

Torsdagen den 6 december

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 28 november.

§ 2 Ang. reklamskatten på informationsmaterial från ideella organisationer

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Johanssons* i Skärstad (c) i kammarens protokoll för den 21 november intagna fråga, nr 319, dels herr *Jonssons* i Alingsås (fp) i kammarens protokoll för den 22 november intagna fråga, nr 325, och anförde:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat mig om jag finner det vara rimligt att reklamskatt tas ut på folders och informationsmaterial från ideella ungdomsorganisationer. Herr Jonsson i Alingsås har frågat mig om jag anser det lämpligt att reklamskatt tas ut på informationsbroschyrer utgivna av ideella organisationer.

Reklamskatt utgår på trycksaker som framställs i huvudsakligt syfte att offentliggöra reklam, dvs. i syfte att åstadkomma eller främja avsättning av varor eller tjänster. Ideella föreningsars trycksaker blir beskattade endast i den mån de ges ut i sådant syfte.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Eftersom herr Johansson i Skärstad inte kan närvara ber jag att få tacka finansministern för svaret.

Det här problemet har uppkommit därför att riksskatteverket i ett förhandsbesked till förbundet Vi unga om en informationsfolder har sagt att foldern får anses framställd i huvudsak för att offentliggöra reklam. Motivet är att trycksaken kommit till för att värva medlemmar till sammanslutningen och till kurser m. m. Eftersom man har tagit ut en medlemsavgift skall foldern vara reklamskattepliktig. I 1 § reklamskatteförordningen sägs att meddelande som har till syfte att åstadkomma eller främja avsättning av vara, fastighet, nyttighet, rättighet eller tjänst och som framställs huvudsakligen i syfte att offentliggöra sådant meddelande, skall vara reklamskattepliktigt.

Vad det egentligen handlar om är huruvida ett medlemskap i en organisation skall anses vara ett vederlag -- man har ju gjort den tolkningen. Detta ärende har överklagats hos regeringsrätten, och vi kan därför inte ta en diskussion om det aktuella fallet, men reklamskatte-nämnden har ansett att det inte skall vara reklamskatt på den här typen av broschyrer. Det kan ha sådana konsekvenser att organisationerna får betala skatt om de försöker värva medlemmar till sin förening, och det drabbar då inte bara idrottsrörelsen utan också alla ideella och religiösa organisationer. Om riksskatteverket får igenom sina synpunkter jämställs

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. reklamskatten
på informations-
material från
ideella organisa-
tioner*

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. reklamskatten
på informations-
material från
ideella organisa-
tioner*

dessa folders med kommersiell reklam. Man kan verkligen fråga sig om medlemsavgift är att betrakta som ett vederlag. I så fall skulle ett 50-tal organisationer i landet med flera miljoner medlemmar drabbas av detta, och alla deras informationsbroschyrer skulle bli skattepliktiga. Det skulle innebära ett stort ekonomiskt avbräck.

Dessutom får det andra konsekvenser, om man går på den linje som riksskatteverket förordar. Då kommer det inte att stämma överens med riksskatteverkets egna anvisningar när det gäller skattefrihet. Tröjor, mössor och liknande klädesplagg som försetts med reklamtext skall enligt dessa anvisningar vara skattefria. Om man nu lägger reklamskatt på informationsbroschyrer kan denna anvisning inte stå kvar.

Jag skulle vilja framföra en vädjan till finansministern om en översyn av dessa frågor så att vi får en riktigare tolkning i framtiden eller så att ungdomsorganisationerna på annat sätt kompenseras för de kostnader den här bestämmelsen för med sig.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Också jag tackar finansministern för svaret. Jag hade emellertid väntat mig mera substans i det.

Anledningen till de frågor som framställts är den oro som man i dag känner inom ungdomsrörelserna inför de oklara och risiga bestämmelser som råder. Tolkningen är svår och tillämpningen av reklamskatteförordningen skiftar. Det är stora kostnader som de många olika ideella organisationerna drabbas av — det må sedan gälla idrotten, kyrkorna, scoutrörelsen eller nykterhetsförbunden, för att nu bara nämna några av dem som satsar idealitet och ofta personliga medel i ungdomsarbetet. De extra kostnader som man nu drabbas av är också betydande och betungande.

Att bestämmelserna är svåra att tolka kan nog varje tryckerifirma intyga. Det bekräftas också av det faktum att man inom de statliga myndigheterna kommer till olika slutsatser om vad som är skattepliktigt eller inte. Föreningar och ungdomsförbund är i den situationen att riksskatteverket betraktat utgivandet av information om den egna organisationen med inbjudan till medlemskap som "att främja avsättning av tjänst". Så har skett trots att det i anvisningarna till 1 § i reklamskatteförordningen bl. a. sägs följande:

"Med avsättning förstås försäljning eller annan omsättning som normalt sker mot vederlag."

Detta vederlag skulle då vara den eventuella medlemsavgift som upptages inom organisationen. Denna tolkning görs av punktskattesektionen inom riksskatteverket medan reklamskattenämnden — som tillhör samma verk — har den motsatta uppfattningen.

Herr Björk i Gävle nämnde att det ligger ett besvärssärende från en ungdomsorganisation hos regeringsrätten. Även jag menar att det inte finns någon anledning att spekulera över utslaget i det aktuella ärendet, men klart är att det, följs med spänning och oro inom hela Ungdomssverige. Om riksskatteverkets beslut ligger fast, har man nämligen ett prejudicerande utslag som innebär att de ideella organisationerna och folkrörelserna drabbas av reklamskatt på information om den egna

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. reklamskatten
på informations-
material från
ideella organisa-
tioner*

verksamheten. Detta gäller då även kvalificerad och seriös information i de mest skilda frågor, såsom t. ex. upplysningsverksamhet om alkoholens inverkan på förare i trafiken eller inbjudan till medlemskap i den egna organisationen. Ungdomsorganisationerna får alltså sämre möjligheter att leva vidare, eftersom de måste minska sitt eget informationsmaterial.

I finansministerns svar, som jag tyckte var i tunnaste laget, hänvisas just till den författning som ger upphov till så många svåra tolkningar och som har visat sig få så många besvärliga konsekvenser för folkrörelserna. Jag skulle till slut vilja fråga: Anser finansministern dessa konsekvenser ligga i linje med det beslut som regeringen drev igenom beträffande reklamskatten? Om svaret är nej, kommer finansministern då att medverka till att nya bestämmelser utfärdas?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Båda frågeställarna har ju varit mycket angelägna om att inte exponera sig i sak med hänsyn till att frågan är föremål för tolkning i besvärinstanserna. Men jag tycker mig finna att båda frågeställarna, sedan de deklarerat denna inställning, kastade sig oförskräckt in i en polemik mot riksskatteverket och tog upp en debatt i sak. Jag kan av naturliga skäl inte göra det när frågan nu är föremål för prövning i besvärinstanserna.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Jag menar självfallet inte att man kan kräva det som finansministern själv nämnde, dvs. att han lägger sig i det aktuella ärende som myndighet nu har att pröva. Men det hade naturligtvis varit angeläget att få veta vilken syn landets finansminister har på den mera principiella delen av frågan. Är det rimligt att man låter en skattebestämelse, som näppeligen varit avsedd att drabba organisationerna på detta sätt, få denna effekt? Skulle det bli ett negativt utslag för den aktuella organisationen, är det då inte rimligt att vi säger att vi borde ompröva ifrågavarande bestämmelse i reklamskatteförordningen?

Det gäller en påлага som slår hårt mot de ideella folkrörelserna och som borde vara ett skäl att ompröva reklamskattefrågan över huvud taget. Jag tänker inte bredda debatten på denna punkt, men det är inget tvivel om att denna påлага är så besvärande för ungdomsorganisationer och andra ideellt arbetande folkrörelser att det finns anledning att förvänta sig ett svar från regeringen om hur den ser på denna problematik.

Man kan visserligen säga att ungdomsorganisationerna får statsmedel för att klara både sin egen verksamhet och eventuella skattepålagor, men det är också att betänka att reklamskatten tas ut av ungdomsorganisationer som till följd av snäva bestämmelser inte erhåller statsbidrag. Jag tänker på de s. k. tröskelbidragen som utgår till organisationer som inte har fått plats under den aktuella bidragskungörelsen. Vi har många organisationer som drabbas.

Jag kan hänvisa till att inom ett nykterhetsförbund har man de senaste veckorna betalat ungefär 5 000 kronor just i reklamskatt på seriös information om trafiknykterhet. Trots att detta material med trafikinfo-

mation har utformats i samarbete med en statlig myndighet har man ändå råkat ut för den här mycket tunga pålagan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om skattefrihet för brännved från egen skog

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Turessons (m) i kammarens protokoll för den 22 november intagna fråga, nr 322, och anförde:

Herr talman! Herr Turesson har frågat mig om jag i syfte att lindra oljekrisens verkningar vill medverka till att avverkning av brännved från egen skog befrias från skatt.

Intäkt genom försäljning av skogsprodukter är skattepliktig. Även värdet av skogsprodukter som den skattskyldige tillgodogjort sig för uppvärmning anses som skattepliktig intäkt. En skattefrihet för brännved från egen skog skulle gynna skogsägare i förhållande till andra inkomstagare. Jag anser således inte att någon specialregel för skattebefrielse är påkallad för innehavare av egen skog.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Beskattningen av förmånen att hämta brännved för husbehov från egen skog har länge varit en källa till missnöje och irritation. I första hand beror det kanske inte på att vederbörande får en liten ökning av skattebeloppet – den är väl i kronor räknat inte särskilt stor – utan det är snarare så, att den enskilde som drabbas känner sig småaktigt behandlad.

Jag tror att det finns väldigt många människor i den här situationen som har en praktisk syn på saken och tycker att det ligger något positivt även för vårt land i att man använder inhemskt bränsle i stället för importerat. Men när de känner sig småaktigt behandlade har det naturligtvis bidragit till att de gått över till olja och struntat i handelsbalansen.

I dag har vi verkligen anledning att beklaga det. Det hade ju i dagens oljekrissituation varit ganska bra, om några tiotal eller hundratals tusen bostadslägenheter hade uppvärmts med ved i stället för med importerad olja. Man borde kanske ha anledning att räkna med att det ligger i allas intresse och gynnar alla, om man utnyttjar en sådan möjlighet att minska förbrukningen av importerat bränsle.

Men så vill inte finansministern se det. Han vill inte gå med på någon skattebefrielse i det här fallet, därför att det, som han säger, "skulle gynna skogsägare i förhållande till andra inkomstagare". Jag kan inte ansluta mig till ett så begränsat synsätt, herr finansminister. Jag menar i stället att skattebefrielse skulle stimulera till användning av brännved i stället för olja och därigenom gynna hela detta lands befolkning. Därför beklagar jag finansministerns fiskaliska syn på den här frågan. Jag vet att vi många gånger haft debatt om den här i kammaren, och jag är övertygad

om att vi får flera sådana debatter — men vi kommer att få dem i ett annat parlamentariskt läge än dagens.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag vill erinra herr Turesson om att så länge som det finns möjligheter, även i ett annat parlamentariskt läge, utgår jag ifrån att riksdagen skall vara besjälad av tanken att finansministern och skattemyndigheterna bör mäta med samma sked när det gäller olika kategorier av medborgare. Jag skulle bli besviken om inte så skulle vara fallet, även om jag är beredd på en reservation från herr Turesson.

Nu betalar en jordbrukare skatt för det han tar ut ur sin egendom — det må vara mjölk, fläsk, ägg, grönsaker eller potatis. Det sker en schablonmässig värdering, och så läggs en schablonmässig beskattning ovanpå. Jag finner det högst förunderligt att man skulle rycka ut *en* produkt och göra gällande att den skulle behandlas på ett annat sätt. I det här fallet föreslår herr Turesson att man skulle ta ut brännveden. Nu är det faktiskt hittills få som eldar med brännved. Oljan är ett bekvämt och förnämligt uppvärmningsmedel, och jag är alldeles övertygad om att också de flesta jordbrukare har gått över till oljeeldning.

Då kan man fråga sig: Betyder det att vi får förstörelse av en naturtillgång genom att brännveden inte längre kommer till nytta? Förr i världen, innan det fanns olja och andra bekväma bränslen, högg man kastved och eldade med björkved, barrved och blandved. Men nu är ju situationen annorlunda. Vi har möjligheter att ta hand om den råvaran i den andra skogsmanufaktureringen — i massaindustrin, i sliperierna, som sönderdelar veden för vidare produktion av papper. Då får vi ett större värde i veden.

Jag skulle kunna försäkra herr Turesson om att man inte spiller bort några naturtillgångar om man avstår från att elda upp veden i spisen och kakelugnen. Vi kan tyvärr komma i den situationen att vi måste fundera i herr Turessons banor, men då är det ett annat motiv som ligger bakom, nämligen det enkla motivet att vi inte har någonting att elda med och att vi ju inte kan sitta och frysa alltför hårt i våra bostäder.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Till det senast anförda vill jag säga att om finansministern gav sig ut i våra skogar där avverknings skett efter moderna metoder i dag, så skulle finansministern få se att där ligger oändligt mycket virke kvar som det inte lönar sig att ta hand om till industrin och som skulle vara utmärkt väl användbart som brännved.

Det är klart att olja är ett bekvämt och förnämligt bränsle, men en förutsättning för att man skall kunna utnyttja detta bekväma och förnämliga bränsle är att man har olja. Nu har vi ont om olja. Ved är inte bekvämt, och ved är jobbigt att ta vara på och dyrbart att forsla hem. Därför är inkomsten av den egna brännveden mycket diskutabel, om den över huvud taget finns. Det gör det så mycket mer orimligt att beskatta den s. k. förmånen.

Annars är jag naturligtvis helt överens med herr Sträng om att vi skall mäta med samma sked. Men i det här fallet, herr Sträng, är skeden så

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Om skattefrihet
för brännved från
egen skog*

liten – en liten, liten mockasked – att det man kan ta med den skeden är helt oväsentligt i fråga om att bringa rättvisa mellan olika kategorier människor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. 1975 års folk- och bostadsräkning

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara fru Anérs (fp) i kammarens protokoll för den 22 november intagna fråga, nr 331, och anförde:

Herr talman! Fru Anér har frågar mig om en rådgivande grupp med parlamentarisk förankring kommer att knytas till arbetet på 1975 års folk- och bostadsräkning.

Förslag om genomförande av en ny folk- och bostadsräkning har givits in av statistiska centralbyrån. Inom finansdepartementet pågår för närvarande beredning av frågor rörande omfattningen av och formerna för en eventuell folk- och bostadsräkning 1975. I avvaktan på resultatet härav är jag inte beredd att uttala mig i den av fru Anér väckta frågan.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr finansministern för svaret på frågan. Svaret var bättre än jag hade väntat, för det var åtminstone inte ett klart avslag. Jag kan alltså fortfarande hoppas på ett bättre svar nästa gång.

Jag behöver ju inte påminna herr finansministern eller kammaren om att det var ganska svårt att få svenska folket att fylla i blanketterna för folk- och bostadsräkningen 1970 och att det blev mycket dyrare än man hade beräknat. Av den anledningen, om inte av någon annan, måste det anses viktigt att medborgarna år 1975 kan känna ett fullständigt förtroende för den nya folk- och bostadsräkningen, så att de har någon annan motivation än länsstyrelsens viten att svara fullständigt och korrekt.

I folkpartiet anser vi fortfarande att det bästa sättet att grunda detta förtroende är att en parlamentarisk nämnd får vara med om att bestämma hur folk- och bostadsräkningen skall utformas. Det är ju väldigt bra att statistiska centralbyrån frågar de s. k. konsumenterna vad de vill veta om oss, men det är minst lika nödvändigt att leverantörerna, dvs. vi alla, också får säga sitt ord. Jag skall bara nämna ett par punkter där svenska folket kan vilja yttra sig.

1. Utformningen av blanketterna måste ske med hänsyn till dem som skall fylla i dem och inte bara med hänsyn till dem som skall bearbeta dem.

2. Det måste göras otvetydigt klart vilka uppgifter man är lagligt skyldig att lämna in, och varför.

3. Om det är vissa uppgifter som det inte är lika nödvändigt att lämna som andra uppgifter, så måste detta göras klart.

4. Upplysningen om folk- och bostadsräkningens innehåll och ända-

Torsdagen den
6 december 1973

Om bättre information rörande tiden för avlämnande av självdeklaration

mål måste utformas så att den verkligen når alla. Man kan t. ex. inte utgå från att alla svenskar har laglig skyldighet att se på TV varje kväll, så att de måste veta vad som har meddelats där.

5. Folk måste få klara och detaljerade besked om hur sekretessen kring upplysningarna bevaras, både inne i själva systemet och mot yttre våld och stöld. Här råder stor ovisshet och okunnighet men också en högst berättigad osäkerhet, eftersom det fysiska stöldskyddet är ett ganska försummat kapitel i en hel del institutioner.

6. Det måste slutligen göras alldeles klart varför och i vilka speciella fall personnumren kommer att följa de inlämnade uppgifterna och hur man i så fall försäkras sig mot missbruk av dem.

Jag har fullt klart för mig att i dessa frågor sitter statistiska centralbyråns personal inne med fackkunskaperna och vi riksdagsmän representerar lekmännen. Men det är lekmän, utan minsta datakunskap, som skall fylla i blanketterna på ett sådant sätt att de blir till någon nytta för myndigheterna. Därför är det lekmännens frågor som måste få komma fram och bli besvarade och lekmännens krav på hur upplysningen skall se ut som måste beaktas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om bättre information rörande tiden för avlämnande av självdeklaration

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Andreassons* (c) i kammarens protokoll för den 23 november intagna fråga, nr 333, och anförde:

Herr talman! Herr *Andreasson* har frågat mig om jag bemärkt att de lokala skattemyndigheterna påfört förseningsavgift för många mindre företagare, som avgivit självdeklaration först före den 31 mars, och om jag vill medverka till en bättre information angående tiden för avlämnande av självdeklaration för dessa grupper.

Frågan torde avse sådana företagare som inte varit bokföringsskyldiga men som redovisat sin inkomst bokföringsmässigt och med vinst- och förlustkonto. För dessa gäller den vanliga deklarationstidpunkten, den 15 februari. Företagare, som är bokföringsskyldiga och vilkas räkenskapsår avslutas senare än den 31 oktober året före taxeringsåret, har däremot en förlängd deklarationstid till den 31 mars. Riksskatteverket ombesörjer utan direktiv från min sida att information om dessa regler kommer de skattskyldiga till del.

Jag har emellertid uppmärksammat den här berörda frågan, och den är under övervägande i finansdepartementet.

Herr ANDREASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är att det åtminstone i mina bygder tidigare varit praxis att rörelseidkare, i varje fall sådana med ordnad bokföring,

Torsdagen den
6 december 1973

*Om befrielse för
idrottsföreningar
från skattepålager*

kunnat vänta med att inlämna sina deklARATIONER till den 31 mars. Att man lämnat sin deklARATION senast den dagen har inte medfört några påföljder, och anmaning att lämna självdeklARATION tidigare har inte utsänts.

Så kom förseningsavgiften in i bilden, och de lokala skattemyndigheterna har påfört många företagare förseningsavgift eller utsänt meddelande om att man ifrågasätter om inte sådan avgift bör påföras vederbörande. Därvid anges som skäl att bokföringsskyldighet inte synes föreligga. Man stöder sig på den bestämmelse i 2 § bokföringslagen som stadgar att "om rörelse — — — vanligen drives utan biträde av flera än make och barn under sexton år samt två andra personer" föreligger inte bokföringsskyldighet. Detta har förorsakat stor osäkerhet bland företagarna. Många mindre företagare, som alltid inlämnat sin deklARATION senast den 31 mars, vet faktiskt inte om de är bokföringsskyldiga eller ej och vet därmed inte heller vid vilken tidpunkt deklARATION skall avgas.

Jag är tacksam för finansministerns besked att riksskatteverket kommer att ge information, och jag är också tacksam för att finansministern uppmärksammat frågan och har saken under övervägande i departementet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om befrielse för idrottsföreningar från skattepålager

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Rydén (fp) i kammarens protokoll för den 29 november intagna fråga, nr 352, och anförde:

Herr talman! Herr Rydén har frågat mig om jag tänker befria idrottsföreningarna från de skattepålager, som drabbat verksamheten och starkt försämrat deras ekonomi.

Vid inkomstbeskattningen av idrottsföreningarna gäller regler som är tämligen generösa. Någon inkomstbeskattning av betydelse är därför sällan aktuell. I de fall föreningarna har anställd personal är de naturligtvis skyldiga att betala arbetsgivaravgift i vanlig ordning.

Idrottsföreningarna får betala mervärdeskatt vid inköp av skattepliktiga varor och tjänster. Någon inskränkning i denna beskattning utöver den skattefrihet som redan gäller för idrottssammanslutningarnas tidningar och tidskrifter övervägs inte. Ej heller övervägs några särbestämmelser i fråga om andra indirekta skatter som kan belasta idrottsföreningarnas verksamhet eller i den spelskatt om 5 procent på omsättningen som den 1 april i år infördes på bingospel i stället för tidigare stämpel- och lotterivinstbeskattning av sådant spel. Denna ständpunkt överensstämmer med den riksdagen intog i samband med antagandet av spelskatteförordningen.

Jag vill slutligen erinra om att idrottsföreningarnas inkomstbeskattning för närvarande övervägs inom föreningsskatteutredningen. Denna väntas redovisa resultatet av sitt arbete under år 1974.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Idrotten är en av våra allra största och mäktigaste folkrörelser, och den måste på alla sätt stimuleras av samhället, inte minst ekonomiskt.

Jag ber att få tacka för det svar som finansministern här har lämnat, även om jag hade hoppats att det skulle innehålla någonting som kunde inge hopp för framtiden. Jag har ställt min fråga till finansministern därför att jag under den senaste tiden har fått en mängd brev från landets idrottsfolk och idrottsföreningar som nu har fått det svårt med sin ekonomi. Föreningarna har därför stora svårigheter med att hålla verksamheten i gång i samma utsträckning som tidigare. I ett par fall som relaterats för mig i dessa brev har man t. o. m. fått lägga ned arbetet, och det går tyvärr ut över ungdomsverksamheten. I de två fallen gällde det ett par ungdomsavdelningar med ett 40-tal pojkar och flickor i varje som fått lägga ned verksamheten. Det är verkligen mycket beklagligt när sådant händer.

Enligt vad vi nu kan överblicka är det som har slagit starkast på idrottsföreningarnas ekonomi konsekvenserna av det beslut som riksdagen tog om den 5-procentiga skatten på bingospel. Många idrottsföreningar måste för att klara sin ekonomi förstärka finanserna med bingospel. Jag har i någon tidning sett att finansministern sagt – jag vet dock inte om han där är rätt citerad – att den 5-procentiga skatten inte skulle innebära någon förändring jämfört med tidigare, då vinsterna beskattades, men där har det blivit en stor skillnad. Vi kan nu överblicka resultaten av den 5-procentiga skatten, och den har visat sig slå betydligt hårdare. Tidigare, när vinsterna beskattades, kunde man undvika skatt genom att inte använda sig av för höga vinster. Man behövde ju inte skatta för vinster under 200 kronor. Nu däremot måste man lägga 5 procent på hela omsättningen, vilket gör att en förening som spelar för exempelvis 400 000 – 500 000 kronor om året – vilket inte är ovanligt – drabbas av en extra pålaga på 5 procent, dvs. 20 000 – 25 000 kronor.

Föreningsskatteutredningen, som finansministern talar om i slutet av svaret, kanske kan ge något för framtiden. Jag vill i varje fall hoppas på det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att minska förbrukningen av flytande bränsle inom försvaret

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Werners i Tyresö (vpk) i kammarens protokoll för den 27 november intagna fråga, nr 342, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har bitt mig upplysa om åtgärder har vidtagits inom krigsmaktens verksamhetsområde i syfte att minska förbrukningen av flytande bränsle motsvarande vad som vidtagits respektive planeras inom det civila.

Med anledning av Kungl. Maj:ts cirkulär nr 821 år 1973 till

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

Om åtgärder för att minska förbrukningen av flytande bränsle inom försvaret

Torsdagen den
6 december 1973

Om åtgärder för att minska förbrukningen av flytande bränsle inom försvaret

statsmyndigheterna om besparingsåtgärder vid förbrukning av energi har överbefälhavaren i samråd med överstyrelsen för ekonomiskt försvar utfärdat tillämpningsföreskrifter för krigsmakten. I föreskrifterna anvisas olika åtgärder i energibesparande syfte inom uppvärmnings-, belysnings- och transportsektorerna. Vidare skall inom varje myndighet utses "sparledare" med uppgift att följa besparingsåtgärderna och att utarbeta förslag till ytterligare åtgärder i energibesparande syfte inom myndigheten.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på frågan. Den har naturligtvis föranletts av intrycket att den inledda sparkampanjen i fråga om flytande bränsle och drivmedel och på energiområdet i övrigt riktar sig till hela samhället med ett undantag, nämligen försvaret. Nu har försvarsministern lämnat ett konkret besked i denna fråga, och det är bra. Han säger att ÖB i samråd med överstyrelsen för ekonomiskt försvar har utfärdat tillämpningsföreskrifter för krigsmakten. Jag utgår då från att detta gäller också flygvapnet och alltså inkluderar flygets drivmedel.

Denna fråga har framför allt en psykologisk sida. Det är troligen - och med all rätt - svårt att övertyga människor om det nödvändiga i att sänka temperaturen i lägenheterna och spara på varmvattnet, om militären kan bedriva sin verksamhet i obegränsad omfattning.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill gärna framhålla att förbrukningen av drivmedel inom försvaret, åtminstone när det gäller armén och marinen, är förhållandevis liten. Det rör sig om 0,5 procent av den totala förbrukningen av bensin i landet och om ungefär 0,8 procent av den totala förbrukningen av dieselbrännolja.

Herr Werner nämnde speciellt flyget. Det är självklart att åtgången av drivmedel där är större. Det är emellertid speciella drivmedel som används för jetflyget, och de kan inte användas inom någon annan sektor av samhället. Men jag medger att vi självfallet skall spara där också. Jag vill emellertid ändå understryka att de flygtider vi i dag tillämpar är mycket pressade. Därför kan vi inte tänka oss att avstå från att bedriva övningar eller upprätthålla de bevakningsuppgifter som flyget normalt har även i fredstid. Men jag är ense med herr Werner om att försvaret inte får ligga utanför, och vi gör ansträngningar för att hålla igen i fråga om förbrukningen också här.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag vill inte bestrida uppgiften att försvaret inte är en så stor förbrukare av drivmedel och olja för uppvärmning som många kanske föreställer sig. Men går man ut i en stor sparkampanj kan man inte undanta denna sektor. Skall det sparas måste militären också lära sig att spara, även om det känns litet ovanligt.

§ 8 Ang. tillverkningen av flygplanet 37 Viggen

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. tillverkningen
av flygplanet 37
Viggen*

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Björcks i Nässjö (m) i kammarens protokoll för den 27 november intagna fråga, nr 340, och anförde:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har bett mig lämna ett klarläggande besked om de tidningsuppgifter som förekommit om en nedskärning av tillverkningen av flygplan 37 Viggen.

I proposition angående vissa organisations- och anslagsfrågor m. m. rörande försvaret (propositionen 75 år 1973 s. 53) anförde dåvarande försvarsministern att han räknade med att "antalet hittills beställda flygplan 37 i huvudsak skall vara tillräckligt för att ombevärma attack- och spaningsförbanden samt för skolflygverksamheten".

Detta uttalande äger fortfarande sin giltighet. Hittills har 175 flygplan beställts. I oktober i år har försvarets materielverk i samråd med chefen för flygvapnet föreslagit att ytterligare flygplan skall beställas. Frågan övervägs för närvarande inom försvarsdepartementet.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr försvarsministern för svaret på min enkla fråga. Jag bad i frågan om ett klarläggande besked om de tidningsuppgifter som hade förekommit rörande en nedskärning av produktionen av flygplan 37 Viggen. Tyvärr kan jag inte med bästa vilja i världen säga att herr försvarsministerns svar är klarläggande. Jag finner att oklarheten kvarstår.

Det är en gammal uppgift att vi har beställt 175 flygplan. Tidningsuppgifterna har talat om att man skulle minska takten i tillverkningen inom det här 175-kontraktet och kanske gå ned till en så låg produktionssiffra som litet drygt 20 flygplan per år. Jag skulle vilja fråga försvarsministern om han kan lämna kammaren ett besked om vilken produktionstakt inom 175-kontraktet som regeringen har fastnat för. Det är det som denna fråga gäller.

Dessutom skulle jag vilja fråga om tidningsuppgifterna är helt gripna ur luften och om det sålunda inte har skett någon förändring när det gäller inriktningen av tillverkningen. Det finns, herr talman, en mycket stor oro bland de anställda i Linköping, och det finns naturligtvis också en oro inom försvaret om att man ånyo skall börja ändra på Viggentillverkningen. Där har tidigare skett en ordentlig nedskärning, framför allt som en följd av 1972 års olyckliga försvarsbeslut.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag tycker inte att herr Björck i Nässjö har en sådan helhetssyn på denna fråga som man bör ha. Jag betonade att någon förändring i fråga om gjorda beställningar inte har skett. Vad som nu har skett är att materielverket och flygvapnet har aktualiserat eventuella ytterligare beställningar. Man har fått uppfattningen att anskaffningskostnaderna inte har blivit så höga som man hade räknat med tidigare, här kommer också prisregleringstillägget m. m. in i bilden. Det finns alltså ytterligare medel, som kan användas för att gå längre än vi hittills gjort i

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. tillverkningen
av flygplanet 37
Viggen*

fråga om beställning av plan, och det är den frågan vi nu överväger.

Men produktionstakten beträffande försvarsbeställningar i Linköping eller på annat håll kompliceras av att företagen även har civil tillverkning och/eller försäljning på utlandet. Därför är det helt orimligt att säga att försvarsdepartementet skall ge besked om hur personalen skall sysselsättas i ett visst läge. Det måste självfallet företaget ha ansvar för, och därför har jag inte anledning att säga något annat än jag har sagt i dag, nämligen att det som är aktuellt är om vi skall beställa flera plan än riksdagen hittills har fastställt. Jag kan inte se att det har vidtagits åtgärder som på något sätt förändrar möjligheterna att producera flygplan så att det av riksdagen uppställda programmet skall kunna fyllas.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! SAAB i Linköping är säkert medvetna om sitt ansvar. Företaget har också under de senaste åren lyckats sälja flygplan till Danmark, Österrike och Finland, det har börjat vidta mått och steg för att få en civil produktion av flygplan, det har startat datatillverkning, biltillverkningen har ökat kraftigt etc. Men jag vill fråga försvarsministern: Får jag tolka svaret så att regeringen överväger en ökning av antalet flygplan 37 Viggen och att det för närvarande inte är fråga om någon minskning i takten inom 175-kontraktets ram – alltså det kontrakt som regeringen har skrivit under? Vi kan lämna de exportflygplan som det här är fråga om åt sidan. Jag frågar ånyo: Har regeringen initierat någon nedskärning av produktionstakten när det gäller 175-kontraktet?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att regeringen inte bryter ett kontrakt som den har ingått, men det är självklart att vi har vissa möjligheter att bestämma vilka typer av plan vi vill ha fram och i vilken takt vi vill ha dem. Men det är också uppenbart att varken herr Björck i Nässjö eller jag har anledning att i detta avseende binda oss hårdare än vad som är förnuftigt.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag delar helt försvarsministerns uppfattning att vi inte i onödan skall binda oss hårt, men jag har ännu inte riktigt förstått om regeringen har ändrat på produktionstakten inom 175-kontraktets ram. Det är detta det gäller; inte totala antalet enheter. Skall vi tillverka 20, 24 eller kanske 29 plan per år? Den frågan kvarstår obesvarad, men den är avgörande för de anställdas situation inte bara i Linköping utan också på de orter som bedriver legotillverkning för SAAB:s räkning.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Björck måste acceptera det synsätt som jag har här, att ett enskilt företag som har en del av sin tillverkning baserad på försvaret inte kan gå till riksdagen och säga att det är försvaret som bär ansvaret för det sätt på vilket beställningarna disponeras och läggs in i produktionen. Det måste ankomma på företaget självt att avgöra hur den processen skall organiseras och på vilket sätt arbetskraften skall utnyttjas.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Självfallet skall företaget ta det ansvaret. Jag har heller inte på något sätt bestritt det — jag har däremot gång på gång frågat, om regeringen inom 175-kontraktets ram har ändrat produktionstakten. Ansvarsfrågan kan vi här lämna därhän.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. följderna för
de anställda vid
eventuell begräns-
ning i tillverkningen
av flygplanet
Viggen*

§ 9 Ang. följderna för de anställda vid eventuell begränsning i tillverkningen av flygplanet Viggen

Herr inrikesministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Berndtsons* i Linköping (vpk) i kammarens protokoll för den 29 november intagna fråga, nr 349, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson har frågat mig, om den ifrågasatta begränsningen i tillverkningen av flygplanet Viggen föranleder några åtgärder från statsmakterna för att bereda de anställda civila sysselsättningsalternativ.

Av försvarsministerns besked angående försvarets beställning av flygplan 37 framgår att hittills beställda flygplan i huvudsak är tillräckliga för försvarets behov. Vidare framgår att frågan om viss ytterligare beställning för närvarande övervägs inom försvarsdepartementet.

Planeringen av produktion och sysselsättning åvilar i första hand företaget. Det bör vara möjligt för företaget att finna en för de anställda acceptabel lösning. Samhällets stöd till den enskilde kommer givetvis att stå till förfogande om trots allt uppsägningar måste ske.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Det förhållandet att tiotusentals människor är sysselsatta med militär produktion skapar speciella problem, och att den militära tillverkningen i hög grad är koncentrerad till några orter förstärker problemen.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen begärt ett civilt program för utnyttjande av resurserna vid en nedskärning av krigsmaterielbeställningarna. Nu finns det tyvärr inget sådant program, och detta får vi också av och till påminnelser om genom att anställda hotas av arbetslöshet när den militära produktionen av en eller annan anledning begränsas.

Men vad kan man då göra i olika situationer som uppstår? Det har pågått en diskussion om begränsning av tillverkningen av flygplanet Viggen. En sådan begränsning skulle medföra att omkring 400 anställda vid SAAB-Scania i Linköping blev utan arbete. Jag har därför ställt frågan till inrikesministern, om detta förhållande föranleder några åtgärder från statsmakterna för att bereda de anställda civila sysselsättningsalternativ.

Jag tackar för svaret på frågan, men jag tycker tyvärr inte det ger besked om det som jag egentligen var ute efter. Försvarsministerns besked som inrikesministern hänvisar till — berör frågan om den fortsatta militära produktionen vid företaget.

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. följderna för
de anställda vid
eventuell begräns-
ning i tillverkningen
av flygplanet
Viggen*

Jag är heller inte övertygad om att man kan nöja sig med att bara säga att ansvaret för produktionen och sysselsättningen åvilar företaget i fråga. Det är alldeles självklart att man måste kräva av ett företag som SAAB-Scania att det satsar på civil produktion jämsides med vad man nu sysslar med, men jag tycker inte att detta befriar statsmakterna från ansvaret för de anställdas trygghet. Det är ändå miljardrullningen till militära ändamål som har utgjort grunden för dessa företags utveckling. Och de anställda finner det inte orimligt med en särskild statlig satsning för att främja övergången till civil produktion. Vi vet att privatkapitalets ansvar för de anställda inte sträcker sig så långt, och jag tycker inte att regeringen hur länge som helst bara kan gömma sig bakom detta bräckliga skydd för de anställda och för de bygger dit den militära produktionen i dag är förlagd.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till inrikesministern: Övervägs verkligen inga som helst åtgärder i syfte att medverka till övergång till civil produktion?

Herr inrikesministern BENGTTSSON:

Herr talman! Av mitt svar framgick alldeles klart att jag ingalunda befriar samhället från ansvar för de enskilda människor som drabbas av uppsägningar och arbetslöshet. Men jag slår också fast i mitt svar det som försvarsministern också strök under, nämligen det självklara faktum att företaget har ett huvudansvar för sina anställda.

När jag är optimistisk i mitt svar är jag det därför att detta företag är ett stort företag med produktion på många platser och inom flera sektorer. Jag menar att samhället har både skyldighet och rätt att kräva betydande insatser av företaget när sysselsättningsproblem uppstår på grund av en omläggning av produktionen. Flera av de arbetsmarknads- politiska beslut som vi nyligen fattat i detta hus går just ut på att ge ökat ansvar åt företagen. Jag vill peka på lagstiftningen om anställningstryggheten, jag vill peka på främjandelagen. Alla dessa åtgärder är just till för att lägga på företagen ett ökat ansvar och ge de anställda större trygghet. Sedan är jag medveten om att i sista ändan blir det samhället som får ta på sig ansvaret för de enskilda som drabbas. Givetvis har samhället också möjligheter att hjälpa till genom lokaliseringpolitiska medel osv. Men för dagen anser jag att de anställda vid detta företag kan känna trygghet. Jag tror att det finns möjlighet att bereda dem annan sysselsättning.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Samhällets stöd till den enskilde framgick visserligen av svaret - men naturligtvis ges det inom de ramar som gäller vid varje tillfälle. Vad jag är ute efter är om inte samhället har ett speciellt ansvar för att annan produktion kommer till stånd vid detta företag. Jag är medveten om att de anställda också kräver åtgärder från företagets sida, och jag vill understryka att så måste ske, men det befriar inte statsmakterna från att känna ett speciellt ansvar för en sysselsättning som i hög grad har byggts på beslut av riksdag och regering.

Vårt krav på ett program för civilt utnyttjande av de resurser som i dag är bundna till militär produktion kan inte avvisas hur länge som helst.

Jag har tidigare vid något tillfälle fått svaret att frågan följs i olika departement, och jag hoppas verkligen att så sker. Men är det inte hög tid att detta studium och detta följande av frågan också leder fram till konkreta åtgärder i fråga om alternativa sysselsättningar? Det är inte tillräckligt att följa frågan, man måste också kunna anvisa vägar som ger resultat. Och jag tror fortfarande att det föreligger ett starkt behov av ett långsiktigt program för civil alternativ sysselsättning.

Herr inrikesministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag är helt medveten om alla de problem som uppstår när en sådan här situation inträffar. Men min principiella uppfattning, som jag håller fast vid, är att företaget skall ha huvudansvaret. Vi skall inte ta ifrån företagen ansvaret och lägga det på samhället; den lagstiftning vi har genomfört går ut på ökat ansvar hos företagen.

Sedan är det klart att om företaget inte utnyttjar sin kapacitet för civila beställningar — men det vet vi för dagen ingenting om — skall samhället trycka på, och det är vi beredda att göra i hög grad om det behövs.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. behandlingen av socialstyrelsens tobaksutredning

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Romanus' (fp) i kammarens protokoll för den 30 november intagna fråga, nr 362, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig om socialstyrelsens tobaksutredning kommer att behandlas så att åtgärdsprogrammet kan sättas i gång senast i början av nästa budgetår.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen att redovisa en allsidig medicinsk undersökning rörande tobakskonsumtionen och lägga fram förslag till lämpliga åtgärder mot tobakens skadeverkningar tillsatte socialstyrelsen en särskild utredningsgrupp för detta uppdrag, benämnd tobaksutredningen. Utredningen överlämnade sin rapport i ämnet till socialstyrelsen i juni 1973. Rapporten har tryckts och under hösten 1973 sänts ut på remiss till bl. a. vissa vetenskapliga råd, Svenska läkaresällskapet och Riksföreningen mot cancer. Avsikten med remissen är att få underlag för en allsidig vetenskaplig bedömning av frågan. Remissyttrandena beräknas föreligga före årsskiftet. Enligt vad jag inhämtat avser socialstyrelsen därefter att i början av år 1974 överlämna sitt förslag om åtgärder i tobaksfrågan till Kungl. Maj:t. När styrelsens förslag föreligger kommer det så snart som möjligt att tas upp till prövning i vanlig ordning.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Låt mig som bakgrund få påminna om riksdagens tidigare behandling av frågan om åtgärder för att minska tobaksrökningen och de skador som den förorsakar.

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. behandlingen
av socialstyrelsens
tobaksutredning*

1968 beslöt riksdagen att begära en utredning av frågan om åtgärder för minskad tobakskonsumtion. 1970 upprepade riksdagen det kravet, eftersom ingen utredning hade tillsatts. I januari 1971 förklarade finansministern att regeringen inte tänkte tillsätta den utredning riksdagen hade begärt, utan nöjde sig med att massmedieutredningen hade fått i uppdrag att syssla med frågan om möjlighet att förbjuda tobaksreklam. Regeringen meddelade detta i en skrivelse till riksdagen.

Då väcktes i januari 1971 ännu en motion om en utredning, och frågan om regeringens sätt att fullgöra riksdagens uppdrag togs upp i konstitutionsutskottets granskningsarbete. Den 11 mars 1971 uppverkades regeringen av Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar och av representanter för en rad stora folkrörelser. Den 12 mars -- alltså dagen efter -- uppdrog socialministern åt socialstyrelsen att göra en utredning som skulle dels redovisa de medicinska synpunkterna på tobakens skadeverkningar, dels föreslå åtgärder för att minska dessa. Senare på våren uttalade riksdagen, när man behandlade motioner i tobaksfrågan, att utredningsarbetet skulle utföras med skyndsamhet. I december 1971, alltså nio månader efter det att uppdraget gavs, tillsatte socialstyrelsen tobaksutredningen, som i juni i år lade fram ett betänkande som är mycket värdefullt -- det vill jag understryka även om jag inte tar ställning till varje detalj i betänkandet.

Nu har det alltså skett en remissbehandling som, såvitt jag förstår, kommer att avslutas i år. Denna remissbehandling har, om jag förstått det rätt, huvudsakligen skett inom socialstyrelsen, men remissyttranden har även inhämtats från vissa utomstående organisationer. Frågan kommer sedan att behandlas av socialstyrelsen i januari eller februari.

Jag ber att få tacka för svaret, även om jag beklagar att det inte innehöll något konkret besked. Jag vill därför ställa ett par följdfrågor. Kommer utredningen därefter att återigen skickas ut på remiss, och när avser regeringen att ta ställning till de förslag som framförts i utredningen? Och när får riksdagen eventuellt möjlighet att ta ställning till vissa av förslagen? Och framför allt: Kommer man att reservera medel för att kunna börja genomföra dessa förslag under loppet av nästa budgetår? Om så blir fallet, sker det sex år efter det att riksdagen första gången uttalade sig för en sådan här utredning.

Om det inte sker under nästa budgetår, kommer det att ha gått mer än sex år sedan riksdagen begärde dessa åtgärder, och det kan knappast hävdas att ett sådant handlings sätt skulle stå i överensstämmelse med riksdagens många gånger uttalade önskemål, framför allt med tanke på att detta är vår största hälsofråga; uppskattningsvis dör ca 5 000 människor varje år för tidigt på grund av tobaksrökning. Då kan jag inte finna att det är acceptabelt att man ytterligare förhalar verkställigheten av dessa åtgärder. Därför ber jag att få svar på mina följdfrågor.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Denna korta frågestund ger mig inte anledning att gå in på någon historisk beskrivning av det slag herr Romanus nyss lät oss lyssna till. Mycket skulle vara att säga om detta.

Jag vill emellertid peka på -- det nämnde herr Romanus -- att

utredningsuppdraget lämnades till socialstyrelsen i mars 1971. I juni 1973 kom styrelsens utredningsgrupp med sin mycket värdefulla och viktiga rapport. För att så snabbt som möjligt göra rapporten tillgänglig för en bred allmänhet och därigenom få till stånd en debatt i tobaksfrågan lät socialstyrelsen trycka rapporten redan innan styrelsen behandlat den. Som jag nämnde i mitt frågesvar har rapporten gått ut bl. a. till vissa vetenskapliga instanser för granskning.

Frågan om tobaksrökningens verkningar är, herr Romanus, både svår och mångfasetterad och jag anser att socialstyrelsen har visat både ambition och grundlighet när det gäller att behandla den. Nu kommer socialstyrelsen, som jag har sagt i mitt svar, att pröva frågan efter remissbehandling. Det får vi avvakta. Jag har vidare klart meddelat att när styrelsens förslag föreligger kommer det att så snart som möjligt tas upp till prövning i vanlig ordning.

Sedan, herr talman, bara ett ord till. Som jag redan sagt kommer alltså detta förslag, när det föreligger, att tas upp till behandling. Men, herr Romanus, glöm inte bort -- jag vill erinra om det -- att socialstyrelsens nämnd för hälsovårdsupplysning ju redan bedriver en omfattande information om tobakens skadeverkningar. Denna information, som finansieras från anslaget till hälsovårdsupplysning, bedrivs bl. a. i form av studiedagar och kurser för vissa viktiga målgrupper såsom lärare, ungdomsledare och medicinalpersonal. Jag vill här nämna också det mycket värdefulla arbete som utförs av Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar. Ett omfattande informations- och upplysningsarbete är med andra ord på gång här i landet. Jag hoppas att herr Romanus känner till det.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är inte obekant för mig att ett sådant upplysningsarbete pågår. Jag har någon gång efter fattig förmåga deltagit i detsamma. Men det är också helt klart för mig att verksamheten är fullkomligt otillräcklig. Här satsas i år någonting i storleken en halv miljon kronor på upplysning och åtgärder mot denna vår största hälsofara. Var och en som sysslar med detta inser att resurserna är helt otillräckliga. Därför är det så orouade, att socialministern i dag inte kan ge ett klart besked om att man i varje fall under nästa budgetår kommer att vidta åtgärder av en annan storlek, med underlag i utredningsrapporten.

Jag blir litet oroad, när socialministern säger att frågan om tobaksrökningens medicinska verkningar är så svår och komplicerad att ytterligare remissbehandling krävs. Jag är medveten om att vissa detaljer fortfarande är omdiskuterade, men efter alla dessa år av utredningar är helhetsbilden ändå fullständigt klar.

Det som givit mig anledning att ta upp denna fråga är bl. a. de tidningsuppgifter som jag har sett denna vecka. Jag behöver bara påminna om den löpsedel från en stor daglig tidning som talar om att forskarna nu säger att personligheten är farligare än rökning. En tidning skriver: "Rökning ofarlig säger forskare." Sådana tidningsuppgifter är farliga, därför att många människor, som har svårt att sluta röka, naturligtvis gärna vill tro på dem.

Torsdagen den
6 december 1973

*Ang. behandlingen
av socialstyrelsens
tobaksutredning*

Jag vill mot denna bakgrund bara fråga socialministern: Är det denna typ av undersökningar - jag skall inte gå in på dem i detalj, men det finns mycken kritik att rikta mot dem - som man tänker på, när man säger att frågan är så komplicerad? Håller herr Aspling med om att inte heller denna tvillingundersökning ändrar slutsatsen, att en kampanj mot tobaksrökningen är den största och viktigaste enskilda åtgärd som kan vidtas för att förbättra svenska folkets hälsotillstånd?

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Den här frågan har många aspekter, det vet herr Romanus, bland annat finns det här en koppling till tryckfrihetsförordningen. Riksdagen antog i våras ett vilande grundlagsförslag vad gäller tryckfrihetsförordningen som i hög grad berör reklamen och därmed också tobaksreklamen. Det är en av de aspekter som säkerligen ger anledning till prövning i framtiden.

Jag skall inte här diskutera den senaste forskningsrapporten, men det är klart att den är ett bidrag till kunskap i denna fråga.

Jag kan försäkra herr Romanus liksom jag har gjort tidigare att denna fråga skall på intet sätt fördröjas. Men vi har anledning att i sedvanlig ordning avvakta socialstyrelsens kommande slutsatser efter remissbehandlingen. Självfallet skall vi sedan se till att vi så snart som möjligt kan slutligt pröva det här spörsmålet.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Bara ett par ord till om den senaste undersökningen. Det har talats om att man har följt 18 000 tvillingar under den tid rapporten avser, och det låter ju väldigt imponerande. Men sedan har vi fått reda på att bland de enägstvillingar i materialet, som har olika rökvanor, har endast 63 dödsfall inträffat, och då förstår man att det inte går att dra några slutsatser, i synnerhet inte att rökningen skulle vara ofarlig. Och när undersökarna har skilt på tvillingar med olika rökvanor, så förhåller det sig inte alltid så att vissa har rökt och andra inte. Man har också tagit med sådana tvillingpar där den ene rökt litet mer än den andre, fall där den ene har slutat röka osv. Jag tror att socialministern är medveten om att det kan riktas mycken kritik mot den här undersökningen. Det vore därför bra om han kunde instämma med mig i att undersökningen inte ändrar på huvudbilden, nämligen att en begränsning av rökningen är den viktigaste hälsofrämjande åtgärd som över huvud taget kan vidtas i vårt land.

Dessutom blev jag litet oroad när socialministern sade att frågan skall behandlas i vanlig ordning. Vanlig ordning på detta område är ju, att det gick två år efter det att riksdagen hade begärt en utredning innan regeringen gav direktiv om den. Sedan socialstyrelsen fått direktiv tog det nio månader att tillsätta utredningen. Nu är det snart ett halvår sedan utredningen färdigställdes, och fortfarande har regeringen inte fått hand om den. Skall det nu bli en ny remissomgång? Kan inte socialministern lämna besked om att man i varje fall under nästa budgetår kommer att börja sätta utredningens förslag i verket? Annars finns det sannerligen anledning att vara oroad.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
6 december 1973

*Om ersättning av
statsmedel för
renar som rivits
av rovdjur*

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Johanssons* i Holmgården (c) i kammarens protokoll för den 28 november intagna fråga, nr 345, och anförde:

Herr talman! Herr *Johansson* i Holmgården har frågat mig om jag är beredd att medverka till att kronan ersätter enskild same för renar som rivits av rovdjur med det belopp som av domstol fastställts samt därutöver för livdjursvärde och ställtigt pristillägg.

Jag vill först erinra om att 1967 års riksdag antog riktlinjer för ersättning till samerna för rovdjursrivna renar. Regeringen har uppdragit åt naturvårdsverket att i maj varje år vidta de ändringar av beloppen som finnes behövliga med hänsyn till prisutvecklingen i fråga om renar.

I ett till jordbruksdepartementet inkommet ärende har yrkats att det belopp som domstol fastställt skall gälla även för rovdjursrivna renar. Ärendet har remitterats till naturvårdsverket. Jag är inte beredd att ta ställning i frågan förrän jag fått naturvårdsverkets remissvar.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret, även om det inte gav det besked som jag gärna skulle ha önskat.

Detta kan tyckas vara en liten fråga, men för dem det gäller är den rätt väsentlig. Framför allt med hänsyn till de många artiklarna i dagstidningarna i min hemtrakt om hur renar rivs av vargar finns det anledning att ifrågasätta varför det skall behöva dröja så länge innan samerna tillerkänns samma ersättning för de rovdjursrivna renarna som för renar som blir påkörda av bilar. I maj 1972 träffades en uppgörelse med trafikförsäkringsföreningen, som innebär att ersättning för närvarande utgår med 515 kronor för honren, 458 kronor för hanren och 184 kronor för ungren. Den ersättning som utbetalas för rovdjursrivna renar uppgår till 325, 315 respektive 135 kronor. Om jag nu i hastigheten räknar rätt får samerna 190 kronor mer för de renar som påkörts och dödats, och då är att märka att dessa renar praktiskt taget alltid påträffas så att samerna verkligen får ersättning för dem, medan man kan ifrågasätta om samtliga renar som rivs av rovdjur påträffas. Nu kan det sägas att också lappbyn får en viss ersättning, men det finns ingen som helst garanti för att den utgör full kompensation för de djur som inte påträffas. Nog finns det anledning att se till att naturvårdsverket snarast kommer med ett besked i den här frågan så att beslut kan fattas.

Från många håll i vårt land, inte minst från naturvårdare, kräver man ett mycket starkt skydd för rovdjuren. Jag skall inte nu ta upp en debatt om huruvida det är berättigat att vi har rovdjur kvar i våra marker – jag kan gärna hålla med om att det bör finnas en viss möjlighet till detta men då bör också rimligen samerna få en ersättning som är någorlunda tillfredsställande med hänsyn till djurens värde. Man kan näppeligen kräva att samerna skall acceptera att få sina renar rovdjursrivna och låta rovdjuren gå fredade om de inte får en rimlig ersättning för de rovdjursrivna djuren.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att återstående på föredragningslistan upptagna enkla frågor skulle besvaras efter behandlingen av två gånger bordlagda utskottsbetänkanden.

§ 12 Föredrogs, men bordlades åter skatteutskottets betänkande nr 62.

§ 13 Vissa ekonomisk-politiska åtgärder

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 40 i anledning av propositionen 1973:165 med förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder jämte motioner.

I propositionen 1973:165 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 12 oktober 1973, dels föreslagit riksdagen att godkänna inriktningen och utformningen av de ekonomisk-politiska åtgärder som förordats i propositionen, dels i bilagor 1-6 hemställt om anslag m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen redovisas regeringens förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder. Dessa innefattar bl. a. selektiva sysselsättningsinsatser, betydande insatser på det sociala området samt åtgärder för att begränsa inflationen. Sammanlagt uppgår utgifterna härför till ca 2,5 miljarder kronor varav ca 1,5 miljarder kronor begärs som anslag på tilläggsstat I innevarande budgetår. Härutöver kommer ökade utgifter på förslagsanslag.”

Med anledning av propositionen hade följande motioner väckts
1973:2073 av herr Oskarson i Halmstad m. fl. (m, s, c, fp),
1973:2085 av herr Bohman m. fl. (m),
1973:2086 av herr Fiskesjö (c),
1973:2087 av herr Fälldin m. fl. (c),
1973:2088 av herr Romanus (fp),
1973:2089 av herr Romanus m. fl. (fp, s, c, m),
1973:2090 av herr Westberg i Ljusdal (fp),
1973:2091 av herr Antby (fp),
1973:2092 av herr Helén m. fl. (fp),
1973:2093 av herr Hermansson m. fl. (vpk),
1973:2094 av herrar Levin (fp) och Petersson i Röstänga (fp),
1973:2095 av herr Stålhammar (fp) och fröken Hörlén (fp) samt
1973:2096 av herrar Ångström (fp) och Hamrin (fp).

Utskottet hade inhämtat yttranden över propositionen och de med anledning av denna väckta motionerna från skatteutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, kulturutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, jordbruksutskottet, näringsutskottet, inrikesutskottet och civilutskottet.

I det följande redovisas endast de punkter i finansutskottets betänkande, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1

Omfattning och inriktning av de ekonomisk-politiska åtgärderna

Under denna rubrik behandlades

dels Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag om godkännande av inriktningen av de ekonomisk-politiska åtgärder som förordats i propositionen,

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

dels följande motioner

1973:2085 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen skulle

1. godkänna inriktning och utformning av den ekonomiska politiken i enlighet med vad som i motionen och i enlighet med punkterna A 1--6 anförts,

(A 1. En sänkning av mervärdeskatten med tre procentenheter.

A 2. En sänkning av arbetsgivaravgiften inom det allmänna stödområdet med två procentenheter.

A 3. Tillsättandet av en parlamentarisk utredning med uppgift att undersöka möjligheterna av en differentiering av ATP-avgiften med hänsyn till ålder.

A 4. Tillsättandet av en parlamentarisk besparingsutredning med uppgift att granska den offentliga sektorns expansion, föreslå besparings- och rationaliseringsåtgärder samt klarlägga hur den hittillsvarande automatiken i det allmänna utgiftsutveckling skulle kunna brytas.

A 5. Särskilda åtgärder för att förbättra den mindre och medelstora företagsamhetens situation: ökad återlänerätt från AP-fonden samt en utredning av möjligheterna att via skattelättnader stimulera till ett ökat nyföretagande.

A 6. Utarbetandet av ett stabiliseringspolitiskt program i samverkan mellan regeringen, oppositionspartierna, näringslivet och parterna på arbetsmarknaden.),

1973:2087 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen beslutade

1. att ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken,

2. att till Bidrag till nyetableringar och utvidgningar av företag inom industri- och servicenäringarna på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 200 000 000 kronor,

3. att till Lån till nyetableringar och utvidgningar av företag inom industri- och servicenäringarna på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 000 kronor,

4. att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag om befrielse från den allmänna arbetsgivaravgiften för företag som nyetablerats eller ökat sin sysselsättning i vad gällde den del av avgiften som svarade mot lönesumman för nettoanställningarna,

5. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande borttagande av ATP-avgiften för äldre arbetskraft,

6. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande en långsiktig

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

sysselsättningsplan för 1970-talet i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ett system för att eliminera mervärdeskattens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel.

1973:2091 av herr Antby (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade anhålla hos Kungl. Maj:t om förslag som syftade till att successivt ta bort mervärdeskattens prishöjande inverkan på de viktigaste livsmedlen,

1973:2092 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade

1. att hos Kungl. Maj:t skyndsamt anhålla om utredning beträffande åtgärder i syfte att på sikt uppnå full sysselsättning.

2. att hos Kungl. Maj:t anhålla om att en stabiliseringspolitisk konferens sammankallades i god tid före den avtalsrörelse som gällde 1975–1976 med representanter för regering och riksdag, organisationerna på arbetsmarknaden och övriga berörda parter,

3. att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ett system med sparstimulerande åtgärder, inkl. värdesäkra obligationer,

6. att hos Kungl. Maj:t begära att förslag skyndsamt utarbetades om slopande av den allmänna arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet och att arbetsgivaravgiften i det yttre stödområdet utgick med lägre procent än i landet i övrigt,

1973:2093 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen hemställa om förslag till ett sysselsättningspolitiskt program för återstoden av 1970-talet, omfattande statliga basindustrier jämte samhällsnyttiga arbeten för sociala och miljömässiga bristområden,

3. att anta förslaget till ändring enligt motionen i förordningen om mervärdeskatt (SFS 1968:430) 13 §, innebärande en minskning av mervärdeskatten på livsmedel med 5 procent,

4. att anta förslaget till ändring enligt motionen i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt, innebärande en skärpning av förmögenhetsbeskattningen,

att anta förslaget till ändring enligt motionen i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt, innebärande en höjning av bolagsvinstbeskattningen,

att anta förslaget till ändring enligt motionen i förordningen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall, innebärande en höjning av fastställt spärrbelopp vid förmögenhetsbeskattning, och

att anta förslaget till ändring enligt motionen i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, innebärande en höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften med 1/2 procent,

5. att hos regeringen begära förslag om införande av en särskild omsättningskatt på handeln med aktier, att utgå med 20 procent på försäljningsvärdet och att gälla från den 1 januari 1974,

1973:2094 av herrar Levin (fp) och Petersson i Röstånga (fp) samt

1973:2096 av herrar Ångström (fp) och Hamrin (fp).

Utskottet hemställde

A. beträffande omfattningen och inriktningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna att riksdagen skulle med avslag på motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 1, motionen 1973:2087, moment 1, motionen 1973:2093, momenten 1 och 3-5, motionen 1973:2096.

motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 2, och 1973:2092, moment 6,

motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 5,

motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 6.

motionen 1973:2092, moment 2,

och med godkännande av vad i propositionen förordats som sin mening ge Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet anfört,

B. beträffande stöd till nyetableringar och utvidgningar av företag inom industri- och servicenäringarna att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2087, momenten 2 och 3,

C. beträffande befrielse från allmän arbetsgivaravgift för nyanställda att riksdagen skulle avslå motionen.1973:2087, moment 4,

D. beträffande omläggning av mervärdeskatten att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2094.

E. beträffande utredning och förslag om eliminerande av mervärdeskattens prishöjande inverkan att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:2087, moment 7, och 1973:2091.

F. beträffande utredning om differentiering av ATP-avgiften med hänsyn till ålder att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 3, och 1973:2087, moment 5,

G. beträffande en parlamentarisk besparingsutredning att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 4,

H. beträffande förslag om sparstimulerande åtgärder att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2092, moment 3.

I. beträffande utredning om åtgärder i syfte att på sikt uppnå full sysselsättning att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2092, moment 1, och 1973:2087, moment 6.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Asling (c), Fågelsbo (c), Brundin (m) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet under A och E-I bort hemställa,

A. beträffande omfattningen och inriktningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna att riksdagen skulle med avslag på motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 1, motionen 1973:2093, momenten 1 och 3-5, motionen 1973:2096

samt i anledning av

motionen 1973:2087, moment 1,

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 2, och 1973:2092, moment 6,

motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 5,

motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 6,

motionen 1973:2092, moment 2,

och vad i propositionen förordats som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

E. beträffande utredning och förslag om eliminerande av mervärde-skattens prishöjande inverkan att riksdagen med bifall till motionerna 1973:2087, moment 7, och 1973:2091 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till ett system för att eliminera mervärde-skattens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel,

F. beträffande utredning om differentiering av ATP-avgiften med hänsyn till ålder att riksdagen med bifall till motionerna 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 3, och 1973:2087, moment 5, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning beträffande borttagande av ATP-avgiften för äldre arbetskraft,

G. beträffande en parlamentarisk besparingsutredning att riksdagen med bifall till motionen 1973:2085, moment 1 i vad avsåg A 4, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättandet av en parlamentarisk besparingsutredning med uppgift att granska den offentliga sektorns expansion, föreslå besparings- och rationaliseringsåtgärder samt klarlägga hur den hittillsvarande automatiken i det allmännas utgiftsutveckling skulle kunna brytas,

H. beträffande förslag om spärstimulerande åtgärder att riksdagen med bifall till motionen 1973:2092, moment 3, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till ett system med spärstimulerande åtgärder inklusive värdesäkra obligationer,

I. beträffande utredning om åtgärder i syfte att på sikt uppnå full sysselsättning att riksdagen med bifall till motionerna 1973:2092, moment 1, och 1973:2087, moment 6, hos Kungl. Maj:t skyndsamt skulle anhålla om utredning beträffande åtgärder i syfte att på sikt uppnå full sysselsättning,

2) beträffande stöd till nyetableringar och utvidgningar av företag inom industri- och servicenäringarna av herrar Kristiansson i Harplinge, Åsling och Fågelsbo (samtliga c) som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2087, momenten 2 och 3, och på de grunder reservanterna anfört beslutade

1. att till Bidrag till nyetableringar och utvidgningar av företag inom industri- och servicenäringarna på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 kronor samt

2. att till Lån till nyetableringar och utvidgningar av företag inom industri- och servicenäringarna på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 000 kronor,

3) beträffande befrielse från allmän arbetsgivaravgift för nyanställda av herrar Kristiansson i Harplinge, Åsling och Fågelsbo (samtliga c) som

ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2087, moment 4, beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag om befrielse från den allmänna arbetsgivaravgiften för företag som nyetablerats eller ökat sin sysselsättning, i vad gällde den del av avgiften som svarade mot lönesumman för nettoanställningarna.

Punkten 2

Allmänna barnbidrag

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:165 bilaga 1 (socialdepartementet) under punkten 1 (s. 15–16) föreslagit riksdagen att dels anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, dels till Allmänna barnbidrag på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 160 000 000 kronor.

I propositionen hade föreslagits att barnbidraget fr. o. m. den 1 januari 1974 skulle höjas med 180 kronor till 1 500 kronor för barn och år.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:2085 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition höjde det allmänna barnbidraget samt

1973:2093 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att från och med den 1 januari 1974 indexreglera de allmänna barnbidragen.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2093, moment 6.

B. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:2085, moment B 1 i denna del, skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

C. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:2085, moment B 1 i denna del, till Allmänna barnbidrag på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 skulle anvisa ett förslagsanslag av 160 000 000 kronor.

Punkten 3

Bostadstillägg m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 2 (s. 16–17) föreslagit riksdagen att dels godkänna de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bostadstillägg att gälla fr. o. m. den 1 januari 1974, dels till Bostadstillägg m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor.

I propositionen hade föreslagits att statsbidragsreglerna för hyresgränserna för bostadstilläggen ändrades på så sätt att samtliga övre hyresgränser för bostadstillägg till barnfamiljer höjdes med 100 kronor.

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:2093 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen beslutade att, med uttalande att inom i propositionen angivna gränser för bostadstillägg statsbidraget skulle utgå för hela kostnaden för tilläggen, till Bostadstillägg m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 130 000 000 kronor.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:2093, moment 7 i denna del, godkände i propositionen förordade ändringar i grunderna för bostadstillägg att gälla fr. o. m. den 1 januari 1974,

B. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:2093, moment 7 i denna del, till Bostadstillägg m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor.

Punkten 4

Bidrag till social hemhjälp

Kungl. Maj:t hade under punkten 3 (s. 17) föreslagit riksdagen att dels godkänna de i propositionen förordade grunderna för bidrag till social hemhjälp för år 1974, dels till Bidrag till social hemhjälp på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:2087 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen beslutade att statsbidrag till kommunerna för social hemhjälp skulle utgå med 50 procent av de bidragsgilla kostnaderna samt

1973:2090 av herr Westberg i Ljusdal (fp).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1973:2087, moment 8 i denna del, och 1973:2090 godkände i propositionen förordade grunder för bidrag till social hemhjälp för år 1974,

B. att riksdagen till Bidrag till social hemhjälp på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 120 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

4) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Åsling (c), Brundin (m) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2087, moment 8 i denna del, samt med avslag på motionen 1973:2090 godkände av reservanterna förordade grunder för bidrag till social hemhjälp.

Punkten 6

Bidrag till driften av barnstugor

Kungl. Maj:t hade under punkten 5 (s. 18–19) föreslagit riksdagen att godkänna de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driften av barnstugor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:2093 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att i syfte att åstadkomma enhetliga och låga taxor för de olika formerna för barnstuge- och fritidshemsverksamhet uttala sig för en samlad översyn av storleken på de statliga bidragen till denna verksamhet.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen godkände i propositionen förordade ändringar i grunderna för bidrag till driften av barnstugor,

B. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2093, moment 8.

Punkten 7

Bidrag till kommunala familjedaghem

Kungl. Maj:t hade under punkten 6 (s. 19) föreslagit riksdagen att dels godkänna de i propositionen förordade grunderna för bidrag till kommunala familjedaghem för år 1974, dels till Bidrag till kommunala familjedaghem på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:2087 av herr Fällidin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att statsbidrag till kommunerna till kommunala familjedaghem skulle utgå med 50 procent av de bidragsgilla kostnaderna.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:2087, moment 8 i denna del, godkände i propositionen förordade grunder för bidrag till kommunala familjedaghem för år 1974,

B. att riksdagen till Bidrag till kommunala familjedaghem på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

5) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Fågelsbo (c), Brundin (m) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2087, moment 8 i denna del, godkände av reservanterna förordade grunder för bidrag till kommunala familjedaghem.

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Punkten 9

Om bidrag till kommuner för barntillsyn under kortare tid i samband med vuxenundervisning

I motionen 1973:2088 av herr Romanus (fp) hade hemställts att riksdagen beslutade att på tilläggsstat I för budgetåret 1973/74 anslå 5 miljoner kronor för bidrag till kommuner för barntillsyn under kortare tid i samband med vuxenundervisning, att utgå med 50 procent av kommunens kostnader.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2088.

Reservation hade avgivits

6) av herrar Löfgren (fp) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2088 beslutade

A. att godkänna de av reservanterna förordade grunderna för statsbidrag till kommuner för barntillsyn under kortare tid i samband med kommunal vuxenundervisning,

B. att till Bidrag till kommuner för barntillsyn i samband med vuxenundervisning på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 5 000 000 kronor.

Punkten 10

Om bidrag till färdtjänst för handikappade

I motionen 1973:2092 av herr Helén m. fl. (fp) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade dels att godkänna grunderna för bidrag till färdtjänst i överensstämmelse med handikapputredningens förslag, dels att till Bidrag till färdtjänst för handikappade på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2092, momenten 7 och 8.

Reservation hade avgivits

7) av herrar Löfgren (fp) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2092, moment 7, godkände de av reservanterna förordade grunderna för statsbidrag till färdtjänst för handikappade att utgå fr. o. m. år 1974,

B. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2092, moment 8, till Bidrag till färdtjänst för handikappade på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 17 000 000 kronor.

Punkten 15

Järnvägar m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 5 (s. 25–26) föreslagit riksdagen att till Järnvägar m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 70 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:2092 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att bevilja SJ ytterligare 100 miljoner kronor att fördelas på planerade fasta anläggningar och projekteringar såsom verket fann för gott men med förtur för de projekt som gynnade trafiken på Norrland samt de som avsåg särskilt olycksdrabbade sträckor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:2092, moment 4, till Järnvägar m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett investeringsanslag av 70 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

8) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Fågelsbo (c), Brundin (m) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2092, moment 4, till Järnvägar m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett investeringsanslag av 170 000 000 kronor.

Punkten 18

Särskilda åtgärder på skolområdet

Kungl. Maj:t hade under punkten 2 (s. 28–30) föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i propositionen anförts om riktlinjer för särskilt statsbidrag inom skolväsendet, dels till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:2085 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition skulle bifalla förslaget om särskilda åtgärder på skolans område,

1973:2086 av herr Fiskesjö (c),

1973:2087 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade dels att till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 5 000 000 kronor förhöjt reservationsanslag om 20 000 000 kronor, dels att godkänna de i motionen angivna riktlinjerna för användande av bidraget till särskilda åtgärder på skolområdet samt

1973:2095 av herr Stålhammar (fp) och fröken Hörlén (fp) vari hemställts att riksdagen uttalade att det borde vara möjligt att till de i motionen nämnda åtgärderna ta i anspråk medel från reservationsanslaget Särskilda åtgärder på skolområdet.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:2085, moment B 2 i denna del, samt med avslag på motionerna

1973:2086 och 1973:2087, moment 10, godkände vad i propositionen anförts om riktlinjer för särskilt statsbidrag inom skolväsendet,

B. att riksdagen i anledning av motionen 1973:2095 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utbildningsutskottet anført om stimulansbidrag till personalvård för lärare,

C. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:2085, moment B 2 i denna del, samt med avslag på motionen 1973:2087, moment 9, till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 15 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

9) av herrar Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Brundin (m) som ansett att utskottet under A och C bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:2085, moment B 2 i denna del, och med bifall till motionen 1973:2087, moment 10, samt med avslag på motionen 1973:2086 godkände vad av reservanterna anförts om riktlinjer för särskilt statsbidrag inom skolväsendet,

C. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:2085, moment B 2 i denna del, och med bifall till motionen 1973:2087, moment 9, till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Punkten 23

Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 3 (s. 36-37) föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i propositionen förordats rörande tillfälligt höjda statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin, dels till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:2093 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att avslå hemställan om ett reservationsanslag på 70 000 000 kronor till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2093, moment 9.

B. att riksdagen skulle godkänna vad i propositionen förordats rörande tillfälligt höjda statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin,

C. att riksdagen till Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 skulle anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor.

*Punkten 24**Om miljövårdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen*

I motionen 1973:2087 av herr Fälldin m. fl. (c) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att statsbidraget till miljövårdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen fick utgå med upp till 50 procent av godkänd kostnad för investeringar som påbörjades och till huvudsaklig del färdigställdes under tiden 16 oktober 1973–31 maj 1974.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2087, moment 11.

Reservation hade avgivits

10) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Fågelsbo (c), Brundin (m) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2087, moment 11, godkände vad reservanterna förordat rörande tillfälligt höjda statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag.

*Punkten 25**Tillämpning av allmänna prisregleringslagen*

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:165 bilaga 5 föreslagit riksdagen (s. 39–41) att dels godkänna Kungl. Maj:ts förordnande om tillämpning av 3 a och 3 b §§ allmänna prisregleringslagen, dels godkänna att Kungl. Maj:t förordnade om fortsatt tillämpning av 2, 3, 3 a, 3 b, 4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1973–den 20 december 1974.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:2085 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition skulle bifalla förslaget om en förlängning av prisstoppet på livsmedel samt

1973:2093 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade att, i anledning av förslagen i propositionen om tillämpning av allmänna prisregleringslagen, tillämpningen av denna lag utvidgades till att gälla alla varor och tjänster, med priserna den 1 november 1973 som stoppriser, samt att hos regeringen anhålla om förslag till utvidgning av prisregleringslagen till att omfatta även hyresområdet, varvid hyresstoppet skulle baseras på de den 31 december 1973 gällande hyrorna.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:2085, moment B 3, skulle

1. godkänna Kungl. Maj:ts förordnande om tillämpning av 3 a och 3 b §§ allmänna prisregleringslagen.
2. godkänna att Kungl. Maj:t förordnade om fortsatt tillämpning av 2,

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

3, 3 a, 3 b, 4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1973 -den 20 december 1974,

B. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2093, moment 2.

Punkten 26

Arbetsmarknad m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:165 bilaga 6 (inrikesdepartementet) föreslagit riksdagen (s. 43—46) att bemyndiga Kungl. Maj:t att utsträcka giltighetstiden för bestämmelserna om det särskilda utbildningsstödet till företag, som utöver normal rekrytering nyanställde ungdom och kvinnor, till utgången av år 1974.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:2092 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen beslutade anhålla om utredning och förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att utsträcka giltighetstiden för bestämmelserna om det särskilda utbildningsstödet till företag, som utöver normal rekrytering nyanställde ungdom och kvinnor, till utgången av år 1974,

B. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2092, moment 5.

Reservation hade avgivits

11) av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Fägelsbo (c), Brundin (m) och Mundebo (fp) som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2092, moment 5, gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført beträffande utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! För tredje året i följd har riksdagen att ta ställning till ett paket av åtgärder för att stimulera konjunktur och sysselsättning i vårt land. Det synes numera bli någonting regelbundet återkommande oavsett konjunkturförhållandena. 1971 omgärdades vårt land av en lågkonjunktur vars verkningar vi inte kunde undgå. Vi fick efterkrigstidens högsta arbetslöshet. 1972 var förhållandet enahanda, även om en viss förbättring inträtt. 1973 är emellertid annorlunda så till vida att vi nu omgärdas av en högkonjunktur med stark efterfrågan på våra exportvaror. Ändå är arbetslösheten alltför hög i landet.

Ifrån centerns sida -- därvidlag råder också enighet inom hela den icke socialistiska oppositionen, som här avgivit en gemensam reservation -- ifrågasätter vi inte behovet av de här föreslagna åtgärderna i det läge vi nu befinner oss i. Men vi frågar oss inte utan skäl om de verkligen skall behövas också i en högkonjunktur vid sidan om de normala icke oväsentliga arbetsmarknadspolitiska insatserna. Är ändå inte detta ett bevis på att den förda politiken har varit fel? Väl medvetna om detta

föreslog vi redan under värriksdagen längre gående åtgärder än regeringen, vilka emellertid då avfärdades. De avfärdades inte bara som överflödiga utan betraktades t. o. m. som oansvariga överbud som skulle förstöra landets ekonomi — ett tema som sedan gick igen genom hela den socialdemokratiska valrörelsen.

De åtgärder vi den gången föreslog var avsedda både att häva den akuta arbetslösheten och att motverka de svårigheter på arbetsmarknaden som kan tänkas föreligga senare under 1970-talet. Också innevarande höst har vi sträckt oss något längre än regeringen på vissa, som vi bedömer det, särskilt angelägna områden.

Herr talman! Det är ett nytt fenomen i svensk ekonomi och politik att oavsett om konjunkturen går upp eller ner så stiger prisnivån i ungefär samma takt — varorna blir dyrare och dyrare samtidigt som arbetslösheten i båda konjunkturlägena är alltför hög. Det skall villigt erkännas att denna kombination är betydligt svårare att komma till rätta med än den mer klassiska på området, där arbetslösheten hörde till de dåliga konjunkturerna och vice versa. Eftersom detta är i allra högsta grad en onaturlig följdkombination, så ligger här ett utomordentligt stort ansvar på politikerna, i första hand regeringen.

Detta är ingen anklagelse utan bara ett konstaterande. Med den utomordentliga konjunkturbevakning som finns numera så blir vi inte överraskade av någon konjunktur på samma sätt som förr. Det finns också numera styrclement i långt högre grad än tidigare inom den ekonomiska politiken. Ansvaret ligger i mycket hög grad också på vad man med ett enda ord skulle kunna kalla Organisationsverige, inkluderande de stora arbetsmarknads- och intresseorganisationerna.

Det borde finnas anledning att inför de snart tilländalupna treårsuppgörelserna för såväl arbetsmarknad som jordbruk och inför nya sådana, att såväl internt som gemensamt och övergripande summera och utvärdera vad som har varit och diskutera vad som skall komma framöver. Från centern har vi åtskilliga gånger begärt dylika övergripande överläggningar — rundabordskonferenser populärt kallade — vartill regeringen självklart skulle ta initiativet. Kravet står kvar i den reservation som föreligger, där hemställan görs om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om att en stabiliseringspolitisk konferens för dylika överläggningar sammankallas. Detta krav har nu som tidigare avisats både av regeringen, inte minst finansministern, och av utskottsmajoriteten som meningslöst. Både finansministern och många övriga socialdemokrater har hävdats att sådana inte skulle ge några resultat. Men resultatet kunde gärna inte blivit sämre än det blev utan dylika överläggningar. Varför då inte pröva denna metodik? Inför den nu stundande förhandlingsomgången är skälen starkare än någonsin. Ovissheten om konjunkturutvecklingen, den kvardröjande arbetslösheten och risken för starka prishöjningar, inte minst på nödvändighetsvaror, är skäl som talar starkare i dag än någonsin. Det politiska jämviktsläge som inträder vid nyåret talar också för bredaste möjliga forum för överläggningar i ekonomiska frågor.

De stora och allt överskuggande problemen i svensk inrikespolitik är sysselsättningen och prisutvecklingen, inflationen om man så vill säga.

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Om dessa problem också är internationella gör det naturligtvis inte situationen bättre för vårt vidkommande. Inte heller blir den som går utan arbete gladare bara därför att det är fler som arbetar nu än längre tillbaka i tiden. Från centerns sida har vi inte bara kritiserat regeringens misslyckaden när det gäller att klara sysselsättningen, utan vi har också aktivt anvisat vägar och åtgärder för ökad sysselsättning inom näringslivet. Vårt motto var i första taget 100 000 nya jobb. Också detta betraktades av regeringen, under stora bemödanden med att förklara att allt var välbeställt på området, som något slags överbud i sysselsättningsfrågan. Nu efteråt är det ett fullt legitimt krav från såväl LO som socialdemokraterna. Behovet av nya sysselsättningstillfällen under 1970-talet ligger sannolikt betydligt högre, vilket också bestyrkts från olika håll. Det är i medvetande härom som centern motions- och reservationsledes också nu yrkat på bättre låne- och bidragsmöjligheter för företagsamheten främst den mindre och medelstora – ävensom särbestämmelser i vad gäller löneskatten vid nettonyanställning.

Den sysselsättningseffekt som det föreliggande åtgärdspaketet ger, direkt via igångsatta arbetsobjekt eller indirekt genom konsumtionsstimulans, är till övervägande del av kortvarig natur. De långsiktiga problemen kvarstår. I debatten kring det mera långsiktiga perspektivet är det intressant att notera att regeringssidan alltmer tycks se lösningen på sysselsättningsproblemet i en expansion av den offentliga sektorn. Man möts allt oftare av resonemanget att det är här vi har den stora och omättade efterfrågan - den stora konsumtionsreserven, helt enkelt. Låt mig - sedan jag konstaterat att de i propositionen föreslagna sociala åtgärderna är bland de mest angelägna ur både behovs- och sysselsättnings synpunkt - utan att bli missförstådd säga, att efterfrågerregeln aldrig kan bli avgörande för samhällets utbud av service, eftersom man aldrig kan och icke heller bör ta ut full läckning för kostnaderna. Avgörande blir således inte behovet, som under dessa förutsättningar aldrig kan tillfredsställas, utan de ekonomiska förutsättningarna.

Här spelar den varuproducerande näringslivssektorn, framför allt industrin, en alldeles avgörande roll. Socialdemokraternas statiska syn på denna sektors utveckling är djupt beklaglig, inte minst därför att det är den offensiva utvecklingen här som skapar förutsättningar för den sociala omvårdnaden i landet. Den offentliga sektorn och näringslivssektorn måste således utvecklas jämsides med varandra och inte på bekostnad av varandra. Den offentliga sektorns expansion är därtill slutligen beroende av skatteuttagets storlek. Och här finns ju numera uttalade finansministerord på att vi är åtminstone ganska nära skattetaket. Sedan finansministern på egen hand under beteckningen skattesänkningar gjort vad man skulle kunna kalla de populära omläggningarna - observera: inte sänkningar - våndas han tydligen så mycket inför fortsättningen, där det torde bli slitningar emellan att tillfredsställa låginkomstgruppernas socialt betingade önskemål, de politiskt intressanta mellangruppernas anspråk och naturligtvis också höginkomstgruppernas krav på marginalsattesänkningar, att det problemet lämnar han med varm hand till skatteutredningen. Och det är klokt av finansministern, för det lär vara ett nära nog olösligt problem. Möjligheten till skattesänkningar ligger inte i omjuste-

ringar. Den ligger i ökad produktion, i fler människor i arbete och naturligtvis i en hård bevakning av de offentliga utgifterna.

Oavsett konjunktur- och arbetsmarknadssituationen kommer människor med handikapp att få svårt att hävda sig på arbetsmarknaden, framdeles sannolikt mer än hittills. Det bredaste handikappet, om än icke det svåraste, och det som därtill drabbar alla är åldern. Den äldre arbetskraftens situation har stått i centrum för debatten, det skall inte alls fördöljas. Riksdagen har också beslutat om åtgärder som stärker dessa människors ställning gentemot arbetsgivaren, och det är riktigt. Men gemensamt för alla dessa åtgärder är ju att de har sitt värde endast för dem som redan har jobb men hjälper föga alla dem som i företagsnedläggelsernas och omstruktureringens tidevarv mister sitt arbete.

I en till utskottsbetänkandet fogad reservation, nr 1, hemställes om utredning och förslag om slopande av ATP-avgiften vid en lägre åldersgräns än nu, exempelvis vid 60 år. Det är ett krav som vi från centerns sida har drivit i åtskilliga år, och åtgärden skulle utan tvivel balansera arbetsmarknaden gentemot nuläget till de äldres favör. Det behöver väl inte sägas i denna församling att en sådan åtgärd inte skall påverka pensionsförmånerna. Avgifterna får naturligtvis höjas i motsvarande mån under den reducerade avgiftstiden. Men jag säger detta ändå därför att det har varit så mycket av missförstånd på den punkten. En sådan åtgärd har därtill såväl regionala som lönsamhets- och strukturmässiga utjämnings effekter, eftersom det under de senare åren faktiskt har skett en separering av arbetskraften med hänsyn till åldern, varvid den yngre arbetskraften dragits till expanderande regioner och företag med god lönsamhet.

Som jag tidigare nämnt är prisutvecklingen, som numera är liktydig med prisstegringen, djupt oroande. Från augusti 1972 till augusti 1973 steg konsumentprisindex med 6,5 procent, trots att viktiga delar av matkonot har varit prisstoppade under större delen av denna tid. Det allra senaste bidraget i det här sammanhanget är oktober månad, som nu kan avläsas, med en uppgång i index på 1,07 procent. Detta är djupt oroande, främst därför att det urholkar människornas löner och köpkraft. Samma är förhållandet med bidrag och sociala förmåner. Men detta förhållande är därtill ett utomordentligt dåligt utgångsläge för långa uppgörelser på löne marknaden och för en lugn utveckling på denna. Detsamma gäller naturligtvis också beträffande jordbruket.

Regeringen har som åtgärder mot prisstegringen redovisat prisstoppet på viss del av livsmedelssektorn, liksom prisstoppet på trävaror. Åtgärderna har accepterats av centern, och enigheten går för övrigt över alla partigränser. Regeringen har också fullt korrekt hanterat denna fråga gentemot producenterna, i varje fall då det gäller livsmedelssidan som jag känner bäst. Det finns därför ingen anledning till diskussion på den punkten. Men låt mig ändå göra en liten kommentar till prisstoppet på livsmedel. Jag håller då isär de egentliga prisstoppseffekterna och den kontanta ersättningen till jordbruket för uteblivna avtalsenliga höjningar av prisnivån.

Det är intressant att notera för det första att regeringen har gripit in i en redan prisreglerad sektor och för det andra att effekten härav endast

är ca 100 miljoner kronor för det år som gått. Det är naturligtvis ett mycket litet belopp jämfört med de med 7-8 procent höjda levnadskostnaderna totalt sett under samma tid.

De stora prisdämpande effekterna har ju erhållits tack vare tillförande av budgetmedel i stället för uteblivna prishöjningar, men den transaktionen har varit möjlig – och är naturligtvis möjlig – utan det kineseri som ett prisstopp i sig självt alltid innebär.

Herr talman! Vid sidan av de inhemskt genererade prisstegringarna möter oss nu också starka prisstegringsimpulser utifrån. Olje- och råvaruprisernas uppgång är de mest allvarliga exemplen. Vi kan naturligtvis inte möta detta med prisstopp. Vi kan inte heller kompensera oss för effekterna därav, som finansministern mycket riktigt sagt. Vi måste bära dessa bördor.

Men det bör i det sammanhanget sägas att i detta läge med kännbara återverkningar för låginkomstgrupper och familjer med försörjningsbördor är det dubbelt angeläget att staten fullföljer den i samband med prisstoppet tillämpade linjen med inslag av budgetmedel, åtminstone så långt att mervärdesskattens fördyrande effekter på viktigare baslivsmedel elimineras. Det finns ju också motioner om borttagande av moms på livsmedel. Många skäl talar dock för att det är bättre att fortsätta på den inslagna vägen.

Jag har redan antytt att vi har också inhemskt genererade prisstegringar som väl i huvudsak ensamma utgjort prisstegringarna under den passerade långkonjunkturen. Då har ju impulserna i varje fall inte kommit utifrån. Här har vi haft och har alltså större möjligheter att i varje fall moderera prisstegringarna. Det gäller emellertid inte bara prisövervakning och prisstopp utan framför allt den bakomliggande politiken, som ju inte verkat i den riktningen.

Det finns, herr talman, åtskilliga avsnitt i detta utskottsbetänkande som jag inte berört. Det är helt avsiktligt, därför att dessa kommer att beröras av andra reserverter eller representanter för fackutskott. Låt mig avslutningsvis bara principiellt beröra en för kommunerna såsom huvudmän mycket viktig sak, nämligen de statliga bidragens varaktighet utöver den tidpunkt det här gäller. I detta sammanhang rör det sig om bidrag till social hemhjälp och bidrag till kommunala familjedaghem. Det bör vara en självklarhet att om staten stimulerar fram en verksamhet av detta slag, så skall bidragen bli bestående.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10 och 11.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! I början av mitt anförande känner jag behov av att rikta en allmän fråga till finansutskottets värderade ordförande, herr Ekström. Jag gör det mot bakgrunden av att detta väl är den sista mera betydande ekonomiska debatten i kammaren i år och under den nu snart avslutade treåriga mandattiden.

Herr Ekström har varit finansutskottets ordförande och den socialdemokratiska majoritetens huvudtalesman i de viktiga ekonomisk-politiska frågorna. Det är ju också under den här treårsperioden som vi för

första gången i svensk riksdag har haft ett renodlat finansutskott. Det skulle vara intressant att höra om herr Ekström är nöjd med den roll som finansutskottet spelat under perioden och om erfarenheterna motsvarar förväntningarna.

Jag ställer frågan därför att jag har en känsla av att finansutskottet i alltför hög grad kommit att få expediera vad finansministern funnit lämpligt att presentera för riksdagen. Har det inte någon gång, herr Ekström, varit frestande att få göra en något friare och mera självständig konjunkturbedömning än vad finansministern har gjort?

Ta det aktuella konjunkturpaketet som exempel! För bara några månader sedan föreslog oppositionspartierna en rad åtgärder i syfte att stimulera ekonomin. Oppositionen var mera orolig för sysselsättningen i vinter i en rad branscher än regeringen. Men våra förslag röstades ner av herr Ekström och socialdemokraterna i utskottet och sedan av herr Ekströms socialdemokratiska kolleger här i kammaren – allt på beställning från kanslihuset. Efter bara några månader kommer så finansministern tillbaka till herr Ekström med ett omfattande konjunkturpaket. När man vecklar upp det finner man att det i stora drag motsvarar just de stimulansåtgärder som oppositionspartierna tidigare föreslagit. Helt plötsligt skall herr Ekström då ställa sig bakom en ny konjunkturbedömning och vara med och uttala att just nu är den rätta tidpunkten för åtgärderna och att åtgärderna har precis den samhällsekonomiska inverkan som finansministern säger att de har. De är rätt avvägda etc. Hur känns detta, herr Ekström?

På senare tid har vi i finansutskottet fått hjälp med att försöka beräkna de samhällsekonomiska effekterna av såväl regeringens som oppositionens förslag. Detta ökar kanske våra möjligheter att bedöma de olika förslagens värde. Men man skall komma ihåg att även konjunkturinstitutets beräkningar av det slag som återfinns på s. 21 i finansutskottets betänkande är baserade på mycket osäker grund. Om jag är riktigt underrättad, så sitter man för närvarande i konjunkturinstitutet och gör nya beräkningar av sysselsättningsläget i olika branscher, bl. a. med anledning av den energikris som så hastigt drabbat även vårt land.

I stort sett är vi väl just nu i finansutskottet överens om att de åtgärder som riksdagen står i färd med att besluta är nödvändiga påspädningar i ett konjunkturläge, som i varje fall inte är så högt att det förmått lyfta undan bekymren för sysselsättningen innevarande vinter och nästa år. Vi i oppositionspartierna beklagar som sagt bara att regeringen dröjde onödigt länge. Några mera generellt verkande stimulansåtgärder, som skulle vara direkt inriktade mot t. ex. hushållssektorns konsumtionsbenägenhet, finns inte med i det här paketet. Det har visserligen motionsvägen förts fram sådana tankegångar, men vid en gemensam sammanvägd bedömning, i ett osäkert läge och innan vi vet vad statsverkspropositionen i detalj kommer att innehålla, så föreslår vi inte nu sådana åtgärder. Det har oppositionspartierna gjort tidigare, när vi varit säkra på att de skulle ha haft en bra effekt på den svenska ekonomin. Det finns ingenting som utesluter att mera generellt verkande stimulansåtgärder mycket snart kan bli aktuella igen. Som jag tidigare så många gånger har sagt från den här talarstolen är den ekonomiska

politikens viktigaste uppgift att trygga sysselsättningen, och ett sätt att göra det är att man bedriver en smidig och rörlig konjunkturpolitik.

Mycket snabbt har den ekonomiska politiken kommit att domineras av bristen på energi. Den stora allmänheten i vårt land upplever väl just nu energikrisen närmast som en prövning i form av lägre rumstemperatur, risk för att varmvattnet är i farozonen och att bilåkandet skall begränsas. Men andra mera allvarliga verkningar står för dörren. Jag återkommer här till när jag kommer in på prisutvecklingen.

Sent omsider har regeringen fått upp ögonen för det som folkpartiledaren förde fram tidigt i valrörelsen, nämligen nödvändigheten av ett energisparprogram. Oavsett hur man nu löser Mellanösternkonflikten kommer energi att vara en bristvara under lång tid. På lång sikt måste vi ställa om oss, både som konsumenter och producenter. Och en av de intressantaste inslagen just nu i den här debatten är väl den innovationsprocess, som otvivelaktigt kommer att sättas i gång. Avfallshanteringen, t. ex. återvinningen av pappersavfall, kommer snabbt att omkalkyleras. Det som tidigare inte var lönsamt kan måhända i det nya läget bli mycket lönsamt. Jag tror att vi kommer att få långa rader av fina exempel på hur det ökade miljömedvetandet här möter en ny teknologi och därmed också en ny ekonomi. Man kommer snart att hitta nya förpackningsmaterial som är billigare och miljövänligare. Isoleringstekniken i våra bostäder kommer att utvecklas. Effektivare uppvärmningssystem, oljebrännare, pumpar etc. kommer snart fram på marknaden. Hur man än i framtiden historiskt kommer att bedöma hösten 1973, så tror jag att en sak är klar: vad som då hände blev startsignalen för en ny teknologi.

Jag övergår nu till att behandla prisutvecklingen, dvs. inflationen, som för den ekonomiska politiken förefaller att vara ett av de allra största problemen. Professor Göran Ohlin har i en välgörande lättläst artikel i Affärsvärlden nr 48 pekat på några tendenser: skärpt arbetsmarknadsläge, synkroniserade konjunkturörelser, råvaruprisstegringar och växelkursförändringar är förändringar som samverkar till den rekordhög inflationen, enligt Göran Ohlin.

Han konstaterar i artikeln också att 1960 var den genomsnittliga inflationstakten för konsumtionspriserna i OECD-länderna 3,6 procent.

I början av 1970-talet accelererade prisstegringarna.

För 1971 och 1972 var genomsnittstakten omkring 5 procent. Under de senaste tolv månaderna har denna genomsnittliga inflationsfaktor stigit till bortåt 10 procent. I många av de stora industriländerna ligger den vid närmare 15 procent.

Göran Ohlin menar att det knappast behöver understrykas vilken djup oro denna utveckling framkallat. En inflationstakt på 10 procent eller mer slår ohyggligt hårt på ett samhälle som inte sedan lång tid vant sig vid att leva med en sådan fortlöpande penningvärdeförsämring. Den skapar drastiska kompensationskrav, som kan accelerera inflationen och framtvunga radikala ekonomiska ingripanden. Sådana ingripanden kan leda till svårartade konjunktursvackor. Inte heller de politiska konsekvenserna av ett växande missnöje med prisstegringarna skall förbises. Det danska valet är väl det närmast liggande exemplet. Historien är full av exempel på att det är i missnöjesklimat som extrema politiska uppfattningar frodas och

växer fram.

Finansministern, regeringen och socialdemokratiska ekonomiska debattörer brukar slå sig för bröstet och säga: Ja, ja, den svenska inflationen är trots allt relativt låg och måttlig. Det kan förefalla så, om man enbart ser på statistiken under den senaste tiden. Många länder, kanske de flesta, med vilka vi brukar jämföra oss, har i siffror räknat en högre inflationstakt än Sverige. Men som Göran Ohlin påpekar i sin artikel beror det till mycket stor del på att vi missat högkonjunkturen, att vi i stället haft rekordhög arbetslöshet med lågt kapacitetsutnyttjande. Göran Ohlin menar också att skillnaden mellan Sverige och andra länder delvis kan förklaras av prisstoppet på jordbruksvaror och övergången till en allt större jordbrukssubventionering över budgeten i Sverige. Livsmedelsprisernas kraftiga uppgång i andra länder väger tungt i levnadskostnaderna. Göran Ohlin tycks mäna att vi lyckas dölja eller sopa undan den statistiskt mätbara inflationen men att den finns där under ytan och kanske då på en betydligt högre nivå än den officiella siffran visar.

Jag kan inte lämna frågan om prisutvecklingen utan att också med utgångspunkt i mina egna praktiska erfarenheter göra några allvarliga kommentarer.

Även om vi i vår reservation har konstaterat att prisstegringen under tiden från augusti 1972 till augusti 1973 enligt konsumentprisindex varit 6,5 procent och denna stegring till stor del varit inhemskt genererad, så har den också gett uttryck för den inverkan utifrån emanerande prisimpulser haft och kommer att få. Vi har sällunda pekat på den inverkan som redan inträffade och ytterligare förväntade prisökningar på olja kommer att få inom olika områden i vårt samhälle och på att risk föreligger för impulser utifrån till kraftiga prisstegringar på ett flertal varuområden.

Detta understryker starkt allvaret i fråga om prisutvecklingen, och jag har medverkat till att vi i reservationen gått så långt i vår bedömning. Jag har också noterat finansministerns uttalande på s. 9 i propositionen där han säger: "Även om det varit möjligt att begränsa prisstegringarna i vårt land mera än i kanske något annat jämförbart land inger ändå den fortsatta utvecklingen oro."

Trots alla dessa allvarsord beträffande prisutvecklingen ter sig den praktiska verkligheten med utgångspunkt i mina praktiska erfarenheter en vecka efter det att vår reservation skrevs om möjligt ännu allvarligare.

För att belysa detta vill jag ge några exempel från ett företag som jag väl känner till.

1. För en enkel stapelvara av bomull, är den senaste prisökningen ca 25 procent.
2. För vissa trädetaljer var 1973 års pris kr. 29:45 och 1974 års pris kr. 55:50 vid köp av 60 000 enheter - trots prisstoppet. Prisökning ca 90 procent.
3. För detaljer av skumplast som endast kunnat köpas för ca 2 månader av 1974 års behov noteras en prisökning av ca 30 procent.
4. Kartonger för emballage är ca 30 procent dyrare än under 1973.
5. Krympfolier för emballage ca 50 procent dyrare än 1973.

Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen, och jag kan bara nämna en sådan extrem uppgift som att t. ex. råvaran av bomull för sytråd har stigit med ca 300 procent. Man konsumerar inte så många kilo av den råvaran, men det är ändå en tendens.

Som framgår av mina exempel rör det sig om varor som dels påverkas av oljekrisen, dels av andra utländska och inhemska orsaker. Jag är helt övertygad om att liknande erfarenheter nu dagligen noteras inom stora delar av vårt näringsliv och inom olika branscher.

Det måste stå klart för var och en att denna starkt oroande utveckling måste slå igenom i prisnivån. Å andra sidan reser sig frågan hur långt konsumenterna kan följa med. Det är enligt min uppfattning realistiskt att räkna med att ett ökat köpmotstånd uppstår, vilket i sin tur leder till minskad produktion och risk för ytterligare påfrestningar i fråga om sysselsättningen.

Herr talman! Enligt min uppfattning befinner vi oss nu i ett läge där den bistra verkligheten snabbt springer ifrån det statistiska underlag på vilka beräkningar om den näraliggande och framtida utvecklingen bygger.

Det vore därför naturligt om alla ansvariga partier kunde enas om gemensamma ansträngningar för att bemästra den allvarliga utvecklingen genom att trygga sysselsättningen och hejda inflationen.

Jag efterlyser en större beredvillighet från det socialdemokratiska partiets sida att pröva de förslag som från vår sida framförts. Jag vill nämna våra upprepade propåer om en lösning av frågan om inflationens orättfärdiga höjning av skatterna, våra förslag om besparingsutredning, om en allmän arbetslöshetsförsäkring, om rådslag i form av stabiliseringskonferenser, om åtgärder inom sparandets områden, om ett mera varaktigt eliminerande av mervärdeskattens påverkan på priserna för de viktiga baslivsmedlen och om utredning i syfte att på sikt uppnå full sysselsättning.

Vid en sådan större beredvillighet från det socialdemokratiska partiets sida vore det helt säkert möjligt att räkna med en mera positiv medverkan också från oppositionspartiernas sida för att finna samlande lösningar. Vårt land har behov av ett samarbete i ordets verkliga mening om vi skall lyckas i en bekymmersam tid.

När det gäller de olika reservationerna kommer herr Larsson i Umeå att behandla vissa avsnitt. Jag vill emellertid anföra några synpunkter beträffande våra förslag om ytterligare anslag till SJ. I en tid då frågan om kollektivtrafikens betydelse vinner ökad aktualitet vore det enligt folkpartiets mening naturligt om väsentliga satsningar gjordes för att rikta allmänhetens intresse mot ett ökat utnyttjande av järnvägen som transportmedel. Vi har i sammanhang med nu föreliggande konjunkturstimulerande åtgärdspaket begränsat oss till förslag som kan rymmas inom det närmast aktuella syftet, och jag hänvisar till redovisningen i motionen och reservationen.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag få yrka bifall till alla de reservationer där bl. a. mitt namn återfinnes, således reservationerna 1, 4, 5, 6, 7, 8, 10 och 11.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Herr talman! Under våren och under hela valrörelsen talade socialdemokraterna om oppositionens överbud när de ville känneteckna de förslag som vi hade framlagt i syfte att förbättra sysselsättningen. Det var t. o. m. på det viset att man under valrörelsen införde stora annonser, där oppositionspolitiken likställdes med Ebberöds bank — kanske kammarens ledamöter kommer ihåg den annonsen. Men ganska snart efter valet framlade regeringen själv förslag till åtgärder som syftade till att förbättra den sysselsättning som man tidigare hade sagt inte behövde förbättras.

Att åtgärder bör sättas in råder det alltså enighet om. Det hade varit bättre om sådana åtgärder hade vidtagits tidigare, men det är ännu inte för sent. Utvecklingen i hemmaindustrin har varit dålig, och utsikterna är inte överdrivet ljusa. Härtill kommer att det utländska ekonomiska läget kan bli sämre nästa år. Detta skulle i så fall innebära att det bidrag till sysselsättningen som kommer från exportnäringarna blir mindre gynnsamt än det har varit i år. Ordföranden i Economic Council i USA, professor Herbert Stein, har i en rapport häromdagen förutsagt att den amerikanska ekonomin kommer att befinna sig i en markerad nedgång redan under första kvartalet 1974. I Götabankens konjunkturöversikt, som kom ut för ett par dagar sedan, inleder man med att säga: "Den konjunkturrella höjdpunkten har redan passerats för flertalet industriländer."

I själva verket råder det stor allmän osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen. Den osäkerheten har ökat kraftigt till följd av svårigheterna med oljeförsörjningen, särskilt i Europa. Jag vill i det sammanhanget understryka betydelsen av vad de borgerliga reservanterna säger på s. 79 i betänkandet, nämligen: "Det är nödvändigt att regeringen utarbetar ett handlingsprogram för hur sysselsättningen och balansen i folkhushållet skall kunna upprätthållas vid olika alternativa försörjningslägen på energiområdet." Detta påpekande, herr talman, blir desto betydelsefullare som regeringen hittills har visat en anmärkningsvärt dålig handlingskraft inför det hot som den sviktande oljeimporten utgör. Eftersom oron ute i landet är ganska stor skulle det vara lämpligt om herr Sträng ville begagna det här tillfället för att försäkra oss om att regeringen vidtagit åtgärder för att åstadkomma ett sådant handlingsprogram för sysselsättningen och att han helst också skulle ge sig själv en möjlighet att något redogöra för innehållet i ett sådant handlingsprogram.

Oljekrisen och de snabbt stigande oljepriserna kommer in i den ekonomiska utvecklingen även på ett annat sätt, nämligen genom att öka riskerna för att inflationen skall bli ännu värre än vad den hittills har varit. Vi har i den borgerliga reservationen nr 1 tryckt mycket starkt på nödvändigheten av att göra någonting åt prishöjningarna. Det går inte att ha det på det viset att regeringen bara skyller ifrån sig och säger att inflationen beror på prisstegringar som kommer från utlandet. Det är en hel del som vi kan göra i vårt eget land för att hejda prisstegringarna. För det första är det betydelsefullt att se till att det i tillräcklig utsträckning görs kostnadsänkande investeringar, så att företagen kan klara kostnadsstegringar utan att skicka dem vidare i form av prisökningar. För det andra är det på det sättet att det skattesystem vi har är kostnads- och

prishöjande i alldeles för hög grad. Att vi inte bara kan skylla ifrån oss på omvärldens inflation visas också av att vi under efterkrigstiden i genomsnitt haft snabbare prisstegringar än andra länder. Det är endast under det senaste halvåret som förhållandena på den punkten har varit annorlunda. Och i den mån det också vore på det viset, herr Ekström, att vi här i Sverige förde en stabiliseringspolitik som vore bättre än andra länders, skulle det automatiskt innebära att vi finge utrymme för en mera aktiv växelkurspolitik, vilken kunde göra att vi skulle kunna avskärma oss från prisstegringar som kom utifrån. Om vi inte utnyttjar den möjligheten, får vi också låta bli att sedan komma och skylla prisstegringarna på utlandet.

Om vi sedan återgår till de allmänna ekonomisk-politiska uppgifterna är det självfallet så, att det finns alternativa vägar att nå ett förbättrat sysselsättningsläge. I vår motion påpekar vi att det allra bästa sättet att öka köpkraften hade varit att åstadkomma en sänkning av inkomstskatterna. På det viset hade man kunnat slå många flugor i en smäll. Man hade fått det konjunkturstöd som man hade velat ha. Man hade också gjort det enklare för de genomsnittliga inkomsttagarna att klara sin egen ekonomi. Man hade dessutom minskat svårigheterna i de avtalsförhandlingar som nu bedrivs och där regeringens skattepolitik ju har skapat synnerligen invecklade problem. Det är också mot den bakgrunden som vi t. ex. redan i januari i år krävde att skatteutredningen med förtur skulle få ta sig an den här uppgiften. Möjligheterna att med omedelbar verkan åstadkomma en sänkning av de direkta inkomstskatterna är dock inte så stora, och när nu regeringen har dröjt med de nödvändiga åtgärderna så länge får man nog försöka att gå andra vägar. Den som vi då tyckte hade varit näst bäst var att sänka mervärdesskatten. Vi har också framfört ett sådant förslag i vår motion. Det hade varit en snabbt verkande åtgärd som dessutom skulle ha varit prissänkande.

Vi har också varit medvetna om att det är betydelsefullt att man kan nå enighet om ett förslag, och vi har därför i vår motion pekat på att andra vägar naturligtvis kan länkas för att nå målet att skapa förutsättningar för en bättre sysselsättning. Det är också den väg vi nu har valt att gå, och därigenom har vi fått en gemensam borgerlig principreservation. Detta betraktar jag som synnerligen betydelsefullt. När vi i den reservationen frånträder kravet på att man i första hand skulle satsa på en sänkning av mervärdesskatten gör utskottets borgerliga ledamöter det dock med påpekandet att en motsvarande åtgärd senare kan bli aktuell, precis som man för ett par år sedan föreslog en sådan åtgärd i syfte att åstadkomma en förbättring av det ekonomiska läget.

En del av de förslag som vi i den borgerliga reservationen ställer oss bakom innebär en ökning av den offentliga sektorn. Vi kan biträda dessa förslag därför att vi samtidigt pekar på kravet att bygga ut näringspolitiken så att man verkligen skapar det långsiktiga underlaget för en förbättring av den offentliga servicen. Det är vår uppfattning inom moderata samlingspartiet att man försätter sig i stora svårigheter om man ökar de offentliga utgifterna utan att se till att man har ett långsiktigt ekonomiskt underlag för de besluten. Regeringen tar alldeles för lätt på detta. Många gånger har jag för min del i denna talarstol påpekat de risker

som är förenade med det sviktande nyföretagandet och med de mindre och medelstora företagens problem, och det är synpunkter som vi på nytt framför i vår reservation.

Offentliga satsningar behövs självfallet. Det skulle man knappast ens behöva säga, men mot bakgrund av den debatt som har förts i Danmark är det viktigt att slå fast att de som är verksamma i den offentliga sektorn – lärare, miljöförmyndigheter, poliser, vårdpersonal eller vilka det nu kan gälla – ger ett för hela samhällsekonomin viktigt och nödvändigt bidrag.

Men också mot bakgrund av läget i Danmark och dessutom mot bakgrund av en del resonemang som förts i vårt eget land under senare tid om att man kan tänka sig att öka den offentliga sektorn upp mot 70–80 procent är det viktigt, tycker vi, att slå fast att man inbjuder till framtida svårigheter om man tror att man på något enkelt sätt skall kunna klara den framtida sysselsättningen och samhällsekonomin bara genom att öka antalet offentliganställda.

I det utskottsbetänkande som vi har framför oss finns inte någon egentlig principdiskussion om hur den framtida sysselsättningen skall skapas och hur avvägningen mellan den privata och offentliga sektorn skall utformas. Men då regeringen satsar i så hög grad på just en utbyggnad av den offentliga sektorn och gör det utan några egentliga kraftåtgärder på det politiska planet, finns det anledning att göra några reflexioner om principerna i en sådan ekonomisk politik. Motiven för en sådan granskning förstärks av att det under några veckor har drivits en debatt om hur man via den offentliga sektorn skall kunna nyanställa bort *alla* sysselsättningssvårigheter. Det är särskilt LO-ekonomen herr Meidner som talat för detta, men politisk tyngd har argumenten fått genom att herr Palme och stora delar av den socialdemokratiska pressen instämt i princip.

Men, herr talman, det är här något motsägelsefullt. Å ena sidan har man ett skattestopp ute i kommunerna därför att de ständiga skatteökningarna lett till sociala problem. Det har från den fackliga sidan framställts upprepade krav på att skattetrycket skall lättas, därför att man behöver en ökning av utrymmet för de enskilda människornas ekonomi. Å andra sidan resonerar man på ett sätt som ger intryck av att det bara är att basa på med nyanställningar i den offentliga när sysselsättningen sviker. Det är svårt att se hur den uppläggningsen egentligen går ihop.

I det moderna samhället finns det många krafter som tillsammans har bidragit till att den offentliga sektorn vuxit och fortsätter att växa. Men jag tror att man bör understryka de allvarliga svårigheter som är förenade med en sådan ständig utvidgning av den offentliga. Dessa svårigheter måste man vara medveten om. Det är intressant att notera att herr Meidner själv i det föredrag som givits ett så omfattande utrymme i debatten pekar på dessa svårigheter, under det att hans eftersägare inte velat se dem.

Det finns till att börja med risk för en omfattande byråkratisering när den offentliga sektorn växer. I en interpellationsdebatt den 29 november tog herr Palme själv upp denna fråga, men han drog då den slutsatsen att

det enda sättet att skydda sig mot byråkrati är att öka antalet byråkrater. Men så lätt tror jag inte att man kan ta på saken. Det är klart att vad som på ett visst område kan tyckas vara byråkrati kan bero på att det finns för få personer som skall klara de förelagda uppgifterna. Det blir köer. Men vägen ur detta behöver ju inte nödvändigtvis vara att öka antalet byråkrater, utan det kan i stället vara att minska de problem som det behövs byråkrater att sköta.

Jag skall ta några exempel.

Man kan driva en näringspolitik som gör att företagen, särskilt de mindre och medelstora, kan klara sig bättre. Då blir det mindre anledning för AMS att komma in i efterhand och försöka ordna beredskapsarbeten eller att hålla på med annan selektiv ekonomisk politik – punktinsatser – som det behövs många tjänstemän för att sköta på ett rimligt sätt. Det är mot den bakgrunden som vi i vår reservation föreslår att man skall ha en lägre ATP-avgift för äldre arbetskraft och att man skall ta bort eller minska löneskatten i stödområdena.

Ett annat exempel på hur man kan minska uppgifterna för alla dem som är verksamma i den offentliga sektorn är att man driver en skattepolitik som gör att vanliga människor kan klara sin ekonomi bättre. Då behövs det inte så många personer inom den offentliga förvaltningen som skall försöka reda ut och klara upp de svårigheter som det offentliga alltså själv ställt till med genom den skattepolitik man driver. Om man i stället går den väg som herr Palme häromdagen antydde i riksdagen och anställer allt flera byråkrater, ja, då behövs det ännu högre skatter som förvärrar de enskilda människornas ekonomi, och därmed skapar man problem som det behövs ännu flera personer i den offentliga förvaltningen att försöka klara upp, osv.

Jag tror inte att man kan öka människors medbestämmande på något enkelt sätt genom att skapa fler och fler offentliganställda, dvs. utomstående som skall blanda sig i. Däremot kan man öka människors medbestämmande genom att undvika att på det offentliga lägga sådana uppgifter som de enskilda människorna skulle kunna klara bättre. Mot bakgrund av den debatt som bedrivs här i landet för närvarande förtjänar detta att understrykas.

Även herr Meidner pekar i sitt anförande på svårigheterna att finna pengar för att betala en växande offentlig sektor. Detta föredrag har många socialdemokrater ställt sig bakom, och det har diskuterats mycket i pressen, utan att man egentligen har undersökt vad herr Meidner egentligen sagt. Jag vill ge ett citat beträffande vad som kan hända.

Herr Meidner säger: "Fackföreningsrörelsen får inte falla för frestelsen att i syfte att vinna kortsiktiga lönepolitiska framgångar medverka till en försvagning av samhällets resurser." Med "försvagning av samhällets resurser" menar han att man inte skall vara med på att öka den offentliga sektorn upp till 75 procent.

Men hur passar detta uttalande in i dagens läge? När man inom socialdemokratin talar sig varm för en kraftig ökning av den offentliga sektorn, får man ju inte glömma att fackföreningsrörelsen i dag kommer till regeringen med krav på att utrymme friställs som kan ge de enskilda löntagarna en bättre ekonomisk ställning. Låt oss inte heller lura oss

själva att tro att man genom att lägga om beskattningen till löneskatter, som det talas så mycket om nu, på något sätt kan undgå dessa svårigheter. Jag tror att löneförhandlarna – och därefter svenska folket i gemen – kommer att bli alltför väl medvetna om att de stigande löneskatterna på det ena eller andra sättet innebär att utrymmet för den enskilde i motsvarande mån inskränks.

Redan som det är i dag på skattesidan har den fackliga förhandlingsfriheten kommit att bli mer innehållslös än man egentligen skulle önska. Skatte- och bidragsregler fungerar tillsammans med prishöjningsmekanismen så, att det inte blir något kvar av det som löneförhandlarna uppnår. Den som tar hem potten vid löneförhandlingarna är staten. Skall löntagarna uppnå något, måste deras topptjänstemän komma med mössan i hand till regeringen och be att den skall slopa den ena eller andra pålagan eller öka det ena eller andra bidraget. Detta är inte verklig facklig frihet. Det är en helt ny beroendeställning. Det finns tyvärr anledning att fråga sig om inte de goda förhållanden som rätt på den svenska arbetsmarknaden på grund av att vi haft en så ansvarsmedveten och stark facklig rörelse kommer att utsättas för påfrestningar genom den nya beroendeställningen till staten.

I en insiktsfull ledare i Dagens Nyheter den 1 december skriver Bert Levin följande: "Med en lätt karikering förhandlar LO med SAF för statens och kommunernas räkning och med regeringen för medlemmarnas räkning. Ett skatte- och bidragssystem som ger så absurda konsekvenser för arbetsmarknadens parter är moget för avskrivning."

I takt med att det offentliga byggs ut på det sätt som många anser nödvändigt för att lösa sysselsättningsproblemen finns det ytterligare risker för fackföreningsrörelsens ställning. I ett samhälle med en dominerande offentlig sektor och en dominerande arbetsgivare – staten – blir maktförhållandena skeva. När t. ex. herr Meidner visar sig medveten om detta, borde kanske också hans eftersägare tänka igenom den saken. Meidner säger så här: "Den expansion av den offentliga sektorn som vi inte minst inom fackföreningsrörelsen kämpar för, riskerar att göra en fri fackföreningsrörelse överflödig, för att inte säga omöjlig." Han fortsätter: "Produktivitetsstegringarna i ett tjänstdominerat samhälle förutsätts ju bli små och målet att låta de offentligt anställda bli delaktiga av dessa vinster kan inte vara primärt."

Vad han alltså säger är att med en dominerande offentlig sektor blir det ingen växande kaka, och därför behöver man inte någon facklig rörelse som funderar hur den årliga tillväxten skall fördelas. Men jag kan för min del inte förstå att man med något slags lättsinne skulle vilja styra in i en sådan situation. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att man på vissa håll tar så lätt på den fackliga friheten som man har kommit att göra i en del uttalanden. Jag drar mig till minnes att när Allan Larsson först lanserade tanken om att vi skall gå över alltmer till löneskatter så avslutade han det inlägget – i Aftonbladet den 5 februari i år med att säga följande: "– – – det innebär naturligtvis ett naggande i kanten på den fria förhandlingsrätten, en av de allra viktigaste principerna inom svensk fackföreningsrörelse. Men om man verkligen vill skapa större likställdhet kommer man inte ifrån en diskussion om medel av det här

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

slaget.”

Jag tror att det är angeläget med en del varningar på den här punkten. När socialdemokraterna med sin politik under en följd av år har misslyckats med att skapa rimlig sysselsättning, förefaller det nu som om de försöker ta sin tillflykt till att alla problem kan lösas – eller t. o. m. måste lösas – genom att den offentliga verksamheten utvidgas kraftigt. Jag tror att den vägen innehåller just de olika faror som jag har pekat på och som jag tycker mig ha fog för genom en del citat som jag har gjort här.

Det är mot den bakgrunden som man skall se de moderata förslagen som också återfinns i den borgerliga reservationen: Vi skall föra en näringspolitik som ger ett slagkraftigt näringsliv, och vi skall föra en skattepolitik som ger den vanlige inkomsttagaren bättre möjligheter att klara sin egen ekonomi. På det sättet åstadkommer vi en större frihet för de enskilda människorna, och vi får större resurser för att hjälpa dem som verkligen har det svårt.

Jag tror att det är betydelsefullt att betrakta den offentliga sektorn just på det sättet. Det är icke den offentliga sektorn som med en ohejdad expansion skall lösa alla de olika medborgarnas problem, utan det fordras ett stort hänsynstagande till de enskilda människornas ställning, icke minst för att vi på det sättet skall få en effektiv utveckling som verkligen ger de förutsättningar man vill ha för att det skall finnas de pengar som vi alla vill skall finnas för att stödja dem som har det svårt. Man skall inte använda den offentliga sektorn på det sättet att man skapar en lång rad problem för människor som egentligen skulle kunna klara sig bättre, problem som sedan fordrar en lång rad insatser från det allmänna.

Herr talman! Mot bakgrund av detta ber att jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 4 och 5 samt 8–11.

Om jag rätt förstått de kommunicéer som utfärdats, blir det ett skifte i fråga om ordförandeskapet i finansutskottet. Eftersom herr Ekström om en stund kommer upp i debatten för att gräla på mig, vill jag säga att han naturligtvis inte har samma uppfattningar som jag men att han såsom ordförande har skött sin syssla på ett utomordentligt sätt. Det har varit roligt att vara med om de tre åren.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är en sak som är ytterst anmärkningsvärd med finansutskottets betänkande. Finansutskottet skall ju ha en central ställning enligt den nya grundlagen och riksdagsordningen. Det skall följa hela den ekonomiska politiken och kan ta egna initiativ. Sedan regeringen lämnade sin proposition nr 165 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder har det faktiskt inträffat en del saker ute i världen, som inte endast skapat akuta problem utan framför allt i blyxtbelysning framhävt mycket stora långsiktiga problem för ekonomin. Jag syftar på de akuta svårigheterna när det gäller oljeförsörjningen och den hotande långsiktiga energikrisen. Dessa nödvändiggör enligt vårt partis mening mycket skyndsamma, beslutsamma och genomgripande åtgärder inom hela det ekonomiska livet.

Men finansutskottet berör, såvitt jag kunnat finna vid min genomläs-

ning av utskottsbetänkandet, inte med ett enda ord denna problematik. Reservanterna ägnar den några förströdda rader, där man endast ställer frågan om vilken direkt effekt knapphet på olja kan få för sysselsättning och export. Men inte heller där finns några som helst synpunkter på hur man skall möta energikrisen, endast kravet att regeringen skall upprätta ett handlingsprogram. Och jag har inte hört något annat i de anföranden som hittills har hållits från den borgerliga sidan.

Finansutskottets majoritet tycks på den punkten företräda en strutspolitik, där problemen försvinner om man bara gömmer huvudet. Man godkänner vad regeringen anført i propositionen, t. ex. det allmänna uttalandet att "den svenska ekonomin fortsätter att stadigt förbättras", vilket låter ännu egendomligare i dag än när det skrevs. Till regeringens försvar kan man möjligen anföra att energikrisen ännu inte hade gjort sig lika dramatiskt märkbar när den gjorde sina uttalanden, men detta kan inte rimligen utskottet anföra till sitt försvar. Dess betänkande förbiser centrala problem i den svenska ekonomin, och det går helt enkelt inte, herr talman, att här diskutera den ekonomiska politiken utan att ta hänsyn till de krav på grundläggande förändringar som just energikrisen ställer, för då blir diskussionen helt lösgjord ifrån realiteterna.

Jakten efter snabba och stora profiter har lett till ett tilltagande slöseri med energiresurser. Utan planering styrd av samhälleliga hänsyn har man ensidigt satsat på en mycket starkt energikrävande industriell utveckling. Oljan har snabbt blivit en dominerande energikälla, och de stora oljemonopolen har kunnat tillskansa sig stora profiter.

Inte bara produktionen utan i lika hög grad konsumtionen har givits en starkt energikrävande och energislösande inriktning. Inte minst märks detta inom kommunikationsväsendet. I stället för en ordentlig satsning på kollektiva transportmedel har privatbilismen ohämmat fått breda ut sig. Bilindustrin har intagit en mycket central plats i den industriella utvecklingen. Den är ett tacksamt spekulationsobjekt och ger sina ägare stora profiter. Samtidigt utgör den ett mycket irrationellt sätt att lösa kommunikationsproblem, inte bara ur energi- och miljösynpunkt utan i många fall även rent samfärdselmässigt. Den ensidiga satsningen på privatbilismen har också lett till ett mycket stort och ensidigt oljeberoende.

Allt det slöseri med energi som pågår för att ge kapitalägarna stora profiter sker samtidigt som stora sociala problem existerar, både i det här landet och i andra länder. Det sker samtidigt med en massvält i världsmåttstock som skulle kunna hävas genom en planmässig och målinriktad användning av världens energitillgångar.

Den nuvarande oljekrisen beror inte bara på att vissa oljeproducerande länder skär ned sin export utan kanske i än högre grad på de stora oljebolagens manipulationer för att kunna kamma hem än större vinster. Även redare och andra mellanhänder söker slå mynt av den uppkomna situationen.

Oljekrisen visar systemets bristande förmåga att anpassa sig till den nya situationen och hur känsligt det reagerar på en kris i distributionsapparaten. Samtidigt är den till stor del uttryck för den beroendeställning till de stora oljebolagen som Sverige har ställt i genom att oljehante-

ringen inte förstatligats. Ett förstatligande, som dessutom föreslogs av en statlig utredning redan i mitten på 1940-talet men som de socialdemokratiska och borgerliga partierna icke har velat vara med om, skulle ha givit långt större möjligheter till direkta kontakter med oljeproducerande länder och möjliggjort ett minskat beroende av de stora internationella trusterna.

Oljebristen aktualiserar med skärpa krav som sedan länge varit välmotiverade.

Oljehanteringens bör snarast förstatligas och det ensidiga beroendet av de stora oljemonopolerna därmed minskas.

Trafikpolitiken bör snabbt läggas om med ökad satsning på den kollektiva trafiken och beskärningar av privatbilismen. En viktig åtgärd härvidlag är att stoppa alla taxehöjningar vid statens järnvägar och i stället sänka taxorna vid SJ med förslagsvis 20 procent i en första etapp för att stimulera till ökat utnyttjande av detta kollektiva och energibesparande transportmedel.

Slöseriet av energi på krigsmakten bör upphöra genom att militära manövrar, större övningar, övningsflygningar osv. tills vidare inställs.

Det är åtgärder av denna typ som den nuvarande situationen kräver. Regeringen måste snarast utarbeta förslag härom.

På längre sikt visar oljekrisen och den allmänna energikrisen nödvändigheten av att samhällelig planering får avgöra den industriella utvecklingen, hur energiresurser och andra tillgångar skall användas, på vilka typer av produktion och konsumtion det är ändamålsenligt att satsa osv. De enbart kvantitativa måtten för bruttonationalprodukten måste ersättas med kvalitativa bedömningar. Målsättningen måste vara livskvalitet, inte massproduktion oavsett inriktningen av produktionen.

Olje- och energikrisen visar kapitalismens bankrutt. Men den är bara ett av många tecken. Den för den svenska kapitalismen gynnsamma utvecklingen under efterkrigstiden börjar sedan 1960-talets mitt alltmer att vändas. Takten i den långsiktiga ökningen av arbetslösheten börjar härefter att tillta markant. Samtidigt ökar också takten i prisstegringarna. Också kapitalkoncentrationen tilltar kraftigt från denna tidpunkt, medan däremot tillväxttakten i ekonomin långsiktigt tenderar att minska. Dessa grundläggande tendenser har icke hävts av det som nu kallas för en konjunkturuppgång och som troligen kommer att bli av mycket tillfällig och kortsiktig natur såsom redan utvecklingen i de stora kapitalistiska staterna visar.

Allt detta, vilket skapar växande samhälleliga problem, är uttryck för det kapitalistiska systemets motsättningar, är uttryck för att detta system inte kan lösa de problem produktionens utveckling ställer. Den ekonomiska utvecklingen visar allt tydligare nödvändigheten av övergång till planhushållning och socialism.

Vad som utmärker såväl regeringens ekonomiska politik som de förslag den borgerliga oppositionen ställer är dels bristen på långsiktighet, dels målsättningen att söka stabilisera det rådande ekonomiska systemet. Man försöker anpassa politiken efter det kapitalistiska näringslivets utveckling, efter de beslut som fattas av de styrande inom näringslivet.

De förslag i propositionen som behandlas i dag ger som ekonomisk-

politiska åtgärder inte uttryck för någon klar insikt om det ekonomiska lägets natur eller för någon strävan efter att styra utvecklingen. De flesta av de konkreta förslagen är dock enligt vår mening befogade, i vissa fall otillräckliga, för att täcka värdeminskningar på olika anslag till följd av inflationen. Detta omdöme gäller dock inte de gåvor till kapitalet som regeringen fortsätter att utdela.

Men de grundläggande frågor som man måste gripa sig an med för att skapa den trygghet i arbetet för människorna och det skydd mot inflationen som är nödvändiga för att barnbidrag, bostadstillägg, utbyggnad av daghem osv. skall få avsedd verkan för människorna ger regeringen och finansutskottet ingen lösning på.

Utvecklingen av arbetslösheten under det senaste årtiondet, då varje kris blivit djupare och högkonjunkturerna allt lägre visar att det krävs medvetna och långsiktiga insatser för att bekämpa dem. Det är därför trängande nödvändigt att en plan utarbetas för att bekämpa arbetslösheten och öka sysselsättningen under 1970-talet. Det är kapitalismen som skapar arbetslöshet. Därför måste de åtgärder som bör ingå i en sådan plan riktas mot kapitalismens funktionssätt och kapitalets makt.

Vänsterpartiet kommunisterna upprepar sitt krav att regeringen skall utarbeta ett sysselsättningspolitiskt program för återstoden av 1970-talet omfattande statliga basindustrier jämte samhällsnyttiga arbeten för sociala och miljömässiga bristområden. Vi har i annat sammanhang utförligt pekat på de konkreta åtgärder som vi anser bör vidtas.

Finansutskottet säger nu att man inte har "några invändningar mot att samhällets pågående och planerade insatser för full sysselsättning beskrivs på det sätt som skett" i vpk:s yrkande. Denna anslutning till våra krav är naturligtvis tacknämlig, men vi anser faktiskt inte att regeringens sysselsättningspolitik kan beskrivas på detta positiva sätt. Vi har inte sett till någon sysselsättningsplan för 1970-talet. Finns den gömd i kanslihuset eller var finns den? Vi har inte sett till något program för att bygga statliga basindustrier – med ett enda undantag; löftena i valrörelsen att bygga ur Norrbottens Järnverk. Det krav vi formulerat är inte en beskrivning av regeringens politik. Finansutskottet förväxlar av någon anledning målsättningar och dagens verklighet.

Ett nytt moment i den ekonomiska utvecklingen har inträtt under efterkrigstiden. Arbetslösheten och priserna ökar samtidigt. Prisstegringarna skapar stora problem för folkflertalet, minskar värdet av uppnådda reformer, urgröper eller omintetgör reallöneförbättringar. Det är enligt vår mening nödvändigt att ett allmänt prisstopp införs som ett led i kampen mot den pågående inflationen. Detta prisstopp bör omfatta även hyrorna. Detta är dock inte tillräckligt. En långsiktig, socialt inriktad bostadspolitik måste bedrivas som innebär att hyrorna kan sänkas.

Detsamma gäller priserna på övriga varor. En angelägen reform är att mervärdesskatten slopas på livsmedel. Då vi nu befinner oss mitt i ett löpande budgetår låter sig detta inte utan vidare finansieras. Men det första steget på vägen att helt slopa mervärdesskatten på livsmedel är att från den 1 januari minska den från 15 till 10 procent. Det är en åtgärd som är betydligt mindre administrativt krånglig än att laborera med att söka ta bort mervärdesskattens prishöjande effekter som de borgerliga

partierna nu vill utreda.

Herr talman! Jag vill här fastslå att inte bara socialdemokraterna utan även de borgerliga partierna är motståndare till en sänkning av mervärdeskatten på livsmedel. Om de inte hade varit det skulle de naturligtvis i finansutskottet ha godkänt vänsterpartiet kommunisternas krav på en omedelbar sänkning av mervärdeskatten på livsmedel från den 1 januari. Det enda de borgerliga vill gå med på är en utredning om en krånglig teknik. Men det enkla och klara förslaget om att nu i första hand sänka moms på livsmedel från 15 till 10 procent och sedan gå vidare och slopa den helt det säger de borgerliga partierna ett direkt nej till. Detta bör fastslås och avslöjas gentemot de borgerligas försök att i denna fråga sitta på två stolar.

Det bör också understrykas att sänkning och borttagande av mervärdeskatten på livsmedel är en reform i folkflertalets intresse endast om bortfallet i statskassan inte kompenseras med andra pålagor på folkmajoriteten som en del motionärer från de borgerliga partierna vill. Bortfallet i statskassan bör enligt vår mening täckas genom en ökad beskattning av kapitalägarna, och vi har lagt fram konkreta förslag om hur detta måste ske.

Skatteutskottets argumentation mot vårt förslag om att sänka mervärdeskatten på livsmedel är inte på något sätt hållbar. Man påstår att en differentiering av mervärdeskatten är förenad med betydande svårigheter för såväl de skattskyldiga som det allmänna och anför detta som avgörande skäl. Men det förhållandet att skatten är differentierad så att lägre skattesats uttas på livsmedel i de allra flesta länder som har mervärdeskatt talar ju mot utskottets påstående.

Finansutskottets nej till kravet om att sänka mervärdeskatten på livsmedel ges en samhällsekonomisk motivering. Eftersom konjunkturinstitutet bedömt det som sannolikt att vpk:s skatteförslag totalt skulle verka stimulerande på den privata konsumtionen, är det tydligen just denna verkan utskottet vänder sig mot. Löntagarna, barnfamiljerna, pensionärerna torde ha en rakt motsatt uppfattning. De brottas med de stora prisstegringarna och hyresstegringarna och anser att en sänkning och senare ett slopande av moms på livsmedel är en nödvändig reform, som ökar deras inkomster.

Herr talman! Övriga konkreta förslag i vpk-motionen 2093 kommer att beröras av andra talare i debatten. Eftersom vi inte kan godkänna vare sig utskottsmajoritetens eller reservanternas skrivningar ber jag att här få framföra följande yrkande, som innehåller dels en motivering, dels konkreta yrkanden till de olika punkter som här är i fråga i överensstämmelse med de yrkanden som ursprungligen framställdes i motionen 2093.

Vid punkten 1 mom. A (omfattningen och inriktningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna):

Den för den svenska kapitalismen gynnsamma ekonomiska utvecklingen under efterkrigstiden börjar sedan 1960-talets mitt alltmer att vändas. Takten i den långsiktiga ökningen av arbetslösheten börjar härcfter att tillta markant. Samtidigt ökar också takten i prisstegringarna. Också kapitalkoncentrationen tilltar från denna tidpunkt, medan däre-

mot tillväxttakten i ekonomin långsiktigt tenderar att minska.

Allt detta, vilket skapar växande samhälleliga problem, är uttryck för det kapitalistiska systemets motsättningar och för att detta system inte kan lösa de problem produktionens utveckling ställer. Den ekonomiska utvecklingen visar allt tydligare nödvändigheten av övergång till planushållning och socialism.

Särskilt tydligt framträder detta i den hotande energikrisen. Jakten efter snabba och stora profiler har lett till ett tilltagande slöseri med energiresurser. Utan planering styrd av samhälleliga hänsyn har man ensidigt satsat på en höggradigt energikrävande industriell utveckling.

Inte bara produktionen utan i lika hög grad konsumtionen har givits en starkt energikrävande och energiförlösande inriktning. Inte minst märks detta inom kommunikationsväsendet. I stället för en ordentlig satsning på kollektiva transport- och kommunikationsmedel har privatbilismen ohämmat fått breda ut sig.

Allt det slöseri med energi, som pågår för att ge kapitalägarna stora profiler, sker samtidigt med existensen av stora sociala problem och en massvält i världsmåttstock som skulle kunna hävas genom en planmässig och målinriktad användning av världens energitillgångar.

Oljekrisen visar systemets bristande förmåga att anpassa sig till den nya situationen och hur känsligt det reagerar på en kris i distributionsapparaten. Samtidigt är den till stor del ett uttryck för den beroendeställning till de stora oljebolagen som Sverige ställts i genom att oljehanteringen inte förstatligats, vilket skulle ha givit långt ökade möjligheter till direktkontakter med oljeproducerande länder och möjliggjort ett minskat beroende av de stora internationella trusterna.

Oljebristen aktualiserar med skärpa krav som sedan länge varit välmotiverade:

Oljehanteringen bör snarast förstatligas och det ensidiga beroendet av de stora oljemonopolen därigenom minskas. Trafikpolitiken bör läggas om. En viktig åtgärd härvidlag är en sänkning av taxorna vid statens järnvägar med förslagsvis 20 procent i en första etapp för att stimulera till ökat utnyttjande av detta kollektiva och energibesparande transportmedel. Slöseriet av energi på krigsmakten bör upphöra genom att militära manövrar, större övningar, övningsflygningar osv. inställs tills vidare.

Det är åtgärder av denna typ som den nuvarande situationen kräver. Regeringen bör därför snarast utarbeta förslag härom.

På längre sikt visar oljekrisen nödvändigheten av att samhällelig planering får avgöra den industriella utvecklingen, hur energiresurser och andra tillgångar skall användas, på vilka typer av produktion och konsumtion det är ändamålsenligt att satsa osv.

Bristen på långsiktighet i den ekonomiska politiken framträder såväl i proposition 1973:165 som i ekonomisk-politiska motioner de borgerliga partierna inlämnat i anledning härav. Man försöker anpassa politiken efter det kapitalistiska näringslivets utveckling. Av de förslag propositionen ställer är de flesta dock befogade, i vissa fall otillräckliga, för att täcka värdebortfall till följd av inflationen. Men som ekonomisk-politiska åtgärder ger de inte uttryck för någon insikt om den ekonomiska situationens natur och någon strävan att styra utvecklingen.

Utvecklingen av arbetslösheten under det senaste årtiondet, då varje kris blivit djupare och högkonjunkturerna allt lägre, visar att det krävs långsiktiga och medvetna insatser för att bekämpa den. Det är därför nödvändigt att en plan utarbetas för att bekämpa arbetslösheten och öka sysselsättningen under 1970-talet.

Ett nytt moment i den ekonomiska utvecklingen har inträtt under efterkrigstiden. Arbetslösheten och priserna stiger samtidigt. Prisstegringarna skapar stora problem för folkflertalet. Det är nödvändigt att ett allmänt prisstopp införes. Detta bör omfatta även hyrorna. En långsiktig, socialt inriktad bostadspolitik bör bedrivas som innebär att hyrorna kan sänkas.

Detsamma gäller priserna på övriga varor. En angelägen reform är att mervärdeskatten helt slopas på livsmedel. Ett första steg på vägen härtill är att fr. o. m. den 1 januari 1974 minska den med 5 procent. Bortfallet i statskassan bör täckas genom en ökad beskattning av kapitalägarna.

För att minska inflationens skadeverkningar för stora grupper vill riksdagen understryka betydelsen av en vidgning av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. En viktig åtgärd är att indexreglera de allmänna barnbidragen. Beträffande bostadsstödet bör en omläggning av det individuella bostadsstödet ske till att bli en helt statlig angelägenhet. Detta skulle på ett verksamt sätt frigöra resurser hos kommunerna till en ökad service för barnfamiljerna. I sammanhanget bör även framhållas betydelsen av att underlätta en övergång till enhetliga och låga taxor för de olika formerna av barnstuge- och fritidsverksamhet. En översyn av storleken på de statliga bidragen till denna verksamhet är därför av nöden. Förbättringen av driftbidragen till daghem och fritidshem bör följas upp genom att staten helt övertar kostnaderna för personalens löner.

Mot bakgrunden härav hemställs:

1. att riksdagen med avslag på motionerna 2085, mom. 1 i vad avser A 1, A 2, A 5 och A 6, 2087, mom. 1, 2092, mom. 2 och 6, och 2096, samt i anledning av vad i propositionen och i motionen 2093 förordats som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad ovan anförts,

2. att riksdagen med bifall till motionen 2093, mom. 1, hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till ett *sysselsättningspolitiskt program* för återstoden av 1970-talet, omfattande statliga basindustrier jämte samhällsnyttiga arbeten för sociala och miljömässiga bristområden,

3. att riksdagen med bifall till motionen 2093, mom. 3, antar följande förslag till ändring i 13 § *Förordningen om mervärdeskatt (SFS 1968:430)*:

Nuvarande lydelse

13 §. Skatten utgår med 15 procent av beskattningsvärdet.

Motionärernas förslag

13 §. Skatten utgår med 10 procent på livsmedel och 15 procent på övriga varor.

— — —

Denna ändring träder i kraft den 1 januari 1974.

4. att riksdagen med bifall till motionen 2093, mom. 4, antar de i motionen intagna förslagen till ändringar i förordningarna om förmögen-

hetskatt, statlig inkomstskatt, begränsningar av skatt i vissa fall och om allmän arbetsgivaravgift.

5. att riksdagen med bifall till motionen 2093, mom. 5, hos Kungl. Maj:t begär förslag om införande av en särskild omsättningsskatt på handeln med aktier, att utgå med 20 procent på försäljningsvärdet och att gälla från den 1 januari 1974.

Vid punkten 2 (allmänna barnbidragen):

att riksdagen i anledning av yrkande 6 i motionen nr 2093 av herr Hermansson m. fl. hos Kungl. Maj:t begär förslag om indexreglering av de allmänna barnbidragen med giltighet från den 1 januari 1974.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Finansutskottets vice ordförande ställde inledningsvis en fråga till mig. Han frågade huruvida jag kände mig nöjd med finansutskottets arbete under den treårsperiod som vi nu har bakom oss.

Jag vet inte hur jag skall tolka herr Löfgrens fråga. Det är klart att den översyn som skall ske beträffande utskottsorganisationen kommer att ge en hel del med hänsyn till de erfarenheter vi nu har. Men jag antar att det inte var om detta herr Löfgren ville veta min mening, utan han avsåg väl finansutskottets centrala ställning inom riksdagen och utskottsorganisationen över huvud taget.

Det systemet har vuxit fram under de här tre åren att finansutskottet varje höst har blivit något av den gamla riksdagens statsutskott. Finansutskottet har haft att inhämta yttranden från övriga utskott.

Vilka möjligheter har då finansutskottet att verkligen göra totala ekonomiska avvägningar, sedan yttrandena inkommit? Ja, vi har ständigt arbetat under tidpress, och det har försvårat vårt arbete.

Sedan förstår jag inte riktigt herr Löfgren när han kommer in på den andra frågan, om jag känner mig nöjd såsom ordförande i utskottet med att vara något slags expeditör av de förslag som läggs fram av regeringen och dess finansminister.

Varför skulle vi socialdemokrater i finansutskottet ha en annan konjunkturbedömning än den regeringen har? Vi har delat den konjunkturbedömningen, och då är det klart att vi också redovisat den i våra betänkanden. Men visst har vi allt emellanåt nyanserat våra skrivningar. Vi har ju alla, herr Löfgren, ibland kunnat vara glada över att det har gått att åstadkomma gemensamma skrivningar i frågor där vi från början stått på olika sidor.

Finansutskottet har alltså inte varit något "expeditionsutskott" som bara framlägger förslag i enlighet med vad som framförs från regeringen, om nu herr Löfgren menat det.

Herr Löfgren säger att det borde ha varit frestande för mig i egenskap av ordförande att ibland ha en annan konjunkturbedömning.

Låt mig då anknyta till den aktuella situationen i dag. Vad sade de borgerliga partierna i det pressmeddelande de lämnade för snart 14 dagar sedan? Centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet har en gemensam syn på konjunkturläget. Herr Kristiansson i Harplinge sade: Vi har den här gången från de icke socialistiska partiernas sida velat gå *något* längre än regeringen gjort.

Då undrar jag: Är det någon skillnad på konjunkturbedömningen den här gången, när man bara begränsar sig till att vilja gå litet längre än som föreslås i propositionen 165?

De borgerliga partiernas företrädare har också varit inne på att det som socialdemokraterna i valrörelsen betraktade som överbud från oppositionens sida, det har godtagits. Man har anslutit sig till ett åtgärds paket som innebär en belastning på statsfinanserna med 2,5 miljarder kronor.

Men då glömmet oppositionen vad som inträffat sedan vi hade vår debatt rörande kompletteringspropositionen de första dagarna i juni månad.

Sedan dess har vi haft en mycket hög ekonomisk aktivitet, som innebär att vår export i volym räknat har ökat med 17 procent och samtidigt har en importökning skett på 9 procent. Detta har lett till att bytesbalansens överskott nu beräknas bli väsentligt högre än som kunde bedömas i våras.

På en annan viktig punkt, när det gäller den privata konsumtionen, har man nu i höst kunnat göra en helt annan bedömning än den som skedde i maj månad. I den reviderade finansplanen, som vi då hade att ta ställning till, räknade man med att hushållens reala disponibla inkomster skulle komma att stiga med 4,5 procent. Det skulle bli en kraftig uppgång i konsumtionen men så har inte varit fallet. Den har stannat vid 2,5 procent.

När i slutet av september och början av oktober månad konjunkturinstitutets nya rapport kom, såg man att det fanns ett utrymme för ytterligare konsumtion och då var det verkligen angeläget att lägga en proposition på riksdagens bord.

Det är detta som har skett under de månader som gått sedan vi diskuterade den reviderade finansplanen.

Det har sagts mycket av de föregående talarna. Herr Burenstam Linder kom fram med någonting som jag tycker har varit avslöjande varje gång vi de här tre åren diskuterat finansutskottets betänkanden. Först profilerar sig de borgerliga partierna i motioner, sedan skriver man sig samman i en gemensam reservation, och sedan under kammardebatten söker man återigen att liva upp de motioner som man en gång har väckt. Herr Burenstam Linder framhåller att oppositionen lyckats ena sig om en principreservation, sedan han så där i förbigående sagt att moderaterna helt har släppt kravet på sänkningen av mervärdeskatten med 3 procent.

Det skulle vara intressant om oppositionen kom i regeringsställning! Tror man att det skulle kunna gå att bedriva en ekonomisk politik genom att ena sig om allmänna principer? Nej, då gäller det verkligen att konkretisera sina ställningstaganden och inte bara tala om principer.

Herr Burenstam Linders resonemang om den offentliga sektorn är ju också intressant. Låt oss titta på vad man åstadkommit i den här principreservationen. Där sägs på s. 80: "Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i propositionen innebärande att i nuvarande konjunkturfas en utbyggnad av vissa delar av den offentliga sektorn med åtföljande sysselsättningsökning är av betydelse för välfärdsutvecklingen. Inom bl. a. vårdsektorn, handikappverksamheten, miljövärden och utbild-

Torsdagen den
6 december 1973*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

ningsverksamheten föreligger avsevärda eftersatta behov.”

Detta har herr Burenstam Linder skrivit under, men han verkar nu gå tillbaka till det vanliga resonemang vi får höra från moderat håll, att en ökning av den offentliga sektorn bara innebär fler och fler byråkrater.

Var har expansionen skett, och var menar man att den skall ske? Det gäller sjukvårdspersonal, hemvårdare för äldre, personal vid barnstugor, lärare och annat folk vid fritidshem. Vad är det för sorts byråkrater? Det är just dessa områden vi syftar till när vi i det här sammanhanget talar om den offentliga sektorn.

Visst är vi beroende av vårt näringsliv. Det måste växa, och det är förutsättningen för att vi skall kunna öka den offentliga sektorn. Jag tycker inte herr Kristiansson i Harplinge skall söka åstadkomma någon divergens i uppfattningen mellan det parti han företräder och socialdemokratin. Vi anser sannerligen att det är just näringslivets utveckling och tillväxt som skapar möjligheter för att vi skall kunna öka den offentliga sektorn.

Men det är inte på det sättet som herr Burenstam Linder vill framställa det. Han menar att när man nu inte lyckas att skapa sysselsättning i näringslivet för så många armar som vi skulle önska, ”så tar vi vår tillflykt till den offentliga sektorn”.

Jag frågar mig vad det är herr Burenstam Linder skrivit under i den gemensamma reservationen. Är det också att ta sin tillflykt till den offentliga sektorn när det inte finns någon annan möjlighet? Eller finns det inte många eftersatta behov på det här området?

Herr Burenstam Linder visade upp en annons från valrörelsen om Ebberöds bank. Ja, det är svårt att hålla reda på när det är Industriförbundet eller de borgerliga partierna eller moderata samlingspartiet som agerar i en valrörelse. Den där annonsen var i alla fall ett svar på den hetskampanj som bedrevs av en organisation inom näringslivet, med ledamoten av denna kammare herr Hovhammar i spetsen, mot vårt parti.

Herr Kristiansson i Harplinge talade åter varmt för en rundabordskonferens. Jag är även där betänksam inför vad det kan leda till när ni skriver ihop er till s. k. principreservationer. Herr Kristiansson sade att man behöver en stabiliseringspolitisk konferens *nu*, det är angelägnare än någonsin inför den stundande avtalsrörelsen. Men när man läser vad folkpartiet önskar finner man att det bör komma till en rundabordskonferens inför 1975 års avtalsrörelse. Det kanske vore av värde att få veta hur vi skall läsa reservationen. Är en rundabordskonferens, som herr Kristiansson i Harplinge säger, mer angelägen än någonsin just nu eller skall man ha den litet längre fram som folkpartiet vill?

Herr talman! Det kan finnas anledning att ställa frågan: Vad är det som finansutskottet blivit enigt om vid sin behandling av regeringens paket, propositionen 165? Jo, vi har blivit eniga om följande:

Vi har blivit eniga om att det i nuläget behövs en stimulans av konsumtion och sysselsättning. Vi har blivit eniga om att den stimulansen under 1974 bör vara av storleksordningen tre fjärdedels procent, räknat i bruttonationalproduktstermer och att den skall sättas in på de områden som tas upp i propositionen.

Det innebär att vi har blivit eniga om att låta moderata samlingspar-

tiets motion om både en annan omfattning och en annan inriktning av åtgärderna falla under bordet, som jag nyss sade. Ingen i utskottet har yrkat bifall till moderaternas huvudyrkande om sänkt moms med 3 procent.

Vi har i utskottet tillstyrkt alla de förslag om stimulans under år 1974 som har föreslagits i propositionen. Vår tillstyrkan har skett enhälligt, inte minsta röst däremot. Det är en enighet som är så stor att den är anmärkningsvärd. Den är också glädjande.

Det innebär, och det vill jag få fogat till kammarens protokoll, att vi får höjda barnbidrag med 180 kronor till 1 500 kronor per barn och år och att studiebidragen höjs i motsvarande grad. Vi får förbättrade bostadstillägg genom att samtliga övre hyresgränser för bostadstillägg till barnfamiljer höjs med 100 kronor, vi får höjda bidrag under år 1974 till kommunerna till social hemhjälp och kommunala familjedaghem, tillfälligt fördubblade bidrag till anordnande av barnstugor samt höjning av driftbidragen med 1 500 kronor per plats från den 1 juli 1974, särskilda åtgärder på skolområdet och för förbättrad boendemiljö för barnen, ytterligare 200 miljoner kronor för byggande och drift av vägar samt 70 miljoner kronor till investeringar vid SJ, tillfälligt höjda statsbidrag till miljövårdsinvesteringar i reningsverk samt inom industrin och totalt 750 miljoner kronor i förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Finansutskottet är också enigt om att godkänna att vissa ytterligare delar av prisregleringslagen satts i kraft samt om att bemyndiga regeringen att använda prisreglerande åtgärder under år 1974.

Jag har velat i detalj redovisa vad vi är överens om, därför att det som här tidigare sagts kan ge ett annat intryck.

Vad är vi då oense om?

Jo, centerpartiet är oense med hela det övriga utskottet om 600 miljoner kronor. De pengarna vill centern i form av bidrag och lån på något sätt sprida ut till företag som nyanställer folk. Dessutom vill man att företag som nyanställer folk skall slippa arbetsgivaravgift för de nyanställda. Det kan alltså konstateras att centern inte fått något som helst stöd från något annat parti för sina förslag – som debatterades så flitigt i valrörelsen – att sprida ut pengar på det här sättet, vare sig företagen behöver dem eller inte.

Folkpartiet är ensamt om att vilja besluta om statsbidrag till kommunal färdtjänst utan att avvakta kommunalekonomiska utredningens bedömning av den frågan tillsammans med andra.

Centern och moderaterna är ensamma om att blanda in hela frågan om skolnedläggningar och klasstorlek i det här sammanhanget och värdera den till 10 miljoner kronor om året. Det har blivit för magstarkt för socialdemokraterna och folkpartiet i utskottet.

Vad är då de borgerliga partierna ense om? Ja, konkret är det inte mycket. De vill lägga på 100 miljoner till SJ utöver de 70 miljoner som regeringen tagit fram objekt för. Trafikutskottet har avstyrkt, och finansutskottets majoritet har inte trott att de pengarna kan få en meningsfull användning med så kort varsel.

De borgerliga partierna vill i vinter ha förhöjda miljövårdsbidrag också till jordbruket. De vill vidare att riksdagen i det här sammanhanget skall

ta ställning till statsbidragets höjd till social hemhjälp och till kommunala familjedaghem för tiden efter 1974. Det tycker vi att riksdagen kan ta ställning till i vår i ordinarie ordning.

Det är inte mycket, men det är faktiskt allt. Jag har då undantagit kravet om en stabiliseringspolitisk konferens. Jag har sagt min mening om en sådan tanke, och Knut Johansson i Stockholm kommer också att ta upp frågor i anslutning till yrkandena i detta sammanhang. Man har vidare, om jag räknat rätt, begärt att sju utredningar skall tillkallas. Detta är inte precis något som skapar en annan politik under år 1974. Det skall inte bestridas att sådana utredningar skulle komma att ge några arbetstillfällen, men de skulle inte bli så särskilt många!

Att det som jag nu återgivit stämmer med vad som anförs i reservationerna på s. 75–89 i betänkandet kan var och en av kammarens ledamöter kontrollera.

Men mot den bakgrunden blir man, som jag sagt, konfunderad av skrivningarna i reservationen 1, som handlar om omfattningen och inriktningen av de ekonomisk-politiska åtgärderna. Där säger reservanterna på s. 76 att det är "nödvändigt med åtgärder utöver de i propositionen framlagda förslagen för att den sysselsättningspolitiska målsättningen skall nås". Rimligen måste det gälla 1974. Längre ned på samma sida heter det: "Det åtgärds paket som närmare presenteras i det följande är av den karaktären, att det kan förväntas medverka till en stegvis ökad intern efterfrågan under 1974 — — ." Men något paket återfinns inte i reservationen. Den sidan måste ha kommit bort! Det som återfinns är en rad utredningskrav. Men de kan ju inte rimligen påverka läget nästa år.

Vi socialdemokrater i utskottet är som sagt konfunderade. Jag tror att alla som gjort sig besvär med att läsa reservationen är det.

Man hänvisar till att ytterligare sysselsättningsåtgärder behövs — men man föreslår inga sådana.

Man håller fram ett åtgärds paket — men paketet har kommit bort!

Man talar för generella åtgärder — men avvisar samtidigt enhälligt moderaternas förslag om generella åtgärder.

Man talar i en presskommuniké om den gemensamma syn på konjunkturläget som jag berörde inledningsvis.

Ja, det är litet svårt att begripa allt detta. Men jag har under de senaste tre åren blivit van vid att det går till på det här sättet. Skrivningen blir begriplig, om man ser huvudreservationen som — jag skall inte använda beteckningen "rävgryt" den här gången, herr Löfgren — en byrå med lådor för skilda framtider, lådor som skall dras ut allteftersom det passar. Det är en beprövad taktik, som jag haft många diskussioner om med reservanternas talesmän under de gångna tre åren. I nuläget försöker man samtidigt säga ja till regeringsförslagen och säga nej till enskilda partiers överbud, säga att man kanske har en annan konjunkturbedömning, antyda att sysselsättningen ytterligare behöver stödjas och varna för en inflationistisk utveckling.

Alibi skall man skaffa sig genom att formulera ett alternativ, inte genom att försöka stå för många sorters politik samtidigt — det är min bestämda mening.

På en viktig punkt tycker jag att det nu föreliggande betänkandet innebär ett fall framåt, nämligen i fråga om synen på offentlig

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

verksamhet, om jag bortser från det avfall som herr Burenstam Linder enligt min uppfattning gjorde i dag. Där har gång efter annan funnits mycket starka motsättningar mellan socialdemokrater och borgerliga i utskottet. Vi har i flera sammanhang ansett oss behöva ta i ganska ordentligt mot den tränga syn som finns på en del håll i fråga om service och annan verksamhet som stat och kommun svarar för. Jag vill särskilt erinra om den debatt om den offentliga sektorn som vi hade här i kammaren den 11 april i år med Arne Pettersson i Malmö som utskottets talesman och om vad utskottet skrev i de här frågorna i betänkandet 29 i våras i anledning av avstämningen av långtidsutredningen.

Nu kan man ur reservationen utläsa – och jag hoppas att det är ärligt menat – en mer balanserad syn än tidigare på den verksamhet stat och kommun svarar för. Det är glädjande och det är viktigt för framtiden; jag tar väl inte fel om jag antar att det är folkpartiet som har gått i spetsen för den här omvärderingen. Det får kanske tillskrivas olyckliga omständigheter att den utbyggnad av den offentliga sektorn som det talas om på s. 80 i reservationen 1 har kommit att bli hopkopplad med moderata samlingspartiets gamla krav på utredning om hur man skall bryta den hittillsvarande automatiken i den allmänna utgiftsutvecklingen. Det moderatkravet företräder en helt annan grundsyn än den jag här välkomnat i den borgerliga reservationen.

Herr talman! Herr Hermansson var missbelåten med att finansutskottet inte hade ägnat särskilt stort utrymme i sitt betänkande åt att tala om energikrisen. Det är ganska naturligt, herr Hermansson, för hur skulle finansutskottet under några få, pressade dagar kunna samla sig till att nu ge kammaren en syn på det dramatiska skeende som pågår? Vem kan göra det i dag? Jag kan försäkra herr Hermansson att jag har sökt att intervjua dem som skulle kunna säga någonting men det har varit svårt att få fram några konkreta besked. Därför har vi avstått.

Det material som vi haft till vårt förfogande vid bedömningen av propositionen 165 och de väckta motionerna inneslöt inte någon bedömning av vad som händer i svensk ekonomi om energikrisen fortgår och förvärras.

Något sådant material finns inte. Vad vi kan konstatera är att läget snabbt har förändrats och att snarast en ny bedömning måste till – även i fråga om första halvåret 1974. Jag är angelägen om att säga det från kammarens talarstol just nu. Arbetet pågår på flera fronter och måste rimligen föreligga samlat i samband med finansplanen för år 1974.

Vad vi nu vet är ganska litet. Vi vet inte om oljekrisen blir långvarig, vi vet inte hur mycket läget kommer att skärpas, vi vet inte hur mycket vi kommer att drabbas jämfört med andra länder. Det kan vara så att vårt land som litet och relativt utanförstående – på sikt drabbas hårdare än de stora länderna, eftersom det ligger i utkanten av ett stort distributionsområde.

Vad vi vet är att vi drabbas av betydande prisstegringar, att vi är ytterligt starkt beroende av oljeimport för de flesta nödvändiga samhällsfunktioner, att vi relativt snabbt får känning av den minskade tillgången på olja, framför allt för uppvärmning, att det mycket snabbt kan uppstå flaskhalsar av det slag som gasolen utgör i vår industri.

Vi vet vidare att vi inte bara påverkas direkt utan också indirekt. Vår industriproduktion påverkas inte bara av egna problem med energiförsörjningen utan också av minskade exportmöjligheter. För EG-ländernas vidkommande har man bedömt effekten på BNP vid nuvarande nedskärning av tillförseln av olja, ca 15 procent under hela 1974, bli en minskning av tillväxten med 2 à 3 procent i stället för en ökning med 4 procent som man hittills räknat med. Japan, som har vant sig vid tvåsiffriga ökningstal, räknar med ingen tillväxt alls.

Vi hoppas nu på det bästa, dvs. en snar återgång till ett mera normalt läge. Men vi måste bereda oss för det värsta, en lång och tilltagande brist på olja. Regeringen får väl i kraft av prisregleringslag och beredskapslag rätt vida befogenheter och måste i samråd med verk och myndigheter ge signalerna. Uppgiften faller emellertid på oss alla. Det är svenska folket som måste spara energi, och det är svenska folket som måste tåla de svårigheter bristen kan föra med sig. Vi har vant oss vid att ha obehindrad tillförsel utifrån och att ha tillgång till det mesta. För oss alla kan det verkligen vara nyttigt med en viss besinning och eftertanke om vårt gemensamma ansvar, om behovet av långsiktig planering för alla eventualiteter, om att bitar av vårt välstånd vilar på osäker grund och också är beroende av andra människors och andra länders agerande.

Herr talman! Jag slutar här och ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter i betänkandet nr 40.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande uttryckte nu som tidigare sin besvikelse över denna märkvärdiga opposition, både som sammantaget sådan och partierna vart för sig. Jag får säga till herr Ekström att det kanske är synd att vi inte har hållit mer skola på utskottssammanträdena – då skulle det kanske vara litet lättare att förstå.

Herr Ekström säger också att det när det gäller näringslivsfrågor skall bli väldigt svårt för mig att finna någon skillnad mellan centerns och socialdemokraternas ståndpunkter. Jag skulle naturligtvis vara mycket glad om det vore på det sättet; jag noterade ett utropstecken. Men glädjen varade inte så länge, för sedan sade herr Ekström med verklig skadeglädje: "I fråga om det där stödet som ni ville ge åt näringslivet fick ni inte ens moderater och folkpartister med er, utan där blev ni alldeles ensamma." Då var plötsligt herr Ekström i kompanjonskap med moderater och folkpartister, och det var han väldigt glad över. "Här vill ni sprida ut pengar till företagare oavsett om de behöver dem eller inte." När har vi sagt det, och var har vi sagt det, herr Ekström? Det finns nog anledning att precisera detta.

När det gällde rundabordskonferenser filosoferade herr Ekström över om det skulle vara nu eller 1975 eller 1976. Jag vill säga att det har behövts länge. Vi har begärt det åtskilliga gånger. Är det för sent att genomföra en sådan i denna avtalsomgång, så får det naturligtvis bli inför en kommande avtalsrörelse -- konstigare är det inte. Jag tror att behovet blir starkare och starkare.

Så några ord om den offentliga sektorn. Det är naturligtvis inte på det sättet att vi har begärt något idiotstopp här. Vi är inga idiotstoppare, och

heller inga Glistrupar som vill driva utvecklingen tillbaka. Men vad vi har talat om är en balans, och jag tror att det finns starka skäl att trycka mycket hårt på detta. Det finns många aspekter att anlägga beträffande socialdemokraternas och regeringens hantering av denna fråga. Det har ju faktiskt varit så – och det har gjort situationen ännu värre – att fram till högkonjunkturen fick den här sektorn expandera nära nog obegränsat. Men plötsligt, när vi som bäst skulle behöva den sektorn för att jämna ut sysselsättningen, fick vi ett skattestopp, och det var inte så värst förnuftigt. Det innebar att kommunerna måste inskränka denna verksamhet med följd att vi fick en ännu mer förvärrad arbetslöshetsituation. Inte minst sådana saker är mycket väsentliga i detta sammanhang.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Sedan jag hört herr Ekströms svar på min första fråga får jag väl acceptera att det kanske inte är så lätt att svara här i kammaren. Vi får måhända möjlighet att dryfta saken utanför dessa väggar.

När det gäller stabiliseringskonferenserna förstår nog herr Ekström mycket väl, i synnerhet om han läser vad vi har sagt både nu och tidigare, att det självfallet är för sent att nu sammankalla en stabiliseringskonferens för den avtalsrörelse som redan har startat. Vi har ofta påpekat hur viktigt det är att man vidtar dessa åtgärder i god tid för att förbereda det hela, och ser man det så är det säkerligen ingen svårighet att förstå vad vi menar.

Herr Ekström säger att vi vet inte hur länge oljekrisen varar och hur länge svårigheterna kommer att bestå. Ja, hur skall man se det? T. o. m. av en representant för statens pris- och kartellnämnd tillråds man att göra inköp av trävaror för hela år 1974, trots att priserna ligger ca 90 procent högre än för innevarande år. Det anses att svenska sågverk med våra nationella råvaror har sålt för så lång tid framåt att vi inte har några prissänkningar att vänta. Hur skall man då kunna räkna med att andra länder som också har nationella råvaror skall komma att sänka illa kvickt? Nej, vi har att vänta en långvarig kris på detta område med ytterligare stigande priser.

Vidare efterlyser jag en liten kommentar från herr Ekströms sida till min propå om en samlande, enig lösning av de problem som vi nu närmast står inför. Jag skulle gärna vilja höra om vi har att förvänta någon större beredvillighet från det socialdemokratiska partiets sida när det gäller att möjliggöra en sådan samlad syn på de problem som jag har betecknat såsom mycket, mycket allvarliga.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Under hela valrörelsen förfäktade socialdemokraterna den uppfattningen att det behövdes inte några ytterligare åtgärder för att förbättra sysselsättningen, och man gick faktiskt så långt att man talade om överbud och annonserade om Ebberöds bank. Herr Ekströms uttalande att det här inte var ägnat att utgöra en replik på de borgerliga partiernas uppläggning är väldigt konstigt, för läser man annonsen igen finner man att den inte handlar om någonting annat än att de här tre partierna var förskräckligt dumma, eftersom de hade vad socialdemokra-

terna kallade för överbud.

Herr Ekström sade att socialdemokraterna i finansutskottet hade alltid delat regeringens konjunkturbedömning. Ja, det är riktigt. Men det är det som är beklagligt, för det är det som har gjort att vi under dessa år har fått så stora svårigheter att t. o. m. regeringen, när väl valrörelsen var över, tvingades att i efterhand erkänna att oppositionens uppläggning i princip hade varit den riktiga.

Nu hade herr Ekström — som ju i alla andra sammanhang är en utomordentligt älskvärd man — mycken ironi att ösa över sina motståndare. Och ironi kan vara ett synnerligen effektivt vapen, men jag tycker faktiskt att för att det skall kunna begagnas med framgång måste man stå stabilt på saklig grund. Enligt min mening gör socialdemokraterna emellertid inte det i detta sammanhang, eftersom det är på det viset att den ekonomiska politiken av bedömare, som inte har speciellt med borgerlig politik att göra utan är neutrala, förklarats vara ett klart misslyckande. Då är det ingen idé att ironisera över en opposition som under alla dessa tre år i tid har samlat sig till egna fristående bedömningar som, om förslagen genomförts, hade lett till att vi haft ett betydligt bättre läge än vi nu har. Och även i detta sammanhang är vi nu eniga om hur betydelsefulla inslag i den ekonomiska politiken skall föras.

Herr Ekström ville göra gällande att jag, när jag talade om den offentliga sektorn, hade underliga argument, och herr Ekström tyckte t. ex. att det var märkligt att jag talade om byråkrati i samband med en ökning av personalen på sjukhus. Ja, det håller jag verkligen med om. Och det var därför som jag blev så utomordentligt förvånad när herr Palme den 29 november i den debatt som jag citerade från började tala om sjukvårdspersonal som någon sorts byråkrater. Han sade då så här: "Men man möter hela tiden problematiken: när de beskylls för byråkrati är det inte därför att de är för många utan därför att de är för få. De säger: Patienterna måste lägga sig tidigare på vårdkliniken därför att vi inte har resurser."

Det är alltså herr Palme som, något förvånande, börjar kalla dessa personer för byråkrater.

Jag tror att detta med byråkrati när man bygger ut den offentliga sektorn bara är ett inslag i det hela. Betydligt allvarigare är de skatteproblem som uppstår och som har uppstått i vårt land och medfört allvarliga svårigheter, bl. a. i de avtalsrörelser som vi har för närvarande. Det är mot den bakgrunden vi har tryckt på detta med näringspolitik för att ge resurser bl. a. till det offentliga.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström medgav att finansutskottet, som han sade, inte hade ägnat särskilt stort utrymme åt att beskriva konsekvenserna av energikrisen. Det var väl i alla fall, om jag får använda ett utländskt uttryck, något av ett understatement. Jag kan nämligen inte i finansutskottets betänkande finna ett enda ord om följderna av den akuta och den långsiktiga oljekrisen. Och jag kan inte förstå hur man i utskottet kan diskutera ekonomisk politik under det närmaste året utan att ta hänsyn till dessa stora problem.

Det är tydligt att utskottet har arbetat under tidsbrist och att det är svårt att få några konkreta besked, men herr Ekström sade själv några saker som kunde ha stått i utskottets betänkande, även om jag tycker att hans resonemang var alltför begränsat. Man kan inte bara rikta en uppmaning till svenska folket att spara och säga att det är sättet att lösa dessa problem på. Vi har hela den stora frågan om den ekonomiska tillväxten och dess samband med oljekrisen, och vi har hela frågan om de strukturförändringar inom ekonomin som är nödvändiga för att spara olja. Och där kan man inte lägga bördan att vidta åtgärder på de enskilda medlemmarna av svenska folket, ty där krävs ett beslut av statsmakterna, alltså av regering och riksdag.

Motionerna från de olika partierna tar inte upp denna fråga, därför att den var inte akut när motionerna skrevs. Vad jag är förvånad över är att inte utskottet har begagnat sin initiativrätt för att ta upp denna fråga till diskussion. Och det är en kritik som jag tycker inte bör riktas bara till herr Ekström utan mot samtliga partier som är företrädare i utskottet. Vårt parti har som bekant för närvarande ingen ledamot i finansutskottet.

Slutligen noterar jag bara att man från den borgerliga sidan inte på något sätt har invänt mot mitt konstaterande att samtliga borgerliga partier är motståndare såväl till en sänkning av mervärdesskatten på livsmedel som till förslaget om ett slopande av den beskattningen. Jag konstaterar den saken och anser det viktigt att få det fört till kammarens protokoll och därigenom ut till allmänheten, eftersom de borgerliga partierna i denna fråga försöker sitta på två stolar. Det är ett förehavande som förr eller senare brukar leda till katastrof.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! På de få minuter jag har till mitt förfogande kan jag inte bemöta alla de inlägg som här gjorts. Jag vill bara fråga herr Hermansson vilka förslag han tror att finansutskottet skulle ha kunnat lägga på kammarens bord när det gäller oljekrisen, alltså förslag som vi hade kunnat fatta beslut om i dag, några dagar efter det att finansutskottet avslutat sitt arbete med betänkandet. Hur skulle det förslaget ha sett ut? Nej, det har naturligtvis inte förelegat sådana möjligheter för oss, i det ovissa läge som nu råder.

Sedan delar jag herr Löfgrens uppfattning att det kan bli en långvarig kris, men det kan också bli en någorlunda snabb lösning på frågan. Det kan uppstå oenighet mellan de oljeproducerande länderna, som gör att svårigheterna inte blir så oöverkomliga som vi nu fruktar.

Herr Löfgren talar om en samlad syn på våra problem. Jag kan tänka mig att herr Löfgren då menar de politiska problemen över huvud taget. Herr Löfgren får väl vänta på vad finansministern kan komma att säga på den punkten.

Jag har beskyllts för att vara ironisk. Jag tillåter mig, herr talman, att vara det även fortsättningsvis. Systemet att skriva sig samman till vad herr Burenstam Linder kallade principreservationer måste i det långa loppet vara ohållbart. Det kan inte vara praktisk politik. Visst är jag, herr Kristiansson i Harplinge, litet ironisk när jag säger att vi i utskottet var

eniga om paketet — centerpartiet ville bara "litet mera". Det är då intressant att konstatera att centern blivit ensam om sitt förslag om 600 miljoner kronor till företagen. Det är inte så litet precis! Hela --ätgärds paketet stannar på 2,5 miljarder, men ni vill öka statsutgifterna med ytterligare 600 miljoner. Det är en väsentlig del, och det är ni ensamma om. Jag vill ånyo påpeka just detta.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström talade om de små differenserna. Det är riktigt att differenserna är så små, om man bortser från de 600 miljonerna. Men vad som är intressant i sammanhanget är att vi föregående år krävde motsvarande åtgärder som, om de hade vidtagits då, skulle ha kunnat verka med desto större effekt nu. Men då sade regeringen nej.

Låt mig beträffande de 600 miljonerna säga att de föreslagits för åtgärder av ett annat slag, nämligen för att på sikt kunna skapa ökad sysselsättning och på ett bättre sätt göra nyskapande inom företagsamheten möjligt. Och det är inte fråga om bidrag, utan det är i allt väsentligt fråga om lån.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag väntar naturligtvis med intresse på vad herr finansministern har att säga om de synpunkter som jag hade väntat mig att herr Ekström skulle kommentera.

Herr Ekström säger att vi kan hoppas på att det skall uppstå oenighet mellan de oljeproducerande länderna, så att krisen släpper. Ja, vad vi i bästa fall kan hoppas på inom överskådlig tid är att de skall sätta i gång och leverera olja i större omfattning igen. Men det är knappast någon som tror att de kommer att väsentligt sänka priserna. De har tydligen tänkt sig att den övriga världen skall betala deras kostnader för kriget mot Israel. De lär väl fortsätta att ta betalt för oljan i den utsträckning som de nu gör, även om de skulle bli så tillmötesgående ur andra synpunkter att de levererar mer olja.

Jag har pekat på de svårigheter som uppstår på grund av de prisstegringar som kommit till stånd. Också de kommer att vara av väsentlig betydelse för sysselsättningen. Inte ens konsumenterna i vårt land kan betala hur höga priser som helst för de varor som de anser sig behöva. De får då inskränka sig till livsmedel och vissa absoluta nödvändigheter. Men vi tillverkar också andra saker, och även där är vi beroende av att produktionen verkligen fortsätter i vårt land.

Herr Hermansson har tydligen inte sett att i varje fall reservanterna rätt påtagligt tagit upp energikrisen och dess betydelse. Han kan t. ex. läsa s. 79, där vi fört fram många synpunkter på hur viktigt detta är och t. o. m. uttalat att det är nödvändigt att regeringen utarbetar ett handlingsprogram för hur sysselsättningen och balansen i folkhushållet skall kunna upprätthållas vid olika alternativa försörjningslägen på energiområdet.

En annan sak är att vi kanske inte fick någon särskild klar bedömning av hur allvarligt läget var. Ungefär vid den tid då vi behandlade frågan

kom det från handelsministern uppgifter om att vårt läge var mycket bra. Bara några dagar efteråt fick vi beskedet att det var mycket dåligt. Med hänsyn till detta tycker jag att vi inom oppositionen varit mycket förutseende när vi i alla fall tagit upp det så allvarligt som vi gjort i vår reservation.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i mitt första anförande talat om principreservationen 1. Med det menar jag inte alls att vi bara skulle vara eniga om principer, utan jag menar att vi i reservationen 1 *bland annat* har utvecklat en principiell syn på den ekonomiska politiken, som sedan lett till enhet i en lång rad andra avseenden. Det kan inte vara herr Ekström obekant att reservationen 1 innehåller en hel del enskilda krav samt att det finns ett antal andra reservationer som vi är eniga om.

Herr Hermansson för ett resonemang om de borgerliga partiernas inställning när det gäller moms på mat, som jag vill bemöta. Vi har i detta sammanhang och tidigare framfört betraktelser om hur man skall se på beskattningen av livsmedel. Herr Hermansson sade att vårt förslag skulle vara krångligt, men herr Hermansson kan inte vara alldeles okunnig om att det också är mycket krångligt att hålla två olika momssatser. Därtill kommer att herr Hermansson brukar anklaga alla andra än egna partivänner som lägger fram skatteförslag för att de gynnar de rika. Men hur är det med moms på mat? Är det inte så, herr Hermansson, att höginkomsttagare köper dyrare och mer livsmedel, och skulle inte de — om man tar bort momsen — få en längre gående skattesänkning än låginkomsttagarna?

Det skulle vara mycket intressant att höra herr Hermansson tala om det. Jag kommer ihåg att någon av utfrågarna i den skattedebatt vi hade i TV under valrörelsen frågade fru Ryding om kommunisternas förslag att ta bort momsen skulle innebära lägre moms även på gåslever. Enligt vad jag minns sade hon att det skulle bli det. Då undrar jag om inte herr Hermansson skulle passa på att något utveckla de fördelningspolitiska konsekvenserna av detta ert huvudförslag och gärna jämföra det med den andra uppläggningsen som vi har talat om, nämligen att ta bort de prishöjande verkningarna av beskattning på baslivsmedel.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är antagligen typiskt för en representant för moderata samlingspartiet att han, när han skall tala om mat, i första hand nämner gåslever. Jag har en något annan inställning till frågorna.

Det finns ett utförligt material som visar att det påstående som herr Burenstam Linder gör och som regeringen brukar göra är betydligt överdrivet. Det är alldeles självklart att den som har högre inkomst i allmänhet också har något högre utgifter för mat, men skillnaden är inte så stor som det brukar påstås i debatten.

Ett gift par med två barn och en årsinkomst på 40 000 kronor får betala 1 543 kronor i mervärdeskatt på livsmedel. Den som har 100 000 kronor i inkomst får betala 1 972 kronor i mervärdeskatt. Det är alltså 400 kronor mer, men skillnaden är inte så stor som man brukar påstå i

debatten. Vi vill motverka den här effekten genom en skärpning av den direkta beskattningen för högre inkomsttagare, och på det viset går det mycket väl att genomföra ett slopande av mervärdeskatten på livsmedel så att resultatet blir gynnsamt ur fördelningssynpunkt. Om man ser till den relativa betydelsen av mervärdeskatten finner man att den är oerhört mycket starkare för låginkomsttagare. Gifta med två barn och en årsinkomst av 20 000 kronor får av sin totala skatt betala 19,75 procent i mervärdeskatt på livsmedel. Den som har 150 000 kronor i inkomst betalar bara 2,15 procent av den totala skatten i mervärdeskatt på livsmedel. Det visar betydelsen för låginkomsttagarna av att slopa mervärdeskatten på livsmedel. Men vad herr Burenstam Linder har sagt bestyrker ju bara ytterligare vad jag påstod i mitt tidigare anförande, nämligen att de borgerliga partierna icke är intresserade av en sänkning av mervärdeskatten på livsmedel — annars skulle han väl inte försöka med denna argumentation.

Till herr Ekström vill jag säga att det finns en rad konkreta åtgärder som finansutskottet kunde ha föreslagit: man kunde ha skrivit till regeringen och föreslagit exempelvis ett förstatligande av oljebolagen, och man kunde ha tagit upp trafikproblemen och krävt ökad satsning på de kollektiva transportmedlen och en sänkning av biljettpriserna på SJ med 20 procent i en första etapp, som vi här i dag har föreslagit. Men det viktiga är att ta upp hela frågan om de strukturella förändringar i näringslivet som är nödvändiga på grund av den långsiktiga energikrisen. Finansutskottet sticker huvudet i busken på den punkten, och det är detta som jag har kritiserat.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle nog ha väckt stor förvåning, om finansutskottet efter någon dag eller några dagars sammanträden skulle ha förelagt riksdagen ett direkt förslag om att förstatliga oljehandeln. Detta är väl ändå en sådan fråga som måste föregås av mera utredningsarbete än enbart utskottsiniciativ. I frågorna rörande trafikpolitiken är jag heller inte säker på att detta skulle ha kunnat vara finansutskottets uppgift.

Till herr Kristiansson i Harplinge skulle jag vilja säga att när det framläggs ett åtgärds paket under en höstsession, såsom nu har skett för tredje året — ett åtgärds paket som avser det kommande halvåret eller låt oss säga det kommande kalenderåret — är det väl fråga om huruvida det då också är rätta tillfället att framlägga förslag om mycket långsiktiga åtgärder. Förslag därom måste komma i andra sammanhang; nu gäller det att lösa de akuta problemen för just den halva av budgetåret som kvarstår.

Den här debatten har i allt högre grad kommit att handla just om oljekrisen och energiproblemen och mindre och mindre om åtgärds paketet. Jag vill fortfarande vidhålla att när ni på den borgerliga kanten gång efter annan skriver er samman, leder det till bekymmer när ni sedan skall föra debatten här i kammaren. Det visar edra inlägg.

Det har varit intressant att konstatera att ingen i dag har nämnt någonting om "de förlorade åren", som vi tidigare har hört talas om i flera ekonomiska debatter. Jag förstår detta mycket väl; när budgetmaka-

re ute i landsting och kommuner i slutet av juli fick resultatet av det s. k. förlorade året 1972, visade det sig att skatteunderlagen hade ökat med mellan 10 och 11 procent. 1972 var sannerligen inte ett förlorat år för svensk ekonomi! Ni påstår alltemellanåt att därest edra åtgärder hade fått sättas in, skulle situationen ha varit helt annorlunda. Sådana påståenden kan man visserligen göra, men ni kan ju inte bevisa dem, eftersom åtgärderna aldrig har kommit till stånd.

Den debatt som vi har fört i dag har också visat många andra ting – att vi har en opposition som vill visa sig enig utåt men som söker dölja oenigheten bakom ordridåer och genom att i s. k. gemensamma reservationer inte klart visa den oenighet som föreligger.

Herr talman! Jag är i egenskap av finansutskottets ordförande i högsta grad tacksam över att vi har kunnat uppnå enighet kring propositionen 165. Ingen har velat gå emot förslaget att åtgärder kommer att sättas in som kostar 2.5 miljarder kronor och vilka de svenska hushållen och familjerna kommer att få del av under nästa år.

Herr talmannen anmälde att herr Löfgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! När jag har suttit och i all stillsamhet avlyssnat denna debatt har jag tvingats att med sorg i hjärtat konstatera, att jag är en tämligen dålig pedagog. Diskussionen som den förs från oppositionens sida och i de termer som vi har avlyssnat i dag har jag gång på gång försökt bemöta.

Vad jag bl. a. har varit angelägen att understryka är att den ekonomiska politiken, som tyvärr – eftersom den skall vara framåtsyftande – ständigt får byggas på prognoser, måste anpassas och justeras med hänsyn till hur förutsättningarna förändras i det framtidsperspektiv på vilket man bygger sina prognoser. Därför tycker jag det vittnar om ett slags efterklokhet och beskäftighet när man nu går upp i talarstolen och säger: "Nu i höst kunde regeringen komma med ett stimulanspaket, men varför följde man oss inte i våras? Då beskyllde regeringen oss i stället för enorma överbud och klandrade oss för det i höga tonarter under den gångna valrörelsen."

Jag har nog tidigare sagt att det är möjligt att regeringen och regeringspartiet kunde ha tagit några politiska poäng i den gångna valrörelsen, om vi hade tävlat med oppositionen överbudsmässigt. Men det var inte bevekelsegrunderna som låg bakom våra förslag när kompletteringspropositionen avlämnades, utan det var helt enkelt de prognoser som kunde ställas utifrån de förutsättningar som då förelåg. När vi klandrade er för de våldsamma överbuden var det befogat från den utgångspunkten att hos det ledande oppositionspartiet, det som i dag har sin talesman i herr Kristiansson i Harplinge, låg överbudet på ca 4 miljarder kronor. Det kompletterades i offentliga uttalanden vid det tillfället i Sveriges Radio och i massmedia av herr Kristianssons partiledare med ytterligare 4 à 5 miljarder kronor, och man hamnade på den ståtliga summan av mellan 10 och 12 miljarder kronor – även om

Torsdagen den
6 december 1973*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

den sista delen inte skulle utlösas under innevarande budgetår men inom den allra närmaste framtiden, som det hette.

Man får naturligtvis ställa även sådana överbud. Det är tillåtet om man är beredd att betala. Men när man inte redovisar några betalningsmedel är det -- som jag sade många gånger under valrörelsen, och jag är beredd att upprepa det nu -- oansvariga överbud.

När vi så småningom efter valrörelsen, i månadsskiftet september -- oktober, satte oss ned och med ledning av då så färska konjunkturprognoser som kunde göras tittade på situationen nationellt och internationellt, sade vi oss att det borde finnas utrymme för en ytterligare stimulans, koncentrerad till två bestämda områden. Dels var det den privata konsumtionen, dels var det den offentliga sektorn -- naturligtvis då med den kommunala aktiviteten i förgrunden. Av den anledningen kom stimulanspaketet.

Vi hade bakom oss en prognos som gav oss god anledning räkna med att vi under 1974 skulle ha en bestående god exportkonjunktur, en måttlig importkonjunktur, fortsättningsvis en stark bytesbalans och en väl behållen valutareserv. Hade man det som en trolig utgångspunkt, kunde man kosta på sig den här stimulansen just på de avsnitt där utvecklingen inte hade gått som alla sakkunniga räknade med så sent som i april och maj månader 1973.

Vi lade följaktligen fram propositionen 165. Den hade, som utskottets ordförande understrukt och som jag ytterligare understryker, sin alldeles speciella karaktär. Den tog ut ett par områden där vi ansåg att möjligheterna till expansion förelåg. Den innebar, om våra beräkningar håller, en stimulans -- i pengar räknat -- på 1,8 miljarder, speciellt inriktad på den kommunala aktiviteten och den privata konsumtionen. Man kan naturligtvis ställa frågan: Är vi nu säkrare i bedömningarna? Är den lilla propositionen -- den har ju kallats för en liten statsverksproposition -- säkrare när det gäller utgångsläget än tidigare beräkningar?

Det har sagts i den här debatten, att det har kommit in ett alldeles nytt element i våra bedömningar, nämligen energikrisen. Därför vågar väl ingen säga, att propositionen 165 är en alldeles riktig avstämning av framtiden. dvs. av år 1974 -- andra delen av innevarande budgetår och första delen av nästa budgetår. Det hela är så pass osäkert att jag inte heller tror att någon skulle vilja rekommendera finansministern att i hast dra tillbaka propositionen 165 och försöka göra andra bedömningar av framtiden. Propositionen bygger på vissa premisser, och vi har väl förhoppningen att den ändå var så pass försiktig, att det hela skulle kunna genomföras utan att finansministern behöver komma tillbaka till riksdagen med förslag om några korrigerande åtgärder, just med anledning av detta s. k. stimulanspaket.

Men det är klart att den nya situationen när det gäller oljan och allt vad som därtill hör är en till ytterlighet obestämmd men reell och viktig faktor för våra spådomar framöver. Det har riktats anklagelser mot utskottets ordförande för att finansutskottets majoritet inte har gett sig på några antaganden om vad det leder till och inte lagt fram några förslag med anledning härav. Ja, vad får den här situationen för effekt på framtiden -- allt beräknat från de ekonomiska förutsättningar vi i dag

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

diskuterar? Jag sade att ingen vet det. Det kan få en effekt på den allmänna tillväxten runt om i världen och även i vårt land. Jag hade nöjet att i måndags denna vecka vara tillsammans med den förnämsta ekonomiska expertis som världen för närvarande kan visa upp. Det var alla de representanter för den nationalekonomiska vetenskapen som var samlade på det seminarium som under denna vecka har hållits i det gamla riksdagshuset under ledning av FN:s ekonomiska Europakommission.

Jag hade tillfälle att tala med dessa herrar och damer från olika länder, och naturligtvis diskuterade vi även dessa frågor. Det fanns många nyanserade och skiftande uppfattningar. Det finns inga möjligheter att med ledning av dessa diskussioner få fram någon gemensam nämnare som gör det möjligt att säga, att förmodligen blir det så och så.

Det fanns uppfattningar – jag har all respekt för dessa – som var utomordentligt pessimistiska. Det fanns också uppfattningar som var mindre pessimistiska. Men vad man än sade behängde man det med många klart uttalade reservationer – jag begriper det också.

Det är klart att denna oljesituation – oavsett om den blir kortvarig eller långvarig – kommer att få sina konsekvenser för tillväxten i världen, och eftersom vårt land på grund av den starka exportinriktning som vår ekonomi har är så beroende av tillväxttakten ute i världen, så kommer detta att influera även på vår nation utöver de konsekvenser som en brist på bränsle och kraft direkt kan få för vår egen del.

Vilken effekt får det på vår export, om en gynnsam prognos för utveckling och tillväxt i dessa nationer med deras starka efterfrågan på svensk exportproduktion omvandlas till plus minus noll eller en negativ situation för 1974? Det är naturligtvis för oss avgörande frågor, men ingen kan lämna svar i dag.

Hur påverkar det vår import? Så mycket vet vi att den livsnödvändiga oljan blir dyrare än vad den hittills varit. Det har sin betydelse sett från handelsbalansens och betalningsbalansens utgångspunkter.

Vilken effekt får det på våra prisstegringar? Redan under den senaste månaden – någon av talarna berörde det – har vi fått inregistrera en påtagligt starkare stegring av konsumentprisindex än som varit normalt under tidigare månader 1973. Här spelar bränsleprodukterna och oljeprodukterna sin stora roll.

Vilken effekt får det på vår produktion? Det är också en fråga som ingen kan ge svar på i dag. Därför tycker jag nog att det är tämligen onödigt att rikta anmärkningar mot finansutskottets majoritet för att den inte påvisat de plausibla lösningarna och redovisat facit för kammaren i dessa utomordentligt besvärliga frågor.

Efter att i dag ha lyssnat på oppositionens talesmän hade jag kanske inte för avsikt att gå i polemik med herr Kristiansson i Harplinge. Hans första anförande tyckte jag nog innehöll argument, som jag tidigare vid flera tillfällen har bemött. Men han överraskade mig genom att i sin replik till utskottets ordförande säga att just när vi behöver en expansion för att klara sysselsättningen på den offentliga sektorn – han menade då i första hand den kommunala sektorn – blir det ett skattestopp. Det tog han som ett uttryck för en illa anpassad konjunkturpolitik.

Nu är detta skattestopp ingenting av ett diktat för kommunerna. Det

är en överenskommelse som har träffats i broderligt samförstånd och som kommunerna hälsat med en viss tillfredsställelse — det vågar jag hävda. Om man har anspråk på att kommunerna via sin personalrekrytering skall kunna fungera som konjunkturutjämnande instrument på så sätt, att de tar in folk när folk behöver anställning och avskedar folk i ett läge, där man från den fria sektorn frågar efter arbetskraft, då lever herr Kristiansson i en avundsvärd värld, avskärmad från de verkliga förhållanden vi har att tas med.

Människor som nyanställs inom den kommunala sektorn och organiseras i Kommunalarbetareförbundet, i Kommunaltjänstemannaförbundet eller i de fackliga förbund där kommunens anställda skall vara organiserade har anspråk på att stat och kommun skall vara någonting av ett föredöme såsom arbetsgivare. Har dessa människor en gång blivit anställda, är det inte så särdeles realistiskt att räkna med att man en vacker dag kan offerera ett slags kollektiv uppsägning till dem och säga: Nu får ni palla er i väg, eftersom konjunkturen i dag är sådan att den anställning som var motiverad av konjunkturskäl inte längre är aktuell. Det är bara för er att ge er härifrån. Den som har den minsta erfarenhet av hur sådana här saker hanteras i verkligheten förstår att detta resonemang är helt orealistiskt.

Jag tycker nog att oppositionens synpunkter i reservationerna till finansutskottets betänkande när det gäller den konjunkturbetonade stimulansen i form av extra hemhjälp eller vårdare är en klar verifikation på vad jag här nyss har sagt. Under sådana förhållanden tycker jag nog att herr Kristianssons klagan eller kanske rättare sagt kritik mot skattestoppet var rätt illa genomtänkt.

Jag lyssnade också på herr Löfgren och har några speciella synpunkter att anföra med anledning av hans inlägg. Herr Löfgren sade att nu får utskottets ordförande ställa sig bakom en ny konjunkturbedömning, därför att regeringen har offererat en ny konjunkturbedömning i propositionen 165, jämfört med kompletteringspropositionen som lades i våras. Jag tycker inte att det behöver i något avseende vara påkostande, och det har ju också herr Ekström redovisat. Är man inte utrustad med cement i huvudet — och det är inte, hoppas jag, någon av finansutskottets ledamöter — då är det väl helt naturligt att man får acceptera den utveckling som har ägt rum och följaktligen också ställa sig bakom en annan konjunkturbedömning, när situationen och förutsättningarna är sådana att det är motiverat.

När herr Löfgren sedan kom in på prisstegringsproblemet, gjorde han en intressant repetition av vad professor Göran Ohlin har skrivit i det senaste numret av tidningen Affärsvärlden. Jag hade faktiskt den artikeln som nattlektyr innan jag somnade i går. Där finns en i och för sig intressant historisk redovisning över vad som har hänt. Analytiskt är den inte heller att klaga på, och det är riktigt vad herr Löfgren återgav, när han refererade professor Göran Ohlin. Vi hade under 1960-talet en prisstegring på 3,6 procent. Vi har kommit in i en väsentligt högre prisstegring nu. Vissa nationer dras med 10 procent, andra med 15 procent. Det här orsakar oro och missnöje, och ett exempel på det har vi ju haft i det danska valet.

Men alltid när jag läser sådana här artiklar blir det mer och mer spännande ju närmare slutet jag kommer. Om man breder ut sig i en historisk och analytisk redovisning av de ekonomiska förhållandena, så kan det ha sitt historiska och analytiska intresse, men jag har alltid vissa anspråk på att få veta vilket recept författaren har för det som han beskriver såsom en ganska olycklig och olustig utveckling.

Professor Göran Ohlin har egentligen bara ett recept – det meddelade inte herr Löfgren, men jag kan ju komplettera honom, eftersom jag läste artikeln så sent som i natt – och det är att det bör vara riktigt att genom variationer i växelkurserna försöka göra någonting åt utvecklingen.

Jag har tidigare här i kammaren sagt att jag ser inte någon lösning med den medicinen. De nationer som har provat det kan inte redovisa någon lugnare prisutveckling, snarare motsatsen. Nu vill jag inte säga att revalvering av valutan är något slags stimulans för en prisstegring – det vore litet för brutalt om jag uttryckte mig på det sättet. Jag kanske t. o. m. skulle kunna gå så långt att jag säger att man måhända hade haft en ännu större prisstegring om man icke hade apprecierat sin valuta.

Men bortsett från nyanserna i framställningssättet, så visar ändå all historisk erfarenhet att man inte rättar till det här besvärande problemet så enkelt som genom justeringar av valutakurserna. Jag sade det i ett offentligt anförande för ett par veckor sedan, och jag lade märke till att jag inte var alldeles ensam om den uppfattningen. En av de i sådana här frågor mera bevandrade bankdirektörerna – det vågar jag väl säga – höll sin betraktelse över det här intressanta ämnet och utifrån sina utgångspunkter hamnade han på ungefär samma ståndpunkt som jag har gjort mig till tolk för.

Botemedlen frågar man alltid efter. Det är ju botemedlen som är så svåra, så besvärande och pinsamma. Därför är det lätt att gå upp och skriva historia och göra analyser och utifrån detta ge lyssnarna den fullkomligt falska förespeglningen att om bara regeringen hade observerat detta skulle regeringen på ett eller annat sätt – samsalabim – ha gjort någonting som hade hindrat denna utveckling, och vi skulle ha levt i den bästa av alla världar, dvs. med full sysselsättning, god tillväxt, fasta priser och god balans i utrikeshandeln.

Det är så oändligt många faktorer som konstituerar denna utveckling. Vi har jordbrukets anspråk på att via sin produktion vara med i en inkomstutveckling – där har vi prisstegringarna –, vi har de prisstegringar som vi importerar från omvärlden och vi har de prisstegringar i vårt eget folkhushåll som är en sekundär effekt av de prisstegringar som vi exporterar till omvärlden. Vi har gjort vissa försök att avgränsa det sammanhanget, jag tänker nu närmast på överenskommelsen mellan regeringen och sågverksindustrin när det gäller dubbla prisnivåer. Regeringen accepterar att sågverken tar ut de priser som världsmarknadens efterfrågan konstituerar, men sågverken är tvingade att hålla ett lägre pris här hemma i vårt land via en överenskommelse.

Jag vill minnas att det var herr Löfgren som tog upp en redovisning över prisstegringarna på papper, bomull och åtskilliga andra väsentliga varor, som han vägde in i den historiska beskrivningen. Fortfarande sitter jag då naturligtvis och väntar på att herr Löfgren skall meddela receptet

och förklaringen till hur man skall komma till rätta med detta.

Vi har försökt göra det när det gäller virket och har accepterat en prisstegring på den inhemska marknaden som ligger mellan 50 och 60 procent över bottenläget medan våra exportörer tar ut priser som ligger 100-125 procent över bottenläget på exportkvantiteterna. Det var ett konkret resultat av *våra* funderingar. Vad är det konkreta resultatet av herr Löfgrens funderingar? Menar han att vi skall göra något liknande när det gäller t. ex. papper eller massa? Skall vi ge oss på pappersindustrin och skogsindustrin i landet och repetera den överenskommelse som vi har med sågverksindustrin? Då har vi måhända en praktisk möjlighet att hålla papperspriserna litet lägre i landet än vad en konsekvensverkan av den internationella marknads papperspriser konstituerar. Här är vi framme vid de *allvarliga frågorna i problemställningen*. Då är det inte bara en redovisning av att nu har det blivit så här i den historiska utvecklingen och det är olustigt. Vill herr Löfgren hjälpa till med medicinen, med korrigeringarna, med att få ordning på det hela, då bjuder konsekvensen att herr Löfgren säger: Jag rekommenderar regeringen att gå vidare på den inslagna vägen med dubbla prisnivåer för att dämpa prisstegringen, som jag har uttryckt så att vi exporterar prisstegringen och får konsekvenser av det även hos oss.

Nu vet jag inte om herr Löfgren har tänkt så långt när det gäller konsekvensen och logiken i sitt resonemang, och har han inte gjort det är det väl för mycket att begära ett svar så här utan vidare av honom. Men han kanske har andra lösningar på det här kinkiga prisstegringsproblemet. Det är lätt att diskutera, men vi står ständigt inför frågan hur vi skall komma till rätta med det.

Man kan lägga ut texten länge om det danska valet. Jag vet inte om den svenska riksdagen är ett lämpligt forum för sådana kommentarer. Vad jag emellertid vet är att man i Danmark har haft en prisstegring som *har varit starkare än vad vi har haft här i Sverige*. Man har, om jag skall tro den internationella statistiken, i Danmark passerat oss även i fråga om att lägga skatter på medborgarna. Jag är rätt överraskad över det, men det är vad den internationella statistiken visar.

Man har vidare inte kunnat klara sin ekonomi på det sättet att man kunnat betala sina nödvändiga utgifter utan har i allt större utsträckning fått finansiera sina egna utgifter via internationell upplåning. På den sista punkten skiljer vi oss ganska väsentligt från våra danska vänner. Jag skall inte kritisera dem – det har väl funnits motiv för det handlandet – men det är åtskilligt av anledningarna till oron och kanske till det högst förbryllande och, som jag tidigare sagt, tragiska utslaget av den valopinion som vi avläste häromkvällen.

Jag tror att det var herr Löfgren som vidare i snabb takt ändå besinnade sig och sade: Jag kan ju inte bara göra historiska redovisningar och tala om offentliga siffror utan jag skall väl också ge finansministern något av en katekes, så att han vet vilka budord han har att följa för att det hela skall bli bättre och riktigare. Då kom herr Löfgren in på besparingsutredningen, som syftade till att stat och kommun skall vara försiktigare med sina utgifter. Jag vet inte hur starka förbindelserna är i dag mellan centerpartiet och folkpartiet – åtskilligt av förälskelsen tycks

ju ha svalnat men det är litet originellt att herr Löfgren talar om nödvändigheten av sådana besparingar sedan herr Kristiansson i Harplinge i samma debatt har sagt det var fel att ålägga kommunerna det skattestopp som föranleder besparingarna – det passade nämligen inte ihop med konjunkturpolitiken.

Besparingsutredningen får väl ett visst gehör hos människor, om man pekar på att byråkratin växer och det därför är nödvändigt att stat och kommun och offentlig sektor i övrigt sparar. Det rimmar emellertid i dagens läge illa med den ofta lika flitigt framförda uppfattningen att det nu av konjunkturpolitiska och arbetsmarknadsmässiga skäl behövs en kraftigare aktivitet från stat och kommun och offentlig sektor i övrigt.

Det är vidare alltid så att varje besparingsingripande drabbar speciella intressen. När dessa speciella intressen blir träffade, är det få inom oppositionen som är beredda att fullfölja sitt resonemang genom att säga: Ni får finna er i detta. Det får bli mindre pengar för det och det ändamålet. Det får bli mindre tjänster på det och det området. Det får bli dyrare på det och det området.

Man kan ju göra besparingar om man är beredd att dra in på den statliga subventionspolitiken och ersätta den med en prisstegring hos den enskilda konsumenten. Vi skulle väl allesammans, herr talman, tjäna på om dessa sammanhang kom till uttryck litet renhårigare i den allmänna debatten än genom det där allmänna talet om att vi skall spara, varefter man sedan med djup tystnad förbigår vad denna besparingsaktivitet egentligen för med sig.

Jag har nyss talat om Danmark. Min danske kollega Per Hækkerup satte sig för trekvarts år sedan som ordförande i en parlamentarisk besparingsutredning nere i Danmark. Jag kan gärna ta av mig hatten för honom med tanke på det friska humör han gick till verket med. Han levererade ett förslag där man skar ned de sociala reformerna och drog in på det offentligas bidrag till social verksamhet. Man var beredd att ta de konsekvenserna, helt enkelt därför att den ekonomiska situationen, som man bedömde den, tvingade en att svälja den beska medicinen.

Det blev inte mycket av det där. När utredningen sedan konfronterades med den politiska verkligheten var det ingen som ville följa upp den. Och jag har precis samma erfarenheter från tidigare försök att i något slags interparlamentarisk samverkan pruta av på den svenska statsverksbudgeten. Två gånger har jag upplevt det under min tid som finansminister, och varje gång har det slutat utan något som helst resultat. Där har min starka reservation mot de här lösningarna sin mycket bestämda förklaring.

Jag gjorde några anteckningar i anledning av herr Burenstam Linders inlägg. Jag har redan bemött detta. Även han började ju med ett försök att tala om, hur klok man var i oppositionen och hur motsatsen gällde hos regeringen när man diskuterade frågan om vilka bud och överbud som fanns i fråga om statsutgifterna; det spelade ju en stor roll i valdebatten.

Sedan vill jag minnas att herr Burenstam Linder sade att finansministern väl nu borde ta tillfället i akt och redovisa något slags handlingsprogram för den nya, specifika ekonomiska situation som vi ser

i ögonen med hänsyn till utvecklingen på oljesidan. Jag tror att om det inte redan är överstökad så sitter statsministern tillsammans med handelsministern och industriministern just och har en allmän presskonferens här i huset, där han redovisar det program som regeringen har enat sig om och som vi anser nu kan presenteras i anledning av den akuta oljesituationen.

Jag har också en känsla av att det under morgondagen kommer att bli en stor energidebatt interpellationsvägen här i kammaren, där både statsministern och industriministern är invecklade. Följaktligen skulle vi möjligen av många rationella skäl kunna avstå från att utveckla våra synpunkter på den här frågan redan i dag. Den har sin rätta plats om vi lugnar oss någon dag.

Jag skulle emellertid vara frestad att säga till herr Hermansson att man löser inga oljeproblem på det gesvinta sätt som han anvisar: Om vi bara hade haft en nationaliserad oljehantering här i landet, så hade situationen varit helt annorlunda säger herr Hermansson. Så är det ju inte. Vad vi upplever nu är ett krig mellan Israel och arabländerna, där arabländerna på grund av en viss oförmåga att mäta sig med Israel på slagfältet i stället använder sina oljekällor som ett instrument i krigföringen -- men inte riktat mot Israel utan mot omvärlden i övrigt. Holland är ju helblockerat från oljetillförsel därför att man officiellt har sagt en del vänliga ord om Israel och dess kamp. Japan -- så beroende som det var av oljan -- fick finna sig i smäleken att avge något slags lojalitetsförklaring till araberna och motsatsen till Israel för att över huvud taget få den oljetilldelning som landet behöver.

Man klarar inte oljeproblemet på det enkla sätt som herr Hermansson beskriver, om det -- tyvärr -- har blivit ett problem där det är andra ting som är avgörande för om olja skall rinna till en nation eller om den skall vara blockerad från olja.

Jag tror nog att det är riktigt att i debatten göra den enkla reflexionen -- och herr Hermansson ger mig säkerligen rätt i vad jag säger när han drar slutsatsen av vad som har hänt i Holland och vad som i övrigt händer nationerna ute i Europa. Vi har ju allesammans suttit vid TV-apparaterna och avlyssnat de arabiska oljeministrarna, som säger att i takt med att Israel går tillbaka från de ockuperade områdena kommer oljan att släppas på. När Jerusalem är återlämnat till araberna och Golanhöjden besatt av syrierna, då rinner oljan till Europa, till Skandinavien, till Japan och alla andra länder precis på samma sätt som tidigare, förklarar araberna. Men om situationen har blivit sådan, så lönar det sig inte att säga att vi skulle ha haft ett helt annat utgångsläge om vi hade nationaliserat oljehantering i vårt land.

Även den offentliga sektorn, herr talman, har ju -- för vilken gång i ordningen vill jag låta vara osagt -- varit föremål för debatt i dag. Jag var rätt glatt överraskad när jag läste interpellationsdebatten mellan statsministern och folkpartiledaren, som på den här punkten från ett av oppositionspartierna redovisade en med uppfattningarna i vårt parti ganska samstämmig åsikt. Jag tror också att man från debatten skall utlämna sådana inslag som "de många byråkraterna" och "allt fler byråkrater". Jag vill minnas att det var herr Burenstam Linder som

älskade dessa verbala uttryck. Köerna kan tas såsom ett uttryck för brist på byråkrater – det var väl ungefär vad herr Burenstam Linder försökte säga att någon annan hade sagt. Nu kan man ta bort köerna med prissättningen på tjänsterna – det vet vi allesammans. Men vi här inte ansett att det varit den rätta vägen, och därför får vi försöka klara av den tjänstefråga som det här rör sig om – det må vara köer vid sjukhusen eller köer vid daghemmen eller var det nu än är – genom insatser från den offentliga sidan. Självfallet betyder det då fler tjänstemän, som kommer att göra sitt arbete utan att man behöver hänga på dem den diskriminerande beteckningen ”byråkrater”.

Visserligen har Glistrup fått 28 mandat i den danska riksdagen genom att tala om att han skall avskaffa de flesta statstjänstemän. Jag vet inte om det är det som har inspirerat herr Burenstam Linder – jag hoppas att det inte är det. Men det är ju ett sorgligt exempel på att man med en lös och ovederhäftig argumentering kan vinna proselyter, även om man sedan i det långa loppet måste konstatera att resultatet blev någonting helt annat än vad man kanske innerst inne önskar.

Herr Hermansson tar upp frågan om avvecklingen av momsens på maten som ett slutmål och såsom ett första steg en reduktion med 5 procent av mervärdeskatten på de tunga livsmedlen. Han vänder sig mot de borgerliga partierna och anklagar dem för att här ha svikit honom. Han har ju tidigare haft anhängare i denna sin propaganda. Även om moderaterna fortsatte motionsledes, så har de sedermera inför de allvarliga funderingarna inom finansutskottet avstått från att driva sin uppfattning om 3 procents reduktion av livsmedelsmomsen och förenat sig med de andra partierna om att det i det här läget väl är lika bra att ha den kvar.

Nu är ju herr Hermansson i en avundsvärd situation i förhållande till politiker inom alla andra partier, när han talar om avveckling av momsens på livsmedel. Jag går emot herr Hermansson, för jag måste ständigt fundera på de ekonomiska konsekvenser som det här är fråga om. Jag vet inte om det är dessa synpunkter som har gjort att även det moderata partiet har besinnat sig under diskussionerna i finansutskottet och nu således inte reservationsvis för fram sina motionsförslag.

Men herr Hermansson går ut och säger: Det här är en enkel match. Man höjer, säger herr Hermansson, arvs- och gåvoskatten, vilket på ett är ger ca 135 miljoner. Jag kan försäkra herr Hermansson att det här är en huvudvärk som jag för närvarande söker komma till rätta med vid behandlingen av arvsbeskattningens konsekvenser för de små familjeföretagen. Och det spelar ingen roll om jag talar med en familjeföretagare som röstar på herr Bohman, en som röstar på herr Fäldin, en som röstar på herr Helén eller en som röstar på Olof Palme, för de har i dessa frågor en speciell uppfattning, och den överensstämmer inte med herr Hermanssons utan går i rakt motsatt riktning.

Detta är en av de verkligt svåra frågorna – man kan inte klara den så enkelt som genom att säga att vi lägger på en kraftigare arvsbeskattning.

Herr Hermansson fortsätter: Låt oss lägga på extra bolagsskatt; det ger oss 450 miljoner! Ja, det ger det optiskt, men i realiteten tror jag inte ett dugg på det.

Herr Hermansson säger vidare: Låt oss skärpa avskrivningsreglerna för rörelse- och hyresfastigheter, så har vi 200 miljoner! Höj reklamskatten och ta in en kvarts miljard på det! Låt oss införa omsättningsskatt på handeln med aktier och ta in 350 miljoner! Låt oss höja den allmänna arbetsgivaravgiften från 4 till 4,5 procent och ta in 550 miljoner! Låt oss begränsa avdragsrätten för skuldräntorna och den vägen ta in 600 miljoner! Låt oss göra vissa förändringar i fråga om avgiftsuttaget till folkpensionsavgiften, och vi har 950 miljoner.

Jag tar nu herr Hermanssons förslag som de serverades i maj månad i år. Och slutligen förelär då herr Hermansson: Låt oss skära ned kostnaderna för försvaret med 2 miljarder, så har ju finansministern fått sina pengar!

Det är ju i och för sig riktigt. Herr Hermansson är i den avundsvärda situationen i alla sådana här debatter att han kan föreslå detta och visa på pengar som skall kompensera finansministern. Men herr Hermansson vet lika väl som jag att det är en försvinnande minoritet som vill anvisa pengar efter de linjer som herr Hermansson rekommenderar. Och då är ju förslagen inte särskilt mycket värda, när en majoritet av denna kammare bestämt säger att dessa finansieringsmetoder är omöjliga.

Vi har i dag en budgetfinansiering av de tunga livsmedlen. Den kostar mycket pengar. Skall vi fortsätta med den fram till den 1 juli nästa år får vi räkna med att ovanpå det som vi nu har anvisat behövs det ytterligare ca 300 miljoner. Och om vi inte den 1 juli nästa år vill ta konsekvensen av en ganska brutal prisstegring på dessa tunga livsmedel utan vill fortsätta subventionen ytterligare ett år, med tillägg av vad som då kommer att krävas för den inkomstförbättring som väl jordbrukarna gör anspråk på under första halvåret 1974, så blir det fråga om ytterligare bortåt 500 miljoner.

Det gäller att skaffa dessa pengar på ett eller annat sätt, och då kan man fråga: Behöver vi över huvud taget hålla på och diskutera var man skall skaffa pengarna? Kan man inte utifrån de här luftiga utgångspunkterna om det subtila och abstrakta utrymmet för ökad aktivitet och ökade utgifter bara ta på sig utgifterna och hoppas på att det hela går bra? Ja, jag envisas med att ha den kanske något gammalmodiga uppfattningen att det skall finnas en viss förbindelse mellan vad staten kostar på sig och vad staten har för inkomster, och då är ju frågan mycket besvärligare.

Slutligen har jag till min glädje inregistrerat att finansutskottet – jag tror att det är första gången – har uppmärksammat och i sitt betänkande skrivit att när det gäller utvecklingen av den statliga upplåningen får man alltid i sista hand ta med i beräkningen vilka konsekvenser den har på den svenska kreditmarknaden, enkannerligen på den svenska kapitalmarknaden och den konkurrens om kapitalmarknadens medel som vi ständigt upplever.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern sade att jag tycks ha en annan uppfattning än herr Löfgren, och då syftade han på mitt uttalande om skattestoppet kontra den offentliga sektorn. Ja, herr finansminister, frågan huruvida det är rätt eller fel åtgärd är naturligtvis beroende inte bara på åtgärden i fråga utan också på när den sätts in. Och då har jag den uppfattningen att sett från konjunktursynpunkt kom åtgärden fel i tiden, även om jag i princip inte har något emot att man håller skatter nere.

Sedan feltolkade finansministern mig, när han kopplade in sysselsättningsfrågan och ville göra gällande att jag sagt att man helt enkelt skulle ha den offentliga anställningen, enkanterligen kommunernas anställning, som en sysselsättningsbuffert. Det kom finansministern fram till från samma felaktiga utgångspunkter. Jag är fullt på det klara med att man inte utan vidare kan anställa och avskeda folk inom kommunerna, och från centerns sida har vi ju påtalat det förhållandet i samband med att finansministern har ställt i det ovissa frågan om fortsatt statsbidrag till kommunal anställning för social hemhjälp respektive i familjedaghem. Det är väl om något ett exempel på centerns inställning till denna fråga. Vad jag menade med mitt uttalande var, att när vi länge haft en ständigt uppåtgående trend på den offentliga sektorn och det har fått gå utan att man från regeringens sida har gjort någonting åt det, då måste det vara fel att plötsligt när konjunkturen vänder och arbetslösheten ökar slå till bromsar som tvingar kommunerna att minska anställningarna.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! På tre minuter är det omöjligt att bemöta allt det som finansministern sade om mina anföranden. Jag finner det emellertid intressant att notera hur finansministern här försöker slingra sig från ansvaret för att man gjort en konjunkturbedömning i april--maj och tydligen håller fast vid denna i valrörelsen i september samt under tiden beskyller oppositionen för att man där har varit oansvarig, när man hade en annan uppfattning redan i maj månad.

Vidare finner jag också en annan sak intressant. Jag har inte framfört några officiella siffror på prisökningarna. Exempler var tagna från ett enda företag, och alla varorna gällde inköp hos det företagets inköpsavdelning. Jag har gjort det därför att de priserna säger något helt annat än de officiella statistiska uppgifterna, som anger väsentligt lägre priser.

Herr Sträng frågade hur jag vill lösa problemen. Ja, jag tycker att jag har sträckt ut handen i ett försök att enas inom de olika politiska partierna, så att vi kan ta allvarligt på frågorna och enas om lösningarna. Och då har jag efterlyst en större beredvillighet från det socialdemokratiska partiets sida att pröva de förslag som vi har lagt fram. Sedan tycker jag att vi borde kunna sätta oss ned och försöka komma fram till lösningar, ty nu befinner vi oss i ett ytterligt allvarligt läge. Jag räknade också upp sju olika punkter, men när herr Sträng sedan skulle svara på det i stället för herr Ekström, så nämnde han frågan om besparingsutredningen, tydligen för att få tillfälle att lufta något slags oenighet mellan mig och herr Kristiansson i Harplinge. Det är intressant att han inte tog upp de första av de synpunkter jag framförde, t. ex. frågan om en lösning

av inflationens orättfärdiga höjning av skatterna. Varför nämnde inte herr Sträng någonting om det? När man i ett allvarligt läge försöker framföra synpunkter som borde leda till att vi satte oss ned och enades om vad vi skall göra, så avvisar herr Sträng detta genom att anföra ett exempel som han vill ta till intäkt för att herr Kristiansson i Harplinge och jag skulle ha olika uppfattningar.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Av herr Strängs långa anförande förefaller det som om han ansåg att det i den situation som vi befinner oss i inte går att göra någonting åt de stora problemen.

Man kan inte kritisera regeringen för dess prognoser, påstod herr Sträng. Det går egentligen inte att göra några vidare bra prognoser, för det är så svårt. Dessutom hade all sakkunskap tidigare tyckt precis som herr Sträng. Jag skulle vilja göra gällande att det är helt fel. Oppositionens tidigare ställningstaganden och förslag till olika ekonomisk-politiska åtgärder har varit grundade på prognoser gjorda av andra personer och av oss själva, och hade man lyssnat på vad vi sade, hade vi fått en bättre ekonomisk utveckling under dessa år, herr Sträng.

Det var också omöjligt att göra någonting när det gällde energiproblemet. Det var inte ens tillåtet att kritisera majoriteten i finansutskottet för att den inte i likhet med oppositionen ville skriva att man måste ägna uppmärksamhet åt detta. Jag tror inte att det bara är herr Palme och industriministern och handelsministern som måste syssla med dessa frågor; jag tror att också herr Sträng måste ägna sig åt dem. Vi har inte tid att nu gå in på en stor energidebatt, men det vore fel om inte herr Sträng vore närvarande vid den debatten i morgon och diskuterade vilka ekonomisk-politiska åtgärder som kan bli nödvändiga.

Vidare var det fel att tala om de stigande priserna. Det fanns ingenting som kunde göras här. Jag skulle vilja påstå att ett rimligare skattesystem skulle innebära att man finge en rimligare prisutveckling än vi har. Jag har också pekat på möjligheterna att bättre driva på investeringar som kan vara kostnadssänkande, så att man på det sättet kan förhindra att det uppstår prisstegringar. Jag tror inte heller herr Sträng har rätt när han så lättfärdigt avfärdar tanken på en rimlig växelkurspolitik. Under alla omständigheter är det så, herr Sträng, att om man för en bättre stabiliseringspolitik än andra länder, skapas det också utrymme för en mer aktiv växelkurspolitik som gör att vi kan avskärma oss från prisstegringarna utomlands ifrån.

Besparingarna var det enligt herr Sträng inte heller möjligt att göra någonting åt. För att undvika att hamna i en sådan situation som den Glistrup för närvarande utnyttjar måste man i ett läge där den offentliga sektorn ökar vara medveten om de krav detta ställer på en näringspolitik som verkligen ger det långsiktiga underlaget för en förbättring i den offentliga servicen. Jag tror att man tar för lätt på det från finansutskottets majoritet.

Det är icke jag som har talat om folk som byråkrater – det var herr Meidner som i sin uppsats tog upp det som en av riskerna med en starkt växande offentlig sektor, och det var herr Palme som i en interpellationsdebatt häromdagen talade om vårdpersonalsbyråkrater.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ta upp två frågor där finansministern förde polemik mot mig. Den första gäller slopande av moms på maten. Finansministern sade att de borgerliga partierna har svikit herr Hermansson. Ja, deras svek gäller inte mig utan löntagarna och konsumenterna, som de i pressen och på annat sätt försökt inbilla att de är anhängare av att man skulle slopa moms på maten. Här avslöjas att de inte alls är det.

Finansministern tycker att jag befinner mig i en avundsvärd situation när jag ställer detta krav – jag vet inte om finansministern själv skulle vilja vara i en mera avundsvärd situation när det gäller skattepolitiken – därför att jag inte behöver visa varifrån man skall ta de pengar som bortfaller från statskassan om man slopar moms på maten. I motsats till de borgerliga partierna har emellertid vi hela tiden anfört alternativ. Vi har inte slarvigt sagt att man skall ta bort dessa 4 miljarder kronor utan vidare, utan vi har försökt anvisa alternativa skattehöjningar – bolags-skatter, beskattning av kapital osv. – som skall täcka in dessa minskningar. Nu tycker herr Sträng att våra förslag inte är genomförbara, och det kan vi ha olika meningar om, men jag vill peka på ett problem som han och hans partivänner – ja, vi alla – kommer att ställas inför mycket snart.

Herr Sträng har gett tilläggsdirektiv till den sittande skatteutredningen, där jag också är ledamot, och sagt att utredningen skall lägga fram förslag om skattesänkningar som uppgår till 4 miljarder kronor. Det är precis lika mycket som det kostar att slopa moms på maten, och dessa 4 miljarder kronor skall enligt tilläggsdirektiven till skatteutredningen täckas in genom ökat skatteuttag av annat slag. Herr Sträng pekar framför allt på ett ökat avgiftsuttag från produktionen – höjning av arbetsgivaravgiften osv.

Det är ett stort finansieringsproblem, men det är precis lika stort som det vi har om vi helt vill slopa mervärdeskatten på livsmedel. Om herr Sträng anser att jag måste ha huvudvärk för att kunna täcka in dessa 4 miljarder kronor bör herr Sträng medge att han också måste ha en viss huvudvärk, eftersom han ställer precis lika långtgående skatteförslag när det gäller de här miljarderna som vi har gjort i kravet på slopande av moms på mat. I bägge fallen handlar det om 4 miljarder kronor, och i bägge fallen anser vi – herr Sträng och jag – att bortfallet skall täckas genom annat skatteuttag.

Jag får återkomma till oljekrisen i nästa replik.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag skall försöka att vara lika föredömligt kortfattad som mina meddebattörer. Jag skall således helt hoppa över herr Kristiansson i Harplinge, eftersom det inte fanns något i hans inlägg som gav mig anledning till bemötande.

Men jag vill svara herr Löfgren. Han angriper mig och säger att jag slingrar mig ur bedömningarna nu, men höll fast vid dem hela valrörelsen. Det har den enkla förklaringen att det ekonomiska faktaunderlag som serverades riksdagen i maj, och som vi diskuterade under de sista dagarna i maj eller de första dagarna i juni, var det underlag vi hade att hålla i

även under hela valdebatten. Först när valdebatten var över gav de som följer upp det här med en statistisk redovisning i botten oss möjligheter att säga att situationen nu är annorlunda och att vi vågar göra en stimulansförstärkning.

Det är en mycket stor skillnad mellan 1,8 miljarder kronor – eller 2,5 miljarder, räknat på ett helt budgetår – och de 10–12 miljarder som spökade i oppositionens förslag i den allmänna välviljan i valrörelsen, i varje fall hos det ledande partiet inom oppositionskretsen.

Jag lade märke till att herr Burenstam Linder talade om finansministerns långa inlägg. Jag har en känsla av att jag många gånger har talat längre än jag nu gjorde men att längden på mitt anförande räckte till. Det är förklaringen till att jag inte tog upp herr Löfgrens sju olika förslag punkt för punkt. Jag tog upp frågan om besparingsåtgärderna. Jag hade kunnat fortsätta med stabiliseringskonferensen om jag hade velat använda några minuter på det också.

Jag utgår från att herr Löfgren läser tidningarna. Vi börjar avläsa vad man på löntagarkåll anser vara erforderliga lönehöjningar när det gäller den offentliga sektorn. Vi har fått vissa besked om hur man går ut när det är staten som är motpart. Så småningom kommer de kollektivanställda – dvs. LO:s organisationer – att exponera sig. Men det är ett faktum att de olika kategorierna inom den part som har ensartade intressen – löntagarparten – ännu inte kunnat komma så långt att de stämt samman sina uppfattningar och blivit ense om hur mycket var och en skall ha av den kaka som det är troligt att man får dela på. Storleken av den kakan är väl mindre säker i dag än den var för någon månad sedan på grund av det vi tidigare har talat om här. Kan man inte göra det, är det litet väl blögt att inbilla sig att man i den gruppen skall kunna föra in jordbrukarna och de politiska partierna, med de skilda intressen de har, och sedan tro att ur detta stiger fågel Fenix i all sin prakt – och man har en ensartad uppfattning om hur den kommande tidens ekonomiska tillväxt skall fördelas på alla de olika grupperna.

Talet om stabiliseringskonferensen låter bra, men den är sannerligen inte någonting som vi är mogna för, och vi får inte ut någonting ur den.

Sträng kunde inte vara med om funderingarna kring hur man skall få bort skatthöjningarna som beror på inflationen, säger herr Löfgren. Även den frågan har vi diskuterat. Där har vi haft olika uppfattningar tidigare, och där har vi olika uppfattningar i dag. Det är helt likgiltigt, om vi sätter oss i ett rum och konfronterar varandra med våra olika uppfattningar eller om vi står här i kammaren och gör det, menar jag. – De övriga punkterna skall jag inte ta upp här; det skulle ta för lång tid.

Jag kan försäkra herr Burenstam Linder att handläggningen av energifrågan inte är någonting som är förbehållet statsministern och industriministern och handelsministern, utan det är en fråga av sådan vikt och betydelse att hela regeringen diskuterar den och hela regeringen är engagerad i den – och de som har möjligheter därtill kommer säkerligen att vara med här under morgondagen och, om det anses erforderligt, också gå in i debatten.

Allra sist vill jag till herr Hermansson säga att han – jag vidhåller detta – har en avundsvärd ställning. Han kan gå ut och säga: Jag anser att vi

bör ta bort momsen på maten. Och han kan till finansministern säga: Du har väl ingenting att kritisera och klaga över – jag talar ju om för dig var du skall ta pengarna! Nu har emellertid finansministern icke någon som helst möjlighet att ta ut pengarna den vägen. Följaktligen blir det en fönsterskyltning och ingenting annat. Det är den enkla slutsatsen jag drar. Då säger herr Hermansson: Men finansministern går ju själv ut med tilläggsdirektiv till skatteberedningen, där han säger: Lägg nu fram ett förslag som innebär 4 miljarder i skattesänkning och kompensera detta med motsvarande förstärkning av statsinkomsterna, då lagd på produktionen efter ungefär den modell som vi har tillämpat de senaste åren! Vidare säger herr Hermansson: Men då sitter ju finansministern i samma båt som jag! Han beställer en skattesänkning på 4 miljarder – momsen kostar mellan 4 och 5 miljarder – och han anvisar betalningen, det gör jag också. Är det då någon skillnad mellan oss båda?

Ja, det är en väsentlig skillnad. Min finansieringsmetod har en rimlig chans att gå igenom i riksdagen, men herr Hermanssons finansieringsmetod har ingen rimlig chans att gå igenom i den här riksdagen.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var verkligen intressant att höra herr Sträng redovisa att det inte gjordes några bedömningar från april–maj och fram till dess att man var färdig med valdebatten, varför man kunde fortsätta att uppege att oppositionens bud var överbud.

Detta kan vara en förklaring till att regeringen tydligen ägnade sig åt valarbetet ända från maj månad och fram till september, så att man inte hade möjlighet att följa med vad som hände. Det är kanske förklaringen till att man införde ett prisstopp den 6 september med retroaktiv verkan från den 2 maj, vilket sedan har trasslat till förhållandena på ett sådant sätt att t. o. m. statens pris- och kartellnämnd måste medge väsentliga prisökningar i förhållande till det avtal som herr Sträng uppger har träffats med sågverken om att de skall hålla stoppriser och tillhandahålla varor.

Nu har jag haft stor personlig erfarenhet av det verkligen svåra jobb som det innebär att få fram ett resultat i anslutning till överenskommelsen. Jag har faktiskt lyckats att för det företag där jag arbetar skaffa fram 2 000 kubikmeter s. k. guldvara. Priset skulle väl vara detsamma som 2 maj-priset, men pris- och kartellnämnden rekommenderade mig att betala ca 15 procent mer för att över huvud taget få varan. Då är tydligen det företag som jag företräder särskilt gynnat, därför att jag har haft möjlighet att tala med handelsdepartementet, kommerskollegium och statens pris- och kartellnämnd. Men hur är det för alla andra som inte har dessa förbindelser och inte kan skaffa fram varorna?

Jag tycker att herr Sträng skall läsa vad jag har sagt i mitt anförande och överväga om det inte vore skäl att ta ad notam de förslag som jag har framfört om ett arbete i samförstånd mellan regeringen och de övriga ansvariga politiska partierna för att få en lösning på de verkligen allvarliga problem som jag förutser kommer att föreligga i vårt land.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Om finansministern inte vill diskutera skattestopp och den offentliga sektorn mera skall jag inte irritera honom genom att fortsätta med det. Jag skall i stället ta fasta på hans resonemang om oljekrisen, bakom vilken han nu synes inta skyddsställning.

Jag är väl medveten om att oljekrisen ställer oss inför mycket stora ekonomiska svårigheter. Men det finns kanske anledning att i sammanhanget notera att det har varit en oerhörd favör att under dessa finansministerns många år kunna köpa olja till så lågt pris som vi har kunnat göra hittills.

Sedan mycket kort till herr Hermansson: Om vi inte har gått med på förslaget att avskaffa livsmedelsmomsen är det helt enkelt därför att vi tror att det finns andra vägar på vilka man bättre kan tillgodose just de grupper som är i störst behov av ett konsumtionsstöd. Det blir svåra gränsdragningsproblem vid ett avskaffande av momsens på livsmedel. Det är inte heller så socialt betingat som man vill göra gällande.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng säger att när det gäller finansieringen av en skattesänkning är skillnaden mellan honom och mig att hans finansieringsmetod har en rimlig chans att gå igenom i riksdagen. Nu medger väl herr Sträng att man har rätt att ställa förslag även om man är ett minoritetsparti och att slåss för det förslaget. Och jag vill erinra honom om att i den här riksdagen är vi alla – och detta markeras ännu mer efter den 1 januari 1974 – företrädare för minoritetspartier. Vi får alltså se hur det går med finansieringen. Vi har ingenting emot att finansiera en sänkning av moms på livsmedel med en höjd arbetsgivaravgift. Det ingår också i det förslag som vi har ställt och som riksdagen i dag har att ta ställning till.

Sedan till frågan om oljekrisen. Herr Sträng förklarar att det är alldeles för enkelt att säga att läget hade varit bättre om vi haft en nationaliserad oljehandel. Det hade naturligtvis inte löst alla problem, men jag vidhåller att vårt läge när det gäller att bemästra oljekrisen hade varit väsentligt bättre om riksdag och regering tagit en positiv ställning till förslagen att förstatliga oljehandeln – framför allt om man ser det i kombination med den andra åtgärd som vi förutsätter, nämligen att man skall ingå långsiktiga avtal med de oljeproducerande länderna. Det underlättas ju i hög grad om oljenäringen ligger i samhällets händer. Däremot är det mycket svårt om oljenäringen som nu behärskas av de stora internationella trusterna.

Det är alltså denna kombination av förstatligad oljehandel och långsiktiga avtal med de oljeproducerande länderna som vi tror att man måste komma fram till. Det är nämligen inte så enkelt som herr Sträng vill framställa det, att olje- och energikrisen bara har samband med det akuta krigstillståndet mellan Israel och arabländerna. Frågan är inte löst om det blir fredliga förhållanden i Mellersta Östern. Oljekrisen och energikrisen kommer att kvarstå, och det här är långsiktiga problem som man måste ta ställning till.

Sedan har vi dessutom det förhållandet att de stora internationella

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

oljebolagen begagnar tillfället för att berika sig, lika väl som redarna och andra mellanhänder gör det. En stor del av de ökade utgifter för olja och bensin som svenska folket nu får betala går direkt till spekulationsprofiter för redarna, oljebolagen och andra mellanhänder, och det måste vi göra någonting åt.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en liten gås oplockad med herr Hermansson. Det är inte så att jag tänker på gåslever det första jag gör när jag tänker på mat, utan det var en reporter på Sveriges Radio som frågade fru Ryding apropå kommunisternas förslag att sänka mervärdeskatten på mat, om det också innebär att man skulle befria gåslever och en del andra lyxgrejer från mervärdeskatt. Fru Rydings svar var – såvitt vi alla kunde förstå – att det skulle det innebära. Det var mot den bakgrunden som jag och även herr Kristiansson i Harplinge frågade om det verkligen blir så stora fördelningspolitiska verkningar, som herr Hermansson vill göra gällande, av att man plockar bort moms på livsmedel.

Herr Sträng sade att när valdebatten väl var över, kom det nya prognoser för den ekonomiska utvecklingen. I likhet med herr Löfgren måste jag verkligen uttrycka en stor häpnad över att det är på det sättet en regering med en så skicklig finansminister, som herr Sträng väl ändå är, går till väga. Har ni inte som uppgift att fortlöpande följa med i utvecklingen, särskilt mot bakgrunden av att många, bl. a. oppositionen, hade gjort gällande att läget var ett annat än det ni sade? Om ni satt alldeles pacificerade från det ena ögonblicket till det andra, varför lade i alla fall socialdemokraterna under valrörelsen fram förslag angående stora omläggningar i skattesystemet? Hade man kunnat ägna uppmärksamhet åt det ena, så varför inte också det andra?

Man talar väldigt ofta från socialdemokratisk sida om att allting måste planeras. Men jag måste för min del säga, att om man anser sig så skicklig att planera bör man väl först och främst lyckas med det som är varje regerings uppgift att planera, nämligen den ekonomiska stabiliseringspolitiken. Under alla förhållanden måste ju herr Sträng vid det här laget ångra de annonser man publicerade och det förtal man faktiskt ägnade sig åt, när man talade om oppositionens överbud.

Det är bra att hela regeringen sysselsätter sig med energikrisen, alldeles speciellt med tanke på att det som man hittills sett av vad handelsministern gjort förefallit valhänt och innehållit motstridiga budskap.

Det vore bra om regeringen också, med herr Sträng i spetsen, i stället för att säga att allting är omöjligt tog sig an att på ett bättre sätt försöka hantera prisutvecklingen, konjunkturprognoserna, möjligheten att göra besparingar och hela skattesidan, så att det hela inte glider i väg i en riktning som vi inte önskar.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Först några ord till herr Burenstam Linder!

Skall vi göra något slags bot och bättring och komma med samvetsbekännelser med anledning av annonser och förtal under den gångna valrörelsen, tror jag att herr Burenstam Linder får svärare att

Torsdagen den
6 december 1973*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

komma till rätta med sitt samvete än vad jag har att komma till rätta med mitt.

Visst har herr Hermansson rätt att framställa förslag – ingen skall förvägra honom detta. Men när herr Hermansson vill göra gällande att våra idéer om skattesänkning, statsfinansiering och kompenserande finansiering var så likartade, har han faktiskt fel.

Om herr Hermansson nu är beredd att ställa sig bakom mig vi kan väl i denna debatt tillåta oss att antecipera utvecklingen litet vårdslöst – och rösta för en sådan här finansiering över produktionen, kan naturligtvis fru Fortuna i sista hand vända på det hela. Men jag är alldeles övertygad att om vi skulle driva herr Hermanssons linje, att finansieringen borde ske genom att vi tar bort 2 000 miljoner kronor från försvaret och sätter tiotusentals människor, som nu är anställda i försvaret, utan arbete, eller om vi skulle ge oss på de andra beskattningarna, kommer inte ens fru Fortuna att lämna oss en fair chans i den votering som vi eventuellt skulle kunna få.

Till herr Kristiansson i Harplinge vill jag säga att han inte skall känna sig stött över att jag förbigick honom i mitt förra inlägg. Herr Kristiansson sade att han inte skulle irritera finansministern med att tala om skattestoppet. Herr Kristiansson började tala om skattestoppet. Jag försökte klara ut vad som låg bakom detta. Herr Kristiansson anslöt sig till min förklaring, och fullt samförstånd rådde således. Då fanns det inte någon anledning för mig att bemöta herr Kristiansson; och då finns det knappast något skäl för herr Kristiansson att tro att han irriterar mig om han fortsätter att tala skattestopp.

Slutligen, herr talman, vill jag rikta mig till herrar Löfgren och Burenstam Linder. Det skedde inga bedömningar före valet som förändrade situationen som vi såg den i juni månad. Det har jag sagt, och det tycker herrarna var dåligt. Vi följer utvecklingen så gott det går. Men vi sitter inte på statistiska centralbyrån eller i konjunkturinstitutet och river av personalen varje rapport som kommer in i enkätsvaren från näringslivet och i övriga intressanta avsnitt på vilka statistikerna bygger upp sina konjunkturbedömningar. Vill man göra en samlad konjunkturbedömning, kan man inte göra den en gång i veckan och inte ens en gång i månaden. Man kan göra den på våren och på hösten med hänsyn till regulariteten i insamlandet av dessa uppgifter. Det utesluter inte att jag tar telefonen och ringer till den eller den och frågar: Hur ser det ut? Men jag vågar inte bygga en konjunkturprognos på dessa telefonsamtal.

Herr förste vice talmannen anmälde att herrar Hermansson och Löfgren anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr FAGELSBO (c):

Herr talman! Konjunkturutvecklingen i Sverige har under det senaste året framför allt fått sin prägel av att den starka uppgången i exporten varit förenad med fortsatt svag efterfrågan på hemmamarknaden. Det har lett till en tämligen långsam uppgång i den ekonomiska aktiviteten som helhet och en alltför hög arbetslöshet. Investeringsviljan är för låg trots

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

den uppgång som ägt rum, och det är ett område som måste stimuleras. Om fler arbetstillfällen försvinner än som tillkommer, då uppstår till sist en ohållbar situation.

Jag vill inte förneka att den offentliga sektorn behöver utbyggas på vissa områden, t. ex. vårdsektorn. Men det är dock den direkta produktionen i våra företag – företag som producerar för våra dagliga behov och företag som producerar för vår export – som ger grunden för utbyggnader på andra områden. Många företagare har dock i färskt minne den penningpolitiska situation som rådde 1969 och 1970 och vill säkert inte uppleva den gastkramningen en gång till med höga räntor men framför allt svårigheter att få fram behövt kapital. Därför försöker man hålla hög likviditet i stället för att investera, för att inte komma i samma situation igen.

Inte bara under vårriksdagen i år utan ända fram till valdagen i september framförde centerpartiet förslag om olika åtgärder för att stimulera näringslivet och därmed hindra arbetslösheten genom att skapa nya sysselsättningsmöjligheter. Ja, ända sedan 1971 har vi framfört sådana förslag, och det är därför förvånande att de av oss framförda förslagen kallades för överbud och bedömdes som lättsinniga till två dagar före valdagen. De skulle åstadkomma allsköns elände för vårt land om de genomfördes, påstods det. Vi skulle få en aldrig tidigare skådad inflation, om centerns förslag antogs, det minns jag att finansministern sade här i riksdagen.

I dag har vi hört finansministerns förklaring till att regeringen höll fast vid den tidigare bedömningen. Men då regeringen efter valet framlade sin proposition nr 165, som vi i dag behandlar, med förslag till stimulansåtgärder som skulle få samma verkan som vårt förslag, då var det precis de åtgärder vår ekonomi tålde. Då var det inte fråga om överbud och lättsinne längre. Det är bra att regeringen ändrat sig i detta fall och insett att något verkligen måste göras för att bereda arbetsmöjligheter åt de stora skaror som går arbetslösa.

Då centern framförde förslag om att skaffa 100 000 nya jobb, ironiserades det mycket om detta i regeringspressen och från talarstolar, men nu är tydligen siktet inställt på att det kan behövas ännu flera arbetsmöjligheter – ja, långt flera, man har talat om att ända upp till 300 000 personer kan behöva beredas sysselsättning fram till 1980.

När vi talade om 100 000 nya jobb, så minns jag att det framfördes här i riksdagen att det skulle krävas investeringar på ungefär 10 miljarder kronor. Det var faktiskt finansministern som sade det i debatten här i våras. Det var väl för att det hela då skulle verka så oralistiskt som möjligt. Och visst behövs det investeringar, betydande sådana, för att bereda människor sysselsättning. Även om det är ett stort hushållssparande i vårt land och vi har ett sparande genom ATP, så är det i alla fall stora svårigheter för många små och medelstora företag att skaffa fram kapital för nyetableringar och för utvidgningar.

Herr Ekström har i dag velat gallra ut oss som representerar centerpartiet i finansutskottet och talat om att vi hade skilt oss från de övriga borgerliga därigenom att vi ville dela ut 600 miljoner kronor till företagen vare sig de behövde eller inte. Åja, herr Ekström, så enkelt

var det ju aldrig. Och jag är övertygad om att herr Ekström inte tror det heller. Jag förmodar att han uttalade ett omdöme som han har kvar sedan han höll valföredrag före den 16 september.

Centern har föreslagit bidrag och lånemöjligheter och man har önskat att den föreslagna stödformen skall begränsas till mindre och medelstora företag och i första hand ställas till förfogande för företagarföreningarnas direktlåneverksamhet.

Vi bör vara positiva när det gäller att stimulera fram nya produkter. Ingen tror väl att vi nu nått gränsen för vad den mänskliga hjärnan kan åstadkomma då det gäller uppfinningar och nyttigheter av olika slag, som det bör finnas avsättning för på den svenska marknaden. Men nya uppfinningar och produkter bör också kunna bli exportartiklar. I dagens läge med en energikris — det har talats om den tidigare i dag — bör vi vara öppna för möjligheten att ge lån och bidrag till sådana företag som kommer med nya alternativ vilka kan bidra till att göra oss mindre beroende av importerade produkter, sådana som exempelvis drivmedel eller produkter för uppvärmning. Vi har väl först nu riktigt börjat förstå hur farligt vi lever och vilka konsekvenser energikrisen kan få, inte minst för sysselsättningen. Kostnadsutvecklingen kan också bli sådan att inga kalkyler håller. Vi kan alla räkna ut vad det betyder för företagen och för sysselsättningen. Vår s. k. välfärd kan komma i verklig fara.

Ett villkor för att erhålla stöd av det slag centern föreslagit skall vara att nya arbetstillfällen skapas. I övrigt bör stöd kunna lämnas till såväl byggnads- som maskininvesteringar samt även till investeringar som avser att främja produktutveckling och marknadsföring. Det gäller att få fram nya produkter men också att se till att få dem sålda. Vi har därför från centern föreslagit 200 miljoner kronor i bidrag och 400 miljoner kronor till lån för nyetableringar och utvidgningar av företag inom industri- och servicenäringarna i enlighet med reservationen 2 till vilken jag ber att få yrka bifall. I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer där mitt namn är med.

Herr OSKARSON i Halmstad (m):

Herr talman! I propositionen 165 som vi nu diskuterar anvisas 115 miljoner kronor till vägverket för byggande av statliga vägar. Enligt departementschefen borde vid medlens fördelning hänsyn tas till regionalpolitiska synpunkter då det gäller att rusta upp vägar och broar som inte fyller kraven på standard och bärighet. Huvuddelen av medlen borde alltså enligt departementschefen gå till de sekundära och tertiära vägnäten, men medlen borde också, allt enligt departementschefen, kunna användas för att påskynda viktiga större vägprojekt.

Det gav oss motionärer som lever och bor omkring E 6 anledning att på nytt ta upp, jag vågar påstå den största vägsandal genom tiderna som E 6 är genom den alltför långsamma utbyggnadstakten. Vad som är högaktuellt just nu i fråga om E 6 är den fortsatta utbyggnaden från Fjärås söderut. För att man skall kunna fortsätta denna vägbyggnad måste järnvägen söder om Fjärås läggas om. Kostnaderna för denna omläggning belöper sig till 5 miljoner kronor. Planeringen är klar och arbetena kan sättas i gång omgående. Det enda som fattas är pengarna.

Vad vi motionärer begärt är att av de 115 miljoner som vägverket erhållit för vägbyggande skulle 5 miljoner anvisas för omläggning av järnvägen.

Nå, hur ställer sig då trafikutskottet, som har yttrat sig över denna motion, till vår framställning? Det avstyrker nu som vid liknande framställningar tidigare och uttrycker över huvud taget inte någon uppfattning alls i denna stora och allvarliga vägfråga. Utskottet menar att riksdagen inte skall lägga sig i hur vägverket fördelar till förfogande ställda medel.

Herr talman! Den principiella inställningen kan också jag dela, men detta bör ju inte innebära att det skulle vara förbjudet eller olämpligt att säga vad man tycker om denna fråga. Varken trafikutskottet eller finansutskottet har sagt ifrån och riksdagen kommer väl tyvärr inte heller att göra det – hur allvarligt man ser på trafiksituationen och det urusla skick som denna vår största väg befinner sig i. Det vill man alltså inte. Då är det lättvindigare att avfärda hela problemet med att varken utskottet eller riksdagen får lägga sig i hur vägverket fördelar sina pengar. Det är naturligtvis en behaglig ståndpunkt.

Men, herr talman, det är ändå glädjande att det finns en som har uttryckt sin mening i ett särskilt yttrande i denna fråga, nämligen herr Kristiansson i Harplinge. Det är naturligtvis lätt för utskottsledamöter och riksdagskolleger att säga: Ja, det är inte så märkvärdigt att han har gjort det – han är ju hallänning. Men jag vill säga, ärade kammarledamöter, att det inte beror på att herr Kristiansson är hallänning utan det beror på att han liksom vi andra som skrivit motionen dagligen och stundligen konfronterats med de stora problem som den dåliga europavägen genom Halland skapar. Vi som gör detta kan inte komma förbi denna fråga utan att säga vår mening, och det måste vi göra så snart vi får tillfälle och så klart uttryckt som det är möjligt.

Nu kan någon invända att detta inte är en trafikpolitisk debatt utan en ekonomisk debatt. Herr Oskarson har kommit upp i fel ärende. Ja, det kan man mycket väl säga, men att skaffa pengar för att göra dessa viktiga arbeten är också en ekonomisk fråga.

Herr Kristiansson har i sitt yttrande pekat på några av de problem som är förknippade med E 6. För det första är stora sträckor av vägen mycket hårt olycksdrabbade. Den del som vi här har talat för är en av de allra svårast utsatta. För det andra har som bekant utbyggnaden av Väröområdet medfört en kraftig ökning av den tunga trafiken. För det tredje har E 6 en mycket starkt ökande genomfartstrafik både med personer och med gods. För det fjärde kan en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark komma att få negativa regionalpolitiska effekter, om vi inte bygger ut vägförbindelserna till och från Öresundsområdet till godtagbar standard och kapacitet. Det är en absolut nödvändig åtgärd.

Utbyggnaden av E 6 är vårt mest angelägna vägprojekt för närvarande, och den kommer att vara det under många år framåt. Jag vill dock säga att det finns en ljuspunkt i denna fråga, och det är att vägverket självt, som framgår av dess anslagsframställning för nästa år, helt har fått upp ögonen för de problem som är förknippade med E 6 genom Halland. Det är tacknämligt. Men vad vägverket saknar är medel för att kunna genomföra en snabbare utbyggnad.

Herr talman! Jag vill sluta med samma förhoppning som är uttryckt i det särskilda yttrandet, nämligen att vägverket utifrån sina egna bedömningar som jag hoppas att det gör allvarligt — använder vissa av de extra medel som riksdagen nu anvisar till förberedelser för en snabb utbyggnad av E 6, bl. a. för det ändamål som vi berört i motionen 2073: omläggning av järnvägen söder om Fjärås.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag kommer i det här inlägget att uppehålla mig vid de delar av betänkandet och den aktuella motionen 2093 som behandlar bostadspolitik och problem i anslutning till den.

Situationen på bostads- och hyresmarknaden är i dag minst sagt oroande, och det måste stå klart att det krävs omedelbara och genomgripande åtgärder för att den inte skall bli katastrofal. Hur är då situationen? Det finns i vårt land fortfarande närmare en halv miljon trångbodda hushåll. Hundratusentals hushåll saknar en egen, direktförhyrd bostad. En halv miljon hushåll bor i omoderna lägenheter. Omkring 30 000 lägenheter beräknas stå tomma därför att folk inte har råd att betala den hyra som begärs. Till bilden hör att närmare 10 000 byggnadsarbetare är arbetslösa.

Ett allt större antal människor måste utöver bostadsbidragen erhålla socialhjälp för att klara de höga hyrorna. Det bostadssociala stödet har inte kunnat hindra en utveckling som innebär att människor med låga inkomster i stor utsträckning tvingats bo i de sämsta bostadsområdena. Uppdelningen i fattiga och rika områden, en bostadssegregation, fortsätter i ökad takt.

Höjda bostadsbidrag löser inte problemet med de höga hyrorna, lika litet som socialbidrag. Trångboddheten och bostadsbristen måste avskaffas genom ett fortsatt högt bostadsbyggande och en sänkning av boendekostnaderna. En sanering av det äldre bostadsbeståndet måste genomföras, och då på villkor som gör det möjligt för hyresgästerna att bo kvar i sina lägenheter efter en upprustning.

Hyrorna har, framför allt i nyproduktionen, nått en nivå där vanliga löntagare får allt svårare att klara hyran för en modern och rymlig bostad. Det behövs omedelbara åtgärder för att få slut på hyreshöjningarna och pressa ned hyrorna. Man löser inte de akuta problemen med höga hyror och ständigt stigande boendekostnader genom att hänvisa till utredningar -- inte ens om man ger dem direktiv om att skynda på, som vår nye bostadsminister nyligen har gjort.

Vad som behövs nu är kortsiktiga, omedelbara åtgärder i form av ett allmänt hyresstopp, en sänkning av hyrorna i de senaste årens nyproduktion i flerfamiljshus, exempelvis i form av bostadsrabatter enligt boendeutredningens förslag, och ett stopp för de kommunala taxehöjningarna.

På längre sikt måste man ta itu med orsakerna till de höga boendekostnaderna, med de profitintressen och den spekulation som driver upp hyrorna och boendekostnaderna.

Vi har från vänsterpartiet kommunisterna sedan många år tillbaka ställt förslag och anvisat vägar till en grundläggande förändring av

bostadspolitiken. I botten måste då läggas ett nytt finansieringssystem med en totalfinansiering av allt bostads- och samhällsbyggande genom en statlig byggnadsbank mot en låg och fast ränta. Affärsbanker, försäkringsbolag och AP-fonder måste finansiera bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar med en betydligt lägre ränta än nu gällande bostadslåneränta.

Paritetslånesystemet, som innebär att bostadsfastighetens kapitalkostnader fördelas i tiden, dvs. skjuts på framtiden, medför ständiga hyreshöjningar om systemet som sådant skall följas. Detta system måste troligen ersättas liksom systemet med byggnadskreditiv till höga räntor under och ofta långt efter byggnadstiden. Man måste få ett system med statliga enhetslån för alla kostnader som är förenade med bostads- och samhällsbyggandet.

De tekniska lösningarna av finansieringsproblemen är naturligtvis inte avgörande. Avgörande är att åtgärder snabbt vidtas för att man skall få "billigare pengar" till bostadssektorn. Det behövs enligt vpk:s mening en grundläggande förändring av bostadspolitiken för att få slut på nuvarande förhållanden, där bostaden i stor utsträckning är en handelsvara, en kommersiell vara, och där profitintressen och spekulering driver upp hyrorna. Profitintresset måste bort från bostadsförsörjningen, och bostadspolitiken måste få en social målsättning, där en god bostad betraktas som en social rättighet för alla människor.

Utöver vad jag tidigare nämnt om åtgärder för att få "billigare pengar" till bostadssektorn har vpk som bekant ställt förslag för att komma till rätta med markspekulationen, monopoliseringen inom byggnadsmaterialindustrin, den privatkapitalistiska dominansen inom byggnadssektorn och ägandet och förvaltningen av flerfamiljshus.

De orättvisor som finns mellan olika boendeformer — och som ensidigt gynnar ägarna av småhus — måste ersättas med ett system där den del av boendekostnaderna som utgörs av skuldräntor blir avdragsgill även för boende med bostads- och hyresrätt. En begränsning av denna avdragsrätt måste dock ske så att inte höginkomsttagare gynnas.

Systemet, som innebär att småhusägarna har avdragsrätt medan andra boendekategorier inte har samma möjligheter, har snedvridit inriktningen av bostadsbyggandet och bostadsefterfrågan. Det medför att bostadskonsumenternas valmöjligheter begränsas. Ägandeformen har sålunda stor betydelse för valet av boendeform på grund av de nuvarande avdragsreglerna. Det är en av de främsta orsakerna till att så många människor i dag frågar efter egenägda småhus. Bostäder i allmännyttig och kooperativ förvaltning som upplåtes med hyres- eller bostadsrätt har genom denna orättvisa konstruktion inte blivit lika konkurrenskraftiga som de egenägda. De som bor i de större lägenheterna i flerfamiljshus får högre boendekostnader än de som bor i egenägda småhus. Detsamma gäller för dem som bor i hyresradhus och småhus som upplåtits med hyresrätt; de får också betydligt högre boendekostnader genom att de i samband med deklarationen inte får dra av den del av hyran som utgör skuldränta. Det finns risk för och det finns tendenser som klart pekar på att lägenheterna i flerfamiljshusen blir allt mindre och att vi får en minskning av utrymmesstandarden i en situation där flera hundra tusen

människor är trångbodda.

Småhusbyggandet är en för bankerna och byggmästarna lönsam produktion, men småhusen är möjliga att efterfråga som boendeform i huvudsak för de mera köpstarka grupperna i vårt samhälle. Boendeformen som sådan slår vakt om den privata äganderätten och det privatiserade boendet, och det är naturligtvis främst därför de borgerliga partierna stöder en utveckling mot en boendeform med fler egenägda småhus. Samhällsekonomiskt är det den absolut dyraste formen av bostadsbyggande med bl. a. de högsta exploateringskostnaderna. Bankerna och deras byggnadsföretag ser naturligtvis sin chans att genom ett ökat småhusbyggande återerövra en del av den bostadsmarknad som man under senare år förlorat till de allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen.

Herr talman! De hyresstegringar som genomförts under 1973, som beslutats från årsskiftet 1973-1974 och som kan beräknas bli genomförda under innevarande år bl. a. på grund av höjda bränslekostnader och kommunala taxehöjningar för exempelvis vatten och avlopp, elström och renhållning, innebär för de allra flesta hyresbetalarna en ökning av boendekostnaderna med 600 kronor per år eller mera eller med 50 kronor per månad eller mera.

Mot bakgrund av dessa förhållanden och då det hos en mycket stor del av lönearbetarna inte finns utrymme för ytterligare hyreshöjningar kräver vänsterpartiet kommunisterna att ett hyresstopp skall införas och att detta får gälla till dess att åtgärder vidtagits som gör att hyrorna i stället kan sänkas.

De invändningar som görs mot vårt förslag om hyresstopp, där hyresstoppet skall baseras på de hyror som gäller vid utgången av detta år, är enligt min mening inte särskilt starka. Det kan exempelvis inte vara tekniskt svårare att genomföra ett hyresstopp än att genomföra prisstopp på andra områden. Inte heller skulle ett hyresstopp få mera godtyckliga konsekvenser än då man exempelvis utvidgade prisstoppet till att omfatta vissa trävaror.

Vi är överens med utskottet om att den framtida hyresutvecklingen bör diskuteras från andra och mera grundläggande utgångspunkter, som jag också sökt ange i mitt anförande. Vad det här handlar om är att i avvaktan på mera långsiktiga åtgärder nu fatta ett beslut som sätter stopp för de ständiga stora hyreshöjningarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 2093, mom. 2.

Jag vill slutligen säga några ord om vänsterpartiet kommunisternas förslag i motionen 2093 i den del som berör bostadstilläggen. Vi föreslår att statsbidrag skall utgå för hela kostnaden för tilläggen, dvs. bostadstilläggen skall bli en helt statlig angelägenhet. Som ett led i en annan kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna borde staten kunna avlasta kommunerna den mindre del av bostadstilläggen som kommunerna nu har att svara för.

Socialutskottet har i sitt yttrande över vårt förslag hänvisat till att de merkostnader, som föranleds av förslagen i propositionen, i sin helhet kommer att falla på staten. Vidare anføres att frågan om fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun bör behandlas i den kommunaleko-

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

nomiska utredningen. Då vi tidigare under året behandlade en vpk-motion med samma innehåll framhöll vi och yrkade att kommunalekonomiska utredningen borde ges i uppdrag att utarbeta förslag till den omläggning vi föreslog, men detta avslogs av riksdagsmajoriteten.

Förslaget om att det individuella bostadsstödet bör bli en helt statlig angelägenhet grundar sig på den principiella uppfattningen att en större del av kommunernas kostnader måste övertas av staten. Det förhållandet att kommunalekonomiska utredningen behandlar kostnadsfördelningen mellan stat och kommun hindrar inte att staten nu tar över det som återstår för att bostadstilläggen skall bli helt statliga. Ett sådant förfarande skulle också innebära betydande administrativa fördelar och med förmodligen ganska stora inbesparingar som ett resultat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 2093, mom. 7.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är bra att de borgerliga partierna instämmer i det fackliga kravet på en plan innehårande arbete åt alla. Det är en ideologisk seger för arbetarrörelsen. Tydligt har de borgerliga, om än efter långvariga överväganden, börjat inse att de s. k. fria marknadskrafterna inte utan vidare garanterar människors sysselsättning.

Däremot anser jag det rent ut sagt svagt av de borgerliga att de efter så mycken svartmålning och efter så förklenande kritik av den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken inte har förmått utforma förslag till åtgärder, som på kort sikt minskar arbetslösheten. Det sägs visserligen i den gemensamma reservationen att det är nödvändigt med åtgärder utöver de i propositionen framlagda förslagen för att den sysselsättningspolitiska målsättningen skall kunna infrias, men när sedan frågan uppstår vilka dessa åtgärder skall vara sviker de borgerliga. Då blir de helt enkelt svaret skyldiga.

Såvitt jag har kunnat finna finns det i den gemensamma borgerliga reservationen tre konkreta förslag på kort sikt. Man anser för det första att en utredning bör tillsättas för att skyndsamt utreda frågan om en sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det allmänna stöd-området. Man vill för det andra förbättra de mindre företagens försörjning med långfristigt kapital genom att ge dem ökad återlånerrätt från AP-fondsmedel. Och för det tredje föreslår man att riksdagen skall be regeringen sätta till en utredning om borttagande av ATP-avgiften för äldre arbetskraft. Det är dessa tre förslag till åtgärder som de borgerliga gemensamt för fram på kort sikt, och dessa åtgärder skulle bättre än de av regeringen föreslagna åtgärderna klara sysselsättningen. Hur många nya arbetstillfällen tror de borgerliga kan skapas i vinter och till våren genom de här tre förslagen? De borgerliga partierna ger alla arbetslösa följande rättframma besked: Vi föreslår nya utredningar.

Låt mig erinra om hur Dagens Nyheter tolkade förslaget om en stabiliseringskonferens. Den 10 september 1970 skrev tidningen att konferensen skulle "fastställa vilket samhällsekonomiskt utrymme som finns tillgängligt för löneökningar". Det var då någonting helt nytt i svensk politik, men det är det inte längre. Hela borgerligheten kom tillbaka med förslaget. Man vill helt enkelt lägga sig i vad arbetsmarknads-

parterna gör. Jag anar hur väloljat samarbetet i en sådan konferens skulle bli mellan de borgerliga och arbetsgivarna. De skulle försöka pressa LO och TCO till återhållsamhet. De borgerliga utnämner med förslaget sig själva till förmyndare över fackföreningsrörelsen. Jag påminner om att såväl LO som TCO alltid avvisat förslaget om en stabiliseringskonferens. Det är bara de borgerliga partierna som insett vilken enorm positiv betydelse en konferens av den föreslagna typen skulle ha. De är ju inte heller kända för speciellt god kännedom om de fackliga principerna.

De borgerliga gör nu återigen ett stort nummer av sitt krav på en s. k. stabiliseringspolitisk konferens. Meningen är att en sådan konferens skulle sammankallas i god tid före den avtalsrörelse som gäller perioden 1975–1976. Konferensen skall, heter det, ge de avtalslutande parterna underlag för den samhällsekonomiska bedömningen. Dess huvuduppgift är att vara ett forum där man presenterar synen på det samhällsekonomiska läget och diskuterar de aktuella fördelningspolitiska problemen.

Vad är innebörden av detta upprepade förslag annat än en förnyad omyndighetsförklaring av arbetsmarknadens parter! De borgerliga låter ännu en gång påskina att den fackliga rörelsen inte beaktat de samhällsekonomiska konsekvenserna av förhandlingskraven. Det är en allvarlig kritik som de borgerliga på detta sätt slungar ut, och jag noterar att centern utan vända står bakom denna löntagarfientliga propå.

I vilka avseenden har t. ex. LO-förbunden brustit i hänsyn till samhällsekonomiska krav? Anser de borgerliga att LO-medlemmarna förhandlat sig fram till alltför goda löne- och anställningsvillkor?

Underförstått i det borgerliga förslaget är att arbetsmarknadens parter är oansvariga och därför behöver regeringens och riksdagens råd och vägledning för att sköta sina värv. De borgerliga är möjligen t. o. m. inne på tanken att det är regering och riksdag som skall ange vilka ramar parterna har att röra sig inom. Det är svårt att upptäcka någon väsentlig skillnad mellan denna tanke och en övergång till statligt styrda förhandlingar, dvs. en dödsstöt mot systemet med fria förhandlingar.

I dagens debatt har herr Kristiansson i Harplinge hävdad att starka skäl föreligger för att inför den nu stundande avtalsrörelsen – den som redan har satt i gång – anordna en sådan konferens. Det finns därför all anledning att ställa frågan: Är det på det sättet en eventuell borgerlig regering kommer att agera på arbetsmarknaden?

Jag vill, herr talman, ägna några minuter av mitt anförande åt möjligheterna att på längre sikt väsentligt öka sysselsättningen. För arbetarrörelsen är det en självklarhet att vi måste ha ett effektivt näringsliv, ett näringsliv som går för full maskin, ett näringsliv som förmår hävda sig på världsmarknaden. Det är ett ofrånkomligt faktum för vårt land att industrins styrka är grunden för all sysselsättning. Det är bara en slagkraftig industri som ger oss möjlighet att bygga ut de socialt sett väsentliga delarna av den offentliga sektorn. Oavsett om vi arbetar i värdeyrken, i handeln, i byggbranschen eller jordbruket är vi alla beroende av industrin för vår sysselsättning.

Någon ställer måhända frågan: Är det verkligen möjligt eller önskvärt att göra industrin ännu effektivare? Är inte arbetstempot tillräckligt högt uppdrivet som det är? Det ligger naturligtvis en hel del i sådana

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

invändningar. Jag tror nämligen inte att vi kan öka effektiviteten särskilt mycket genom åtgärder i de enskilda företagen. Vi måste i stället angripa problemen på en annan nivå, på branschnivå. Det är på branschnivån som de stora effektivitetsvinsterna kan göras. Det gäller att förbättra samspelet i fråga om teknisk utveckling, samspelet mellan stora företag och mindre företag, samspelet i fråga om marknadsföring, transporter, finansiering osv. Det är anledningen till att vi bör göra samlade program på branschnivå. I sådana program blir det även naturligt att undersöka hur förädlingsgraden hos våra produkter skall öka och hur vi skall kunna undvika onödig import. Vi bör alltså sträva efter tillverkning av sådana produkter som nu inte tillverkas i vårt land utan i stället importeras från andra länder.

Det har framgått av uppgifter i dagspressen att industridepartementet planerar att ta upp överläggningar med företrädare för näringslivet, bl. a. om vad som praktiskt kan åstadkommas för att fylla luckor i olika branscher genom att vi startar inhemsk tillverkning. Jag hälsar dessa planer med tillfredsställelse, och jag vet att industriministern i dag — kanske har han redan börjat — har överläggningar med Industriförbundet rörande dessa frågor. Den fackliga rörelsen anser detta mycket värdefullt.

Förutsättningar finns att i samverkan mellan samhället och industrin skapa nya realistiska arbetstillfällen, men i avvaktan på detta är en ökad satsning på den offentliga sektorn nödvändig. Arbetslösheten är på vissa områden fortfarande hög. I måndags denna vecka redovisade Byggnadsarbetareförbundets arbetslöshetskassa färsk siffror över arbetslösheten. Det är dystra siffror: den 3 december saknade drygt 8 000 byggnadsarbetare jobb. Det innebär en arbetslöshet på drygt 6 procent. Från november till december ökade arbetslösheten med nära 2 000 man. I jämförelse med december 1972 är det enligt statistiken 1 700 färre arbetslösa i Byggnads, men tänker man samtidigt på att antalet aktiva medlemmar i förbundet hittills i år minskat med drygt 6 000, inser man ganska snart att sysselsättningsläget för byggbranschen i realiteten har försämrats.

En stor del av byggnadsarbetarna är trots den tekniska utvecklingen sysselsatta inom bostadsbyggandet. Minskar denna sektor kraftigt, påverkar det direkt sysselsättningen för byggnadsarbetarna. Det är angeläget att bostadspolitiken redan under 1974 får en sådan uppläggningsform att den motsvarar de behov av moderna bostäder och god boendemiljö som faktiskt finns och att samtidigt byggnadsarbetarnas rättmätiga krav på hög och jämn sysselsättning tillgodoses.

Jag är, herr talman, övertygad om att regeringen och den nye bostadsministern har både vilja och förmåga att leva upp till dessa förväntningar.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäste mig vid att när herr Knut Johansson började tala om det förslag angående stabiliseringspolitiska konferenser som har

framförts i reservationen i anslutning till en motion från folkpartiet gjorde han detta på ett sätt som om han aldrig hade hört talas om vad vi framfört eller vart dessa konferenser skulle syfta. Det måste vara ren illvilja av herr Knut Johansson, om han vill lägga in någon statlig lönedirigering i syftet med dessa stabiliseringspolitiska konferenser. Jag tycker att man borde kunna begära av en ledamot av finansutskottet att han åtminstone läser vad som skrivs i den reservation där saken har framförts.

Det är heller inte första gången som detta sker, utan det har gjorts vid upprepade tillfällen tidigare. Vi har starkt understrukit vikten av att en sådan konferens kommer till stånd i god tid – t. o. m. i mycket god tid före en avtalsrörelse.

Jag har ingen anledning att nu diskutera huruvida det kan vara något missförstånd, om det här i debatten har sagts att man skulle sammankalla en konferens för att förbereda den avtalsrörelse som redan är i gång. Detta är givetvis inte meningen och avsikten, och det vet herr Knut Johansson mycket väl. Därför tycker jag det är något egendomligt att han försöker beskriva det förslag som oppositionen har framfört reservationsvis på det sätt som han har gjort.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag utgår från vad som ordagrant står i reservationen: "Såsom framhålles i motionen bör stabiliseringskonferensens huvuduppgift vara att tjäna som ett forum för överläggningar mellan regering, riksdag och de berörda parterna, där man presenterar synen på det samhällsekonomiska läget och diskuterar de aktuella fördelningspolitiska problemen." Av den ordalydelsen kan jag inte dra annan slutsats än att man menar att detta är något som parterna själva inte har förmåga att klara ut – sålunda vare sig det samhällsekonomiska läget eller de aktuella fördelningspolitiska problemen. I båda fallen är det, har alltid varit och kommer, hoppas jag, alltid att förbli en parternas angelägenhet att försöka komma fram till en riktig bedömning och värdering.

Vad gäller den synpunkt som förts fram i debatten i dag, att man redan i denna avtalsrörelse skulle söka få till stånd en sådan konferens, har jag aldrig sagt att det var reservanternas förslag – jag sade att herr Kristiansson i Harplinge hade förordat det.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Knut Johansson mildrade sitt uttalande en aning i sin replik. Vi kan väl vara överens om att det inte är fråga om att denna konferens skall ingripa i förhandlingsordningen. Men det måste givetvis vara värdefullt att veta vilken politik regeringen tänker föra, eftersom ställningstagandet från de avtalslutande parternas sida måste vara helt beroende av den. Här säger man nu att enligt utskottets uppfattning har den sammankoppling av löner och skatter som regeringen själv gjort under året ökat frågans aktualitet.

Om man läser inte bara det ena utan också det andra och försöker förstå den verkliga innebörden, kommer man inte med sådana förvrängningar av verkligheten som Knut Johansson har gjort. I vilket syfte han

gör det kan jag inte räkna ut, men det är i varje fall inte i arbetarrörelsens och i löntagarnas intresse.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Om det är jag som har förvillat herr Knut Johansson vill jag ta min repliktid i anspråk för att rätta till det.

Jag kompletterade mitt anförande, som hade missförståtts av utskottets ordförande, med att säga att detta är ett gammalt krav. Egentligen har behovet funnits länge och det finns också framdeles, men självfallet är det inte tid nu eftersom regeringen har försuttit tillfället, och då får vi ha det i åtanke framöver.

Efter att ha åhört det senaste replikskiftet konstaterar jag att det är förfärande att bokstavsträldomen så fullständigt skall ta över förnuftet, Knut Johansson.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig till både herr Löfgren och herr Kristiansson i Harplinge säga: Vad är då innebörden av reservationens uttalande? Det har ni inte sagt i reservationen, inte heller i överläggningen i dag och mig veterligt inte någon gång tidigare. Kan man då göra annat än att utgå från vad som är skrivet? Är det någon annan innebörd i det, finns det väl anledning att tala om detta.

Herr Löfgren säger att stabiliseringskonferensens uppgift skall vara att ta reda på vad regeringen avser. Men herr Löfgren vet ju att det under förhandlingarna och innan uppgörelse träffas är överläggningar mellan båda parter var för sig och med regeringen. Anser man på borgerligt håll att den rätta värderingen av de här frågorna inte kommer fram och att man fördenskull måste ha en särskild konferens, där då även de borgerliga partierna skall vara med?

Herr Löfgren säger: Jag vet inte i vilket syfte som Knut Johansson för fram det här, men det är i varje fall inte i löntagarnas intresse. Herr Löfgren kan vara övertygad om att det inte finns något intresse från löntagarna och deras organisationer för en sådan konferens.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Löfgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! Det förefaller som om regeringen nu insett att det svenska folket måste ha råd att arbeta. Under hela vårriksdagen och hela valrörelsen hävdade centern starkt, att vi måste bereda människorna sysselsättning. Arbetslösheten måste med alla rimliga och till buds stående medel bekämpas, och jag är högst förvånad över det anförande som herr Knut Johansson i Stockholm höll. Jag skall på flera av de punkter han angav bemöta vad han sagt i sitt anförande, som innehöll en mängd av misstolkningar, felaktigheter, överdrifter och en hel del annat. Jag återkommer till detta i olika sammanhang.

De omfattande förslag till åtgärder på det sysselsättningspolitiska området, både med sikte på att häva den akuta arbetslösheten och att

skapa varaktiga sysselsättningstillfällen som centern lade fram under vårriksdagen, avvisades av regeringen, ofta med den motiveringen att förslagen kostade för mycket. Det är tacknämligt att regeringen nu kommit på bättre tankar, antingen detta beror på det svidande valnederlaget eller på att man i det alltmer kritiska läget insett, att sysselsättningsfrågorna är de viktigaste vi har att handlägga. Man observerar i alla fall nu att vi bör ha råd att arbeta.

Centerpartiet är i princip berett att godta de i propositionen 165 framlagda förslagen. Vi beklagar naturligtvis att de kommer för sent, och vi anser dem heller icke vara tillräckliga. Under vårriksdagen lade centern fram förslag till åtgärder, som tog sikte på att få fram 100 000 nya jobb, vilka i synnerhet skulle kunna åstadkommas i industri- och service-näringarna. Det åtgärdsprogram som vi föreslog är enligt vår uppfattning nödvändigt för att kunna bemästra arbetslösheten under de närmaste åren. Socialdemokraterna försökte under valrörelsen på allt sätt att förringa våra förslag, men de fick ju folkets svar i valet. Det visade sig att det var centerns förslag som vann folkets förtroende och inte den socialdemokratiska passiviteten. I försöken att förringa våra förslag tog man in längre tidsperioder, och då talade man om att det behövdes inte 100 000 nya jobb utan 300 000--400 000. Det första man gör vid jämförelse av siffror är väl rimligen att konstatera att det rör sig om samma tidsperiod. Allteftersom behovet av sysselsättning stiger på grund av befolkningsökning och andra omständigheter, t. ex. flera kvinnor som vill ha arbete, är det självfallet att man måste få till stånd nya arbetstillfällen. Detta är emellertid en sak på längre sikt och inte den centern avsåg med 100 000 nya jobb, något som gällde den närmaste tiden.

Det förefaller som om socialdemokratin har en viss avoghet mot grupper av näringsidkare. Denna har alltid gjort sig gällande t. ex. mot det svenska jordbruket som då och då blir utsatt för attacker med påståenden om subventioner och alltför stora stödåtgärder. Det förefaller inte som om socialdemokratin är särskilt villig att skapa goda förutsättningar för de mindre och medelstora företagen. Hänger socialdemokratin fortfarande fast vid den gamla klasskampen, som jag trodde hörde hemma i den spökkammare där kommunisterna ofta befinner sig när man diskuterar samhällsfrågor? Är det verkligen så att socialdemokratin helst önskar stora företag, där man har många arbetare, och sedan några andra som är företagare, aktieägare eller något dylikt?

Av flera skäl är detta i så fall en förlegad uppfattning. Vårt samhälle är i dag mycket rikt nyanserat. Servicenäringarna spelar t. ex. mycket stor roll och trots behovet av storföretag erkänner man till fullo behovet av de små företagsenheterna.

Vad man ytterligare kan visa på är den stora förändring som ägt rum i politiskt avseende, vilket vore något för herr Knut Johansson i Stockholm att beakta. Centerpartiet är nu Sveriges näst största arbetarparti. Var sjätte eller var sjunde LO-medlem röstar med centern, och mot den belysningen framstår herr Knut Johanssons attacker så mycket mer besynnerliga.

Det åtgärdsprogram, som vi föreslog, omfattade ett särskilt etab-

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

lerings- och utvidgningsstöd till mindre och medelstora industrier och serviceföretag i form av gynnsamma lån och bidrag, slopande av den 4-procentiga löneskatten under tre år för den del av företagens lönesumma som motsvarar eventuell nettoökning av antalet anställda, borttagandet av ATP-avgiften för äldre arbetskraft, ökade resurser för företagarföreningarnas låneverksamhet, en utbyggnad och förstärkning av företagarföreningarna till regelrätt regionala näringspolitiska organ och utökade möjligheter för mindre och medelstora företag att utnyttja AP-fondernas kapital. Herr Knut Johansson i Stockholm sade om detta att vi endast visat på förslag om utredningar, men när jag nu dragit fram den rad av åtgärder, som vi hade föreslagit från centerns sida, vederlägger detta helt det påstående han kommit med. Om ett sådant program genomfördes, måste det betyda många nya arbetstillfällen och en gynnsam och variationsrik utveckling för vårt samhälle.

Herr Johansson i Stockholm frågade hur många nya arbetstillfällen det skulle bli av våra förslag. Ja, man kan konkret inte säga att det blir så och så många, men herr Johansson i Stockholm kan vara övertygad om att det hade medfört ett mycket stort antal arbetstillfällen. Och det är just den främsta strävan vi bör ha i den ekonomiska politiken.

Finansutskottet har egentligen karakteriserat situationen som mindre gynnsam i en del avseenden. Utskottet säger redan i de första raderna att exportvolymen stigit kraftigare än väntat och med hela 17 procent jämfört med samma tid i fjol. Det är bra, och vi noterar detta med stor tillfredsställelse. Sedan kommer emellertid en del tråkiga konstateranden som naturligtvis är riktiga. Man säger att hushållen däremot inte har ökat sin privata konsumtion i den takt som förväntats. Den lagerökning man såg fram emot har hittills uteblivit. Kommunernas investeringar och bostadsbyggandet har minskat. Det är alltså inte någon ljus bild som tecknas av den konjunktur vi nu har, utan utskottet konstaterar att situationen inte är särskilt gynnsam.

En del andra faktorer talar på olika sätt om att det finns svårigheter. Energikrisen har redan berörts, och jag skall därför inte tala om den ytterligare, men kanske borde man i denna debatt tillägga, att det även finns andra faktorer som är ogynnsamma. Jag kan t. ex. visa på de stigande råvarupriserna. Det är självfallet att oljan kommer att bli mycket dyrare. Den har redan ökat och ökar ytterligare. Men det har också varit stigande råvarupriser på andra områden. Senast i dag hörde vi i nyheterna att järnet beräknas stiga med 25 procent. Även skogsprodukterna har stigit, vilket kommer att bli kännbart för oss.

De stigande priserna är oroväckande, och därför är situationen inte särskilt ljus. Det är då förvånande att man är så ovillig till en konferens där vi kunde diskutera olika problem. I stället förhånas idén av herr Knut Johansson i Stockholm. Han ser det så kortsiktigt, att han i reservationen bara läser in fördelningsproblem mellan anställda och arbetsgivare. Tänker inte herr Johansson i Stockholm på att det kanske mest avgörande är hur investeringsverksamheten utvecklas? Kan vi inte investera, skapas inte heller nya arbetstillfällen. Det är den viktigaste fördelningssektorn som vi har att diskutera vid en sådan konferens. Därtill kommer en hel rad andra viktiga fördelningsproblem. Man kan

inte se det så ensidigt som herr Johansson i Stockholm gjorde.

Var har centern sagt att det skulle vara fråga om en omyndigförklaring av arbetsmarknadens parter? Vi har vid alla tillfällen slagit vakt om de fria förhandlingarna, och vi kommer att göra så i fortsättningen också. Man blir verkligen förvånad när man pådyvlas sådana påståenden som herr Knut Johansson kom med ifrån riksdagens talarstol.

Jag är helt enig med herr Johansson i Stockholm när han säger att det bara är en slagkraftig industri som kan ge sysselsättning. Och en slagkraftig industri kan vi bara få om vi beaktar industrins problem. Vi måste se till att industriinvesteringarna kan öka så att den svenska industrin är konkurrenskraftig på världsmarknaden. En hel rad åtgärder i den riktningen är möjliga, och vi måste beakta att en mycket stor del av den svenska industrin består av små och medelstora industrier. Detta har centern särskilt tagit sikte på och sagt att man måste befrämja deras verksamhet.

Jag var också förvånad över herr Claesons utfall på småhusbyggandet. Kan man vara så ideologiskt fanatisk att man inte ser fördelen av att bygga småhus? Förstår man inte att människor mycket gärna vill ha ett eget hem, där de inte behöver tänka så mycket på grannarna när de sätter på radio eller TV, där de har en trädgård att gå ut i och kanske ett hobbyrum? Är det förvånande att människorna strävar efter detta?

Vad än vänsterpartiet kommunisterna i sin kollektivism säger om detta, kan de vara övertygade om att det är människornas önskan att få bo i småhus och icke i stora kollektiv. Denna önskan kan man inte bekämpa med ideologisk fanatism. Småhusbyggandet kommer att förbli människornas strävan också i fortsättningen.

Hur det än ställer sig ekonomiskt, så vet vi i varje fall vad människorna vill i det fallet.

De förslag som framförts från centerns sida har omigen av finansministern och andra betecknats som "överbud". Men vad är överbud för någonting? Ett överbud fordrar att man har en fast utgångspunkt som är erkänd, ett axiom. Finansministern tar i sin självgodhet sina förslag som de absolut riktiga. Vad man därutöver föreslår från andra är överbud.

Jag måste säga att det är att gå mycket långt i självgodhet när man betraktar sina egna förslag som axiom.

Om finansministern hade presenterat en balanserad budget, kunde han säga att nu väger det precis jämnt, och går ni ifrån detta blir det överbud. I annat fall finns det ingen möjlighet att tala om överbud. Däremot kan partier och politiker ha olika åsikter om hur man bör göra, hur mycket man bör underbalansera budgeten, vilka pengar man bör använda för att skapa sysselsättning osv. Själva ordet överbud är däremot nästan omöjligt att använda.

När finansministern talar om detta så nämner han att centern har ett överbud på fyra miljarder. Men han måste omedelbart reducera detta, eftersom regeringens åtgärdspaket kostar 2,5 miljarder. Han har följaktligen själv slukat en del av vad han här har betecknat som överbud.

Vi har haft överbudsdiskussioner tidigare, och jag hoppas på en mera adekvat terminologi när det gäller sådant som partierna föreslår. Man skall inte vårdslöst kasta ut ordet överbud när man inte vet vad det

betyder. Det är en så dunkel tanke bakom, att man inte kan förklara vad överbud är för någonting.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, utan låta en del av mina handlingar ligga oanvända. Vi kan konstatera att vi har framför oss en tid som kommer att bjuda på ovisshet och stora svårigheter. Jag har redan nämnt energikrisen och de stigande råvarupriserna på världsmarknaden, och vi undrar alla hur det kommer att utvecklas.

Inflation i många länder leder till att man kanske vidtar åtstramande åtgärder som tyvärr kan träffa den svenska exporten. Vi vet inte mycket om vad som kommer att hända i det fallet, men vi är medvetna om att den inhemska marknaden inte har utvecklats gynnsamt. Där kan vi i varje fall försöka vidta åtgärder så att vi kan nå fram till det som dock varit huvudämnet i den realistiska debatten under senare tid: vi måste se till att vi får sysselsättning åt alla människor. Vi kan inte längre diskutera på socialdemokratiskt sätt och fråga oss om vi har råd att arbeta. Vi måste i stället tänka så, att om det fordras utgifter för att skaffa arbete åt människorna, måste vi försöka vidta åtgärder ändå. Det blir ju ännu dyrare om vi skall låta folk gå arbetslösa, och det kan rent av bli en katastrof för den enskilde att dras med en besvärande arbetslöshet.

Herr talman! Jag ansluter mig till de yrkanden herr Kristiansson i Harplinge har ställt på de olika punkterna.

Herr tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att i huvudsak behandla två områden, som jag tror det är nödvändigt att något konkretisera i den här debatten och som redan har varit föremål för diskussion.

Trafikutskottet har tillstyrkt de åtgärder som föreslagits under kommunikationsdepartementets huvudtitel -- en medelsanvisning av 115 miljoner kronor till vägarna och 70 miljoner kronor till järnvägarna. Varken Kungl. Maj:t eller utskottet har i detalj redovisat hur de nya anslagen bör användas i annan mån än att man talat om den rådande bristen på godsvagnar och föreslår en beställning av lok och vagnar för ca 65 miljoner kronor.

Behovet av investeringar i vägar och järnvägar är mycket stort, och det torde i ett sådant här åtgärdepaket vara nödvändigt att man tillgodose de områden där samhället får ut den största effekten av de anslagna medlen.

Utan tvivel skulle man med mycket god effekt kunna utöka satsningen på kommunikationsområdet. Av regeringens hela satsning på 2,5 miljarder får denna del bara 185 miljoner. Jag tycker knappast att den fördelningen är väl avvägd. Fördelen med aktiviteter på detta område är också att insatser här har en lång tidsverkan och medför stor nytta i framtiden. SJ och vägverket har i sin planering mycket stort utrymme för betydligt större satsningar även av mer tillfällig art.

Det finns även en rad områden på kommunikationssidan som kan ge arbetsstimulans, ett syfte som propositionen vill tillgodose. Exempel

härpå är det förslag som folkpartiet framfört i sin motion när det gäller arbeten som kan betecknas som manuellt krävande, exempelvis byggande av broar, planskilda korsningar etc. Den uppräknings som görs i denna motion får ses endast som en exemplifiering. Avvägningarna av hur dessa pengar skall användas måste överlämnas till SJ och vägverket, så att åtgärderna blir effektiva. När denna fråga behandlades i utskottet uttalade representanterna för moderata samlingspartiet och centerpartiet att de inte hade någonting att erinra mot detta förslag men att det borde ankomma på finansutskottet, som har att ta ställning till både regeringens och oppositionens förslag, att avgöra var stimulansåtgärderna skall sättas in. Detta innebär i princip ett tillstyrkande av folkpartiets förslag, och det förhåller sig alltså inte så som herr Ekström gör gällande, att trafikutskottet inte skulle ha tillstyrkt denna motion. Det har vi tvärtom gjort.

Det är bara att beklaga att finansutskottet inte har följt detta, och jag yrkar bifall till reservationen 8 vid punkten 15 i finansutskottets betänkande.

Att jag inte kunnat biträda min kollega herr Oskarsons m. fl. motion, i vilken det begärs 5 miljoner kronor för en planerad omläggning av järnvägen söder om Fjärås, där den kommande E 6 korsar Västkustbanan, beror på att vi i trafikutskottet inte vill prioritera vissa speciella områden när det gäller vägarna eller järnvägarna, när det finns så ofantligt många likartade situationer i detta land. Det är endast i undantagsfall som ett utskott på det sättet bör prioritera enskilda mindre byggnadsarbeten. Den reservation som har samlat oppositionen ger dock utrymme för vidtagandet av de åtgärder som herr Oskarson har föreslagit. Om SJ anser det så viktigt som herr Oskarson har framhållit, har SJ ju bara att följa herr Oskarsons önskemål. I p. 2 i förslaget står nämligen att 70 miljoner kronor bör användas bl. a. för "byggandet av helt nya planskilda korsningar mellan järnväg och landsväg". Detta skulle alltså kunna ske med dessa pengar. Det måste vara SJ obetaget att finna sådana lämpliga objekt.

I en av reservationerna har upptagits en diskussion om bl. a. prisstoppet på trävaror. Jag delar de synpunkter som där är framförda. De stämmer väl överens med de synpunkter som jag har utvecklat i en interpellation till handelsminister Feldt för några dagar sedan, nämligen att man inte skall ha en sådan retroaktivitet när det gäller prisstopp som var fallet beträffande trävaror.

Trots att jag företräder de mindre sågverksföretagen, kan jag säga att också de stora exportföretagen på sågverkssidan enligt de informationer jag har fått försöker att lojalt följa de åtaganden som deras organisationer har överenskommit om med statsmakterna. Det betyder att exportföretagen avsätter ca 20 procent av sin produktion på hemmamarknaden. Det ligger alldeles klart en viss sanning i vad som sägs om de mindre sågverken i denna del av reservationen: "Detta betyder att de senare i ett annat ekonomiskt läge kommer att få ökade svårigheter att hävda sig mot de stora sågverken." För exportföretagen kan det givetvis vara på detta sätt.

Samtidigt vill jag säga att de mindre sågverken – i dag talar man om mindre sågverk, fastän dessa har en omsättning på åtskilliga miljoner

kronor - genom sin teknik och sitt sätt att arbeta kan vara mycket mer flexibla i sin verksamhet. De kan många gånger tillgodose sina kunder på ett helt annat sätt än de stora sågverken kan göra. De mindre företagen behöver då i praktiken inte ha svårare att hävda sig.

Nej, det är inte detta som är det stora problemet för de små sågverken i vårt land. Det är i stället när kooperativa organisationer eller bolag bygger nya stora sågverk i områden, där det redan är ont om råvarorna. Det är där de vällokaliserade mindre sågverksföretagen får att kämpa med ekonomiska intressen, som bortser från de regionalpolitiska synpunkter som både partier och regeringen här i riksdagen har fört fram. Dessa företag med sina stora ekonomiska tillgångar kan dirigera råvaran dit de vill, alltså till sina nybyggda företag, och lämna de små företagen vid sidan om, trots att de senare har denna förnämliga regionalpolitiska lokalisering.

I propositionen och i reservationerna föreslås åtgärder som på olika sätt skall stimulera företagsamheten, framför allt den mindre. Jag är övertygad om att de åtgärder som föreslagits från både det ena och det andra hållet naturligtvis kan betyda en hel del för småföretagsamheten. Men jag tror inte att det är bara de åtgärderna som kan förbättra småföretagarnas situation. Denna företagargrupp är mindre i behov av speciella lånevillkor och stimulansbidrag men mer i behov av ett bättre företagsklimat, de styrandes ärliga vilja att slå vakt om denna företagsamhet, vissheten om att de får arbeta såsom fria företagare i framtiden, ett motverkande av krångel, pappersexercis och byråkrati - jag vågar använda detta ord efter herr Strängs synpunkter i dag - samt vettiga beskattningsformer, som stimulerar till nya arbetstillfällen och ger möjlighet till generationsskiftet utan konfiskerande skattebördor. Sådana åtgärder är mera till hjälp för denna företagsamhet än de av regeringen och också, vill jag säga, av oppositionen föreslagna stödåtgärderna. Om herr Hermanssons politik efter valet skall än mer bestämma den socialdemokratiska inriktningen på det företagspolitiska området så kommer, herr talman, arbetsviljan hos denna företagargrupp att än mer försvagas.

Det finns mycket att säga om den debatt som redan varit, t. ex. om herr Knut Johanssons i Stockholm påstående att vi på oppositionssidan äntligen börjar följa fackföreningarnas ideologi om arbete åt alla. Det kan inte vara herr Johansson obekant att det är de borgerliga som har kämpat för den tesen i valet. Centerpartiet har, som herr förste vice talmannen redan har sagt, arbetat för 100 000 nya jobb, och moderata samlingspartiet har under valrörelsen fört fram en mängd förslag i syfte att förbättra sysselsättningen, förslag som också ligger med i det paket vi diskuterar i dag.

Herr Johansson sade vidare att vi ser att de fria marknadskrafterna inte ger mera sysselsättning. Det är ett märkligt påstående. Vi har ingenting emot att samhället förfogar över vissa styrmedel. Sådana behövs, och vi har aldrig påstått någonting annat. Men, herr Johansson, vi har lärt oss hur en hårt styrd hyresmarknad, den mest socialiserade näst öststaternas, garanterar mycket höga hyror i detta land, och det är ett verk av bl. a. herr Johansson.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Herr talman! Jag skall när den ekonomiska debatten nu praktiskt taget är slut nöja mig med att göra ett par tre noteringar.

Jag vill först notera vad som hänt efter den ganska hårdhänta debatt vi hade i våras om den offentliga sektorns betydelse för sysselsättningen nu och framöver. Den notering då som är värd att göra är att oppositionens motstånd mot lanken på en utveckling av den offentliga sektorn verkligen har luckrats upp, och det är med glädje jag konstaterar det.

Det är glädjande ur två synpunkter. Om vi kan få i gång en dialog och så småningom komma fram till gemensamma värderingar på den här punkten, så när vi de två syften, som jag var ute efter i debatten i våras, nämligen för det första att via den offentliga sektorn bereda människor arbete, men också – för det andra – att genom en viljeinriktning påverka samhällets framtida utformning. Jag skisserade då två alternativ för samhällsutvecklingen: det ena är det för mig litet otäcka prylsamhället och det andra är ett mänskligare samhälle, där de köer som nu finns inom vårdsektorn, utbildningen och på andra håll arbetas bort samtidigt som människor bereds sysselsättning.

Jag tror att det är viktigt att oppositionen tar sig ytterligare en funderare på detta. Vi har ju haft en märklig utveckling när det gäller konsumtionen och sparandet i landet. När finansutskottet var på riksbanken i tisdags fick vi om inte ett besked så dock en förmodan om att hushållens sparande kommer att öka mycket kraftigt även i år. Jag ber er som nu är på glid att innan ni glider vidare fundera litet på om det kan finnas ett samband mellan å ena sidan denna kraftiga sparandeökning och det köpmotstånd som kan iakttas och å andra sidan en ovilja mot att hamna i prylsamhället, dvs. ett samhälle som i stor utsträckning kännetecknas av att man med en förförisk och utomordentligt skicklig reklam om inte direkt lurar människorna ändock går förbi deras riktiga vilja att använda de resurser de förfogar över. Jag tror att det finns ett samband mellan köpmotståndet och oviljan att låta sig påtrugas en mängd ting som man med reklam försöker sälja till oss.

Det har sagts här tidigare – och jag håller på den punkten med herr Kristiansson i Harplinge – att man inte kan låta samhället utvecklas enbart på servicesektorn, utan att det självfallet behövs en fortsatt kraftig investeringsverksamhet i industrin och i varuproduktionen så att man där får fram en större effektivitet och rationalisering. Vi är sams på den punkten. Men det leder, om mina tidigare antaganden är någorlunda riktiga, obönhörligt fram till att dessa ökade investeringar ger en högre produktivitet och färre jobb. Då hamnar vi så småningom om vi vill tänka tanken ända ut – i ett läge där maskinerna i varuproduktionen i huvudsak övertar det mänskliga arbetets funktion. Då står vi inför något som jag tycker är intressant: När vi skall skaffa fram resurserna för att ge arbete och göra samhället mänskligare så går det inte längre att gå omvägen över att beskatta människorna, som tar sina löner ur produktionen, för att betala samhällets utgifter, utan vi får börja beskatta maskinerna som övertagit människornas arbete. Det betyder att en beskattning direkt på produktionen är den enda möjligheten att klara ut finansieringsproblemen.

Det tredje och sista som jag vill framhålla är en förhoppning om att de, som nu nästan har glidit i kapp oss när det gäller att inse behovet av åtgärder på den offentliga sektorn för att bereda sysselsättning, också vallar om så att de glider ännu snabbare och hinner i kapp oss även i det avseendet att de förstår att om vi skall klara dessa insatser behöver samhället ökade resurser.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Det skall inte bli långt, jag skall akta mig för att halka in på den där rakmaskinen som herr Arne Pettersson och jag var ihop om i våras.

Herr Pettersson säger att vi inte skall beskatta människorna utan måste börja beskatta maskinerna i stället. Men ni har ju gjort precis tvärtom under de senaste åren. Ni har beskattat arbetskraften men skattevägen så att säga subventionerat maskinerna, dvs. nyinvesteringarna, och ökat investeringsavdraget från 10 till 20 och sedan till 30 procent. Vi hade, när vi diskuterade detta i våras, ett alternativ: att i stället släppa efter något på löneskatten och ge mindre subventioner på maskinerna. Herr Pettersson talar tvärtemot den politik ni har drivit de senaste åren.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Den där rakmaskinen var en rakhyvel, och den skall vi inte ta upp igen, herr Kristiansson i Harplinge, den är tveeggad, som Ni kanske kommer ihåg.

Vad jag försökte säga – jag kan aldrig uttrycka det tillräckligt tydligt när jag diskuterar med herr Kristiansson – var att det är produktionen som skall beskattas. Vi måste komma så nära de resurser som kommer att samlas i de effektivt arbetande företagen som möjligt. Där kommer resurserna att finnas genom de kraftiga rationaliseringsvinster som finns att hämta fortsättningsvis. Det är en för trubbig metod att gå över de personliga skatterna hos löntagarna, och då är det bara en teknisk fråga hur man skall ta ut denna skatt vid källan. Arbetsgivaravgiften kan, om man så vill, i dialektisk mening, sägas vara en löneskatt, men i praktiken är det en skatt som utgår direkt på företagen. Det är som sagt, herr Kristiansson, en fråga om teknik, och jag tycker egentligen inte att det är något som vi behöver tvista om.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror nog att vi kan vara överens om att oavsett var man tar ut skatten, vid källan i form av skatt på maskinerna eller på arbetskraften eller i form av indirekta skatter av något slag, är det till syvende og sist vi som konsumenter som får betala detta – därom är vi väl överens?

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, vi är alldeles överens, för det är ju ur resultatet av vårt gemensamma arbete som skatterna skall tas ut.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! I den proposition som ligger till grund för det

utskottsbetänkande som nu behandlas föreslås att statsbidraget till den sociala hemhjälpen ökas från 35 till 50 procent. Denna stimulans beräknas ge utrymme för nyanställning av ca 7 000 heltidsarbetande. I propositionen föreslås dock att tillämpningen av den förhöjda bidragsdelen skall begränsas i tiden till att gälla endast för det kommande året.

Det är önskvärt att kommunerna skapar dessa arbetstillfällen, men de måste då få en garanti för att statsbidraget inte sedan kommer att sänkas. Om kommunerna anställer folk 1974 måste de räkna med att kunna ge dessa människor sysselsättning även i framtiden. Kommunernas ansvar för sina anställda liksom de anställdas krav på kommunerna måste innebära att de anställda skall kunna få en tryggad sysselsättning.

Om nu statsbidraget bortfaller, kan kommunerna komma i sådana ekonomiska svårigheter att utrymme inte finns att upprätthålla den utökade sociala hemhjälpen. Tvivel kan uppstå huruvida man inom kommunerna vågar starta denna verksamhet med tanke på risken att det förhöjda statsbidraget endast kommer att gälla ett år. De har då anställt nytt folk, vilket medför att de får högre kostnader påföljande år.

Utskottsmajoritetens hänvisning till att den kommunalekonomiska utredningen i sitt pågående arbete skall bedöma denna fråga i ett vidare sammanhang är nog inte tillräcklig för att lugna kommunerna i detta sammanhang. Vi vet ju inte ens när utredningen kommer att framlägga ett förslag.

Den oro man känner på kommunalt håll har tagit sig uttryck i en uppvaktning från Kommunförbundet hos finansministern för att försöka få garantier för att det förhöjda statsbidraget skall bli bestående. Uppvaktningen resulterade beklagligtvis inte i något annat än det uttalande som finansministern gjort i propositionen, och några löften för framtiden gavs inte.

Om man verkligen vill få en garanti för att kommunerna skall skapa de önskade sysselsättningstillfällena, skall dessa inte motverkas genom en tidsmässigt alltför snäv bidragsgivning. Vad det gäller är att kostnaderna skall fördelas lika mellan stat och kommun för att de nya arbetstillfällen som så innerligen väl behövs skall skapas.

I reservationen 5 yrkas att riksdagen nu uttalar sig för att statsbidraget blir permanent. Syftet är att kommunerna skall få en sådan trygghet att de stimuleras att skapa ifrågavarande sysselsättningstillfällen, som är värdefulla ur både statlig och kommunal synpunkt. Den önskade effekten kan uppnås genom ett bifall till denna reservation. Härigenom kan man åstadkomma den ökning av antalet arbetstillfällen som man eftersträvar samtidigt som man kan utvidga den sociala servicen på ett område där det är så oerhört angeläget att en sådan kommer till stånd.

I reservationen 5 hemställs vidare om en höjning av statsbidraget till kommunala familjedaghem från 35 till 50 procent. Liksom när det gällde den sociala hemhjälpen är detta statsbidrag begränsat till enbart nästa år.

Samma skäl föreligger här som i fråga om den sociala hemhjälpen. Om man vill nå ett resultat av den stimulans som en ökning av statsbidraget utgör, måste man försäkra kommunerna att den blir permanent. Utan tvivel kommer en utökning av de kommunala familjedaghemmen att få till verkan att skatteinkomsterna stiger för både stat och kommun.

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Dessutom är ett ökat utbud av daghemsplatser en social angelägenhet, och man bör inte hindra det genom den osäkerhet som man skapar genom den snäva bestämmelsen att statsbidraget är tidsbegränsat.

Det bästa är att kommunerna får en garanti för att höjningen av statsbidraget är avsett att vara permanent, åtminstone till den tid då bidraget kan ersättas genom en annan form av utgiftsfördelning mellan stat och kommun. Utskottsmajoriteten säger på den punkten att den kommunalekonomiska utredningens förslag skall avvaktas. Det är ett alldeles för svagt argument. Det är oviss när i framtiden det föreligger något förslag från den utredningen som berör just den här frågan, och även om det skulle komma ett sådant förslag finns det inte någon som helst garanti för att det kommer en proposition i den riktning som man skulle önska.

I reservationen 6 – som enbart folkpartiets ledamöter av utskottet står för – framläggs förslag för att stimulera kommunerna att ordna barntillsyn under kortare tid, exempelvis då föräldrarna deltar i vuxenutbildning. Denna stöds ju av statsmakterna, men många är förhindrade att delta i densamma på grund av svårigheter att ordna med barntillsyn. Det finns inte alltid möjlighet för föräldrar att få någon som ser till barnen under den tid då de skall vara med på vuxenutbildningen. Den här barntillsynen kan givetvis ske under mycket enkla former, exempelvis av typ barnparkering eller parklek i anslutning till de lokaler där vuxenutbildningen bedrivs. Det bör undvikas att den kortare, tillfälliga barntillsynen inkräktar på den ordinarie barntillsynen i daghem och familjedaghem.

I reservationen begär folkpartiets representanter att ett anslag för verksamheten ges intill 50 procent av de kommunala kostnaderna. Det behövs inga stora pengar för det här ändamålet. Man bedömer att 5 miljoner skall vara tillräckligt, och sådana kostnader är förhållandevis rimliga. Man får emellertid inte räkna med att kommunerna ensamma skall bära kostnaderna, varför det borde vara skäligt med lika bidrag från stat och kommun – alltså en halvering. Är man angelägen om vuxenutbildningen, bör man också ge alla människor möjlighet att delta i densamma.

Reservationen 7 – även den står folkpartiets representanter i utskottet ensamma bakom – gäller bidrag till den kommunala färdtjänsten. I motion från folkpartiet har begärts att det för detta ändamål skall anvisas 17 miljoner kronor. Motionen bygger på ett förslag från handikapputredningen om att ett statsbidrag skall utgå till kommunerna om 35 procent av kostnaderna för den kommunala färdtjänsten för att stimulera dem att ordna sådan. Nu har handikapputredningens förslag överlämnats till den kommunalekonomiska utredningen för prövning, och vi vet inte när beslutet om färdtjänst kommer. Det skjuts på framtiden, man hänvisar till kostnadssidan och det händer ingenting. De människor som är beroende av den kommunala färdtjänsten kan knappast vara nöjda med att en ytterligare utredning skall grunna på det här problemet. Det är endast ett sätt att förhålla lösningen av en angelägen social uppgift. De handikappade är starkt beroende av att färdtjänsten kommer i gång i större utsträckning än genom försöksverksamhet på ett par ställen.

Färdtjänsten skulle lösa många problem för människor som eljest inte har möjlighet att t. ex. ta sig till en tätort för att ordna sina angelägenheter. En stimulans till kommunerna av den storleksordning som handikapputredningen har föreslagit skulle i många fall få till resultat att människor som kommit i kläm genom ett handikapp skulle kunna tillgodose sina legitima behov av kommunikation med andra människor och öka deras möjligheter att klara sig själva.

Det är glesbygdskommuner med ofta svag ekonomi som det gäller att stimulera med ett rimligt statsbidrag för att de skall ordna en kommunal färdtjänst. Ett statsbidrag är därför nödvändigt och i många fall en förutsättning för att man skall kunna lösa problemen, eftersom ekonomin inte tillåter kommunerna att själva ta på sig hela kostnaden. Människorna — framför allt de handikappade — som bor i glesbygd bör inte glömmas i det s. k. välfärdssamhälle som vi lever i. Handikapputredningens förslag bör därför genomföras, och det sker genom att man bifaller reservationen 7, undertecknad av folkpartiets representanter i utskottet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer som har folkpartister som undertecknare.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 40, som vi nu behandlar, berörs bl. a. frågan om mervärdeskattens framtida utformning. I motionen har framställts yrkande om borttagande helt eller delvis av mervärdeskatten på betydelsefulla livsmedel. I andra motioner har framställts krav på utredning av denna fråga. I reservationen 1 av herr Löfgren m. fl. yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag till ett system för att eliminera mervärdeskattens fördyrande inverkan på betydelsefulla livsmedel.

Frågan om mervärdeskattens utformning har varit föremål för riksdagens behandling vid åtskilliga tillfällen. Visst skall erkännas att ett borttagande helt eller delvis av mervärdeskatten på livsmedel kommer att innebära ett ganska stort bortfall av inkomster för staten. Men samtidigt är det orimligt att även i fortsättningen ha kvar detta skattepålägg på viktiga livsmedel. Visserligen har regeringen genom prisstoppet på vissa livsmedel för tillfället begränsat den ytterligare höjning av mervärdeskatteuttaget på livsmedel som skulle ha ägt rum genom den ständigt pågående inflationen.

Från centerns och folkpartiets sida har vid upprepade tillfällen yrkats på att denna fråga skulle bli föremål för utredning. Olika vägar bör prövas. Ett system som i praktiken är ganska likt det som regeringen nu använder i anledning av prisstoppet är att mervärdeskattesystemet bibehåller sin nuvarande utformning men att ett belopp, motsvarande mervärdeskatten på den del av beskattningsområdet som man är beredd att slopa, återföres till jordbruket via respektive regleringskassa. Därigenom sänks priserna inom berörda område med motsvarande belopp. Ur kontrollsynpunkt är detta system både enkelt och lättadministrerat, och det finns all anledning att utreda vilka möjligheter det finns att förverkliga ett sådant system.

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Men när man begär att frågan skall utredas skall man givetvis också se något på andra alternativ, och därför bör utredningen även omfatta dessa. I de flesta länder i Europa har man en differentierad mervärdeskatt. Ofta förekommer tre eller t. o. m. fyra olika skattesatser, och skall man speciellt för de lägre inkomsttagarna uppnå önskad effekt, så måste det nog finnas minst tre olika skattesatser, särskilt därest man avser att ta in samma totalsumma i mervärdeskatt trots differentieringen.

Reservanterna har begärt att denna fråga om borttagande eller begränsning av mervärdeskattens fördyrande inverkan på betydelsefulla livsmedel blir föremål för utredning. Jag är förvånad över att inte riksdagen kan enas om att göra denna utredning. Nog borde det vara värdefullt för alla att få en allsidig belysning av denna omdiskuterade fråga.

Det har tidigare i debatten uttalats att de borgerliga partierna skulle vara ointresserade av denna frågas lösning. Men som framgår av vad jag här sagt har vi direkt yrkat på att frågan skall bli föremål för utredning och det är ju den vanliga gången här i riksdagen, när vi yrkar på en förändring eller något nytt, att frågan i första hand allsidigt skall utredas. Därför är talet om ointresse från de borgerliga partiernas sida alldeles felaktigt.

Jag vill, herr talman, på denna punkt yrka bifall till reservationen I av herr Löfgren m. fl.

Jag skall beröra ytterligare en fråga som behandlats i detta utskotts-
betänkande, och det är frågan om bidrag till miljövärdande åtgärder inom jordbruk och trädgårdsnäring. I propositionen 165, som bildar underlag för utskottsbetänkandet, föreslås att statsbidraget till miljövärdande åtgärder inom industrin skall höjas från 25 till 50 procent under tiden 16 oktober 1973 - 31 maj 1974. Motiveringen till förslaget är arbetsmarknadsmässiga skäl, och villkoret för att erhålla bidraget är bl. a. att arbetet utförs under nyss angivna tidsperiod.

I propositionen framhålls värdet av de miljövärdande anordningar som utförts inom industrin under de senaste åren. Vidare understryks att vid bidragsgivningen bör den mindre industrins problem särskilt beaktas. Bidrag bör utgå även till investeringar av mindre omfattning - det sägs klart ut i propositionen. Vi ser med tillfredsställelse propositionens förslag och uppmärksammar särskilt den positiva inställningen till de mindre företagen. Men man blir då förvånad över att regeringen inte kan känna samma intresse för företag inom jordbruk och trädgårdsnäring. Under de senaste åren har jordbruket fått en beskattningsregel som mer liknar de övriga småföretagens. Detta har ingett oss förhoppningen att jordbruk och små företag i övrigt i fortsättningen skulle bli föremål för en mer likartad behandling från samhällets sida.

Jordbruket har fr. o. m. den 1 juli 1972 liksom industrin möjligheter att få ett 25-procentigt statsbidrag till miljövärdande investeringar. Men då det gällt att tillfälligt höja bidragsprocenten har jordbruket utelämnats.

I centerns partimotion nr 2087, mom. 11, föreslås att jordbruk och trädgårdsnäring skall få samma bidragsmöjligheter som industrin. Behovet av åtgärder på miljövärdningsområdet är stort både inom det egentliga

jordbruket och inom trädgårdsnäringen. Sysselsättningseffekten torde vara densamma av miljövärdande investeringar oberoende av om de sker inom jordbruk och trädgårdsnäring eller inom industrin. Jag kan därför inte förstå den bristande logik regeringen här företräder i sitt handlande mot olika delar av näringslivet.

I reservationen 10 har centerns, folkpartiets och moderaternas utskottsrepresentanter hemställt att riksdagen skall besluta att ett tillfälligt höjt statsbidrag på 50 procent också skall utgå till miljövärdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag under samma tidsperiod som är föreslagen för industrin. Jag instämmer helt i reservanternas yrkande och ber, fru talman, att få yrka bifall även till reservation 10.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WÄRNBERG (s):

Fru talman! Jag skall i den här debatten inskränka mig till att prata litet grand om skattefrågorna och då från skatteutskottets speciella synpunkt, trots att jag är medveten om att det är de statsfinansiella synpunkterna som många gånger väger tyngre än de rent skattetekniska.

Jag vill börja med att erinra om att vi när vi lagstiftar om särregler på område efter område — och här kanske jag gör mig skyldig till självkritik också — håller på att fördärva vårt från början ganska logiska skattesystem. Och de undantag från de generella skattesystemen som nu föreslås av olika motionärer och reservanter förbättrar inte situationen.

Skatteutskottets socialdemokratiska majoritet har alltid slagit vakt om helheten i skattesystemet och om systemets möjligheter att fungera tillfredsställande i det praktiska livet. Enligt vår uppfattning ligger mervärdeskattens styrka i att den är så fri från undantag. Ett borttagande av mervärdeskatten på alla matvaror skulle skapa stora kontrolltekniska problem, men det vore oändligt mycket svårare att genomföra en differentierad skatt som innebär att vissa matvaror beskattades lägre än andra — eller att över huvud taget ha en differentierad skatt på matvaror och andra varor. Det skulle medföra kontrolltekniska problem som vore mycket svåra att klara. Till detta kommer sedan skattebortfallet, som är stort och som väl bara vänsterpartiet kommunisterna har anvisat några vägar för att täcka, vägar som i och för sig är ganska omöjliga att gå fram på.

Men nu vill jag påstå att det har skett en viss tillnyktring hos oppositionen. Herr Josefson har ju här förklarat att man egentligen inte längre vill slå sönder mervärdeskatten genom att befria maten från moms, utan man vill att det antal kronor som kan beräknas inflyta på livsmedlen skall flyttas över till jordbrukets regleringskassor. På det sättet skall matvarorna förbilligas. Ja, det är väl ungefär den linjen som man nu slagit in på. Men då förstår jag inte varför man skall dra in mervärdeskatten i sammanhanget. Om man vill ha en lågprislinje och anser att maten skall kosta en viss summa, så har ju mervärdeskatten inte mycket med den saken att göra, om man inte rör skatten som sådan. Jag ser som sagt detta som en tillnyktring, men man kan väl lika bra gå över statsbudgeten och

ta in de pengar vi behöver via skatterna. Jag tror alltså att den påbörjade glidningen mot en lågprislinje på matvaror – om jag får kalla det så – kan vara en möjlighet att klara matpriserna.

Samma problemställning uppstår när man vill använda skattesystemet som ett regionalpolitiskt instrument. Skatteutskottet har alltid förfäktat att skattereglerna skall gälla lika för alla människor, oavsett var de bor här i landet, och regionalpolitiken får skötas över subventioner eller på annat sätt, t. ex. anslagsvägen. Också på den här punkten anser vi socialdemokrater i skatteutskottet att det skulle stöta på oerhörda kontrollsvårigheter att klara ut vad som är eller inte är det inre stödområdet för ett företag. Och sådana svårigheter finns på ett otal punkter, om man har ett skattesystem som är olika för olika orter i landet. Ett sådant system skulle också medföra en snedvridning i konkurrensen. Den kan för all del uppstå också med subventioner och lokaliseringstöd, men det skulle förvirra bilden ännu mer om vi skulle använda skattesystemet till det.

Detsamma gäller beträffande den minskade arbetsgivaravgiften för nyanställda. Det skulle vara att skyffla ut pengar över onda och goda och inte medföra någon större ökning av arbetstillfällena. En sådan reducerad avgift skulle bara betyda att även de företag som mycket väl har råd att betala hela arbetsgivaravgiften kommer i ätnjutande av en reduktion, när de nyanställer människor.

Om vi alltså vill slå vakt om ett skattesystem som verkligen fungerar, så gäller det att ha så få undantag som möjligt. Systemet skall fungera så att vi kan kontrollera verkningarna och så att människorna inte drabbas olika av skatten beroende på var de bor. Det gäller då också att ha en helhet i skattebilden, och det är den helheten som jag i egenskap av representant för socialdemokraterna i skatteutskottet vill slå vakt om.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wårnberg ville ge sken av att centern hade ändrat ståndpunkt när det gäller att få bort den fördyring av livsmedlen som mervärdeskatten innebär. Detta är fel. Centern har både förra året och i år anfört den synpunkt som vi presenterar i dag. Det framgår bl. a. av skatteutskottets första betänkande 1973.

Vi har hela tiden sagt att man bör vidta åtgärder för att eliminera mervärdeskattens fördyrande inverkan och att man bör utreda det system jag nämnde i mitt förra anförande. Men man bör också utreda effekterna av en differentierad mervärdeskatt. Som jag sade i mitt förra inlägg har jag den bestämda uppfattningen att det från kontrollsynpunkt och administrativ synpunkt är enklast att bibehålla mervärdeskattesystemet och sänka priserna motsvarande mervärdeskatten på viktiga livsmedel genom att låta skattepengarna gå tillbaka till respektive regleringskassa. Detta system överensstämmer med de synpunkter som vi tid efter annan framfört här i kammaren.

Herr WårNBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är riktigt som herr Josefson nu säger; om man gör som han här anger slår man inte sönder skattesystemet, utan det

kommer att fungera. Jag vill ge herr Josefson ett erkännande för detta – det innebär en tillnyktring.

Herr Josefson säger att centern också tidigare föreslagit det systemet, och det är riktigt. Det är dock inte alla motionärer som föreslagit det system som herr Josefson pläderar för. Det har funnits motionärer som gått in för – det har också herr Josefson gjort i ett tidigare skede – en viss sänkning av mervärdeskatten på matvarorna.

Om man nu skall följa den linje herr Josefson förordar i dag, så förstår jag inte vad mervärdeskatten har med saken att göra. Det är då bara fråga om att subventionera maten med en viss summa pengar, och man använder bara momsens som räkneexempel för att få svar på frågan: Hur mycket pengar ger matmomsen egentligen?

Herr JOSEFSON (c) kort gennäle:

Fru talman! Det system som vi nu har innebär att man eliminerar prishöjningarna genom prisstoppet. Ingenting har sagts om hur det skall bli den dag prisstoppet avvecklas. Vi menar att man borde kunna tillfredsställa deras önskemål som anser att maten skall vara befriad från mervärdeskatt genom att införa ett regelrätt system där man redovisar på vad sätt mervärdeskattens fördyrande effekt elimineras.

Till sist vill jag bara till herr Wärnberg säga att jag såvitt jag vet inte har undertecknat vare sig någon reservation eller någon motion där det yrkas på en direkt sönderslagning av det nuvarande mervärdeskattesystemet. Vad jag yrkat på är en utredning.

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! I det i huvudsak konjunkturpolitiskt motiverade åtgärds-paket som vi nu tar ställning till ingår, såsom numera är vanligt, ett litet familjepolitiskt avsnitt. Det är till det jag kort vill knyta några reflexioner.

Här har utbildat sig ett slags tradition; när konjunkturläget kräver särskilda insatser för att stimulera konsumtionen droppar det alltid numera litet på barnfamiljerna. Det är vi som sysslar med dessa frågor glada för, samtidigt som vi naturligtvis kan tycka att familjepolitiken och de sociala utgifterna över huvud taget inte lämpar sig särskilt väl som konjunkturpolitiskt dragspel. Egentligen bör nog dessa utgifter fastställas efter andra grunder än konjunkturpolitiken kräver. Den synen kommer också till uttryck i någon reservation, där man inte är nöjd med insatser som är begränsade i tiden till just de månader eller år då man anser sig behöva en stimulans i samhällsekonomin. – Men därmed må vara hur som helst.

I propositionen ingår ett förslag om höjning av det allmänna barnbidraget med 15 kronor per barn och månad, och det ingår också ett förslag om uppjustering av det vi brukar kalla den övre hyresgränsen i bostadstillägssystemet med en hundralapp. Det förslaget ger berörda familjer ett tillskott på 80 kronor i månaden, och det träffar just de familjer som har det största behovet – de med de låga inkomsterna och de extremt höga bostadskostnaderna.

Det är lärorikt att jämföra dessa två delförslag med varandra. Visst är

Nr 147

Torsdagen den
6 december 1973

Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

15 kronor i månaden pengar, eller 30 kronor om man har två barn – genomsnittet i Sverige är 1,8 barn per familj – men om vi tänker efter och jämför med egna erfarenheter kan vi ställa frågan: Hur hjälpt är man med 30 kronor i månaden om man har det riktigt besvärligt, som dessvärre många barnfamiljer har det i Sverige? Och om man inte har det besvärligt utan har det riktigt bra gör det här beloppet inte heller så mycket till eller från.

Vi får nog förutsätta att den nyttiga nämnden för samhällsinformation gör en insats på nyåret och talar om för barnfamiljerna att de har fått en förbättring, för annars märker de den inte. Den är för liten. Men höjningen kostar 325 miljoner kronor om året på statsbudgeten, och det är rätt mycket pengar.

Den andra förbättringen, som alltså ger några av de allra mest stödbehövande familjerna 80 kronor i månaden, kostar 60 miljoner kronor, alltså ungefär en fjärdedel. Förklaringen ligger i öppen dag för oss alla, och den är att inte alla får bidraget utan bara de som behöver det. De andra får ingenting.

Ingen har opponerat mot något av dessa förslag, ej heller jag, och visst kan man motivera höjningen av det allmänna barnbidraget. Den är en försiktig anpassning till prisökningarna under den senaste tiden och just inte mer. Det kan man alltså motivera, men samtidigt tycker jag att detta måste vara en påminnelse om – och det är egentligen det jag vill peka på, fru talman – att vi nog inte kan fortsätta så länge till och tro att vi avsevärt förbättrar familjernas situation bara genom att mata in fler miljoner i de system som i dag finns med systemen oförändrade. Det allmänna barnbidraget har den svagheten att det även med mycket stora insatser av offentliga medel ger små resultat för den enskilda familjen. Vi kommer aldrig förbi det. Det blir inte heller 15 kronor, eller för tvåbarnsfamiljen 30 kronor, för nettot blir inte mer än ungefär hälften.

I den föreliggande propositionen finns ingen anvisning om hur beloppen skall betalas. Det här är ett konjunkturpolitiskt förslag, och pengarna får tillfälligtvis ingå i budgetunderskottet, men liksom alla andra utgifter måste de förr eller senare betalas, och betalas med skatt. Vi skall komma ihåg att barnfamiljerna själva betalar drygt hälften av barnbidragshöjningen den dag då räkningen kommer och skall betalas med skatt. Nettot blir alltså ännu mindre än det tidigare nämnda.

Jag tror att vi blir tvungna att ordentligt överväga hela den här konstruktionen. Den ryktbara och i alla avseende förträffliga familjepolitiska kommittén levererade för något år sedan ett betänkande som varit mycket användbart sedan dess. Det har legat här och funnits till hands. När herr Sträng har haft några miljoner som han kunnat göra av med på familjepolitiska insatser har det funnits ett program att mata in pengarna i. Men t. o. m. det utmärkta betänkandet blir föråldrat, och som alla andra betänkanden ganska snabbt. Jag tror inte vi kan räkna med att i fortsättningen bara helt enkelt mata på med fler miljoner, för pengarna får inte den effekt de en gång hade.

Av det här resonemanget borde ha följt att jag föreslagit att vi skulle ha tagit de 325 miljonerna – om herr Sträng ändå kunde vara av med dem – och satt in dem i systemet för bostadstillägg. För då skulle de

fattiga familjerna ha kunnat få en redig förbättring. När de värst utsatta får 80 kronor i månaden av 60 miljoner kronor, vad skulle de inte få av 325 miljoner kronor till! Men jag inte kunnat föreslå det, för tyvärr tål inte heller det systemet hur mycket pengar som helst, och jag har den bestämda uppfattningen att det inte tål mer nu. Det går inte att mata in fler miljoner i bostadstilläggen till barnfamiljer därför att det systemets icke avsedda negativa effekter har en benägenhet att bli större ju större format i pengar mätt man ger systemet. Det är framför allt de besvärliga margineffekterna som blir större ju större belopp det handlar om.

Det går nog inte att komma längre – inte mycket längre i varje fall – på den vägen heller utan förändringar. Jag har bara velat ta tillfället i akt att erinra regeringen – jag skulle gärna vilja säga familjeministern, men någon sådan lär vi inte komma att ha nästa år, när fru Odhnoff flyttar ifrån oss – om att i det där betänkandet, som jag visserligen är rädd för också kommer att bli föråldrat, faktiskt finns några uppslag kvar, vilka ännu inte blivit prövade men som kanske kunde förtjäna att tas upp till behandling nästa gång vi skall stimulera konsumtionen, t. ex. förslaget om sänkta och enhetliga avgifter i barndaghemmen. Det har vi inte prövat ännu, men det kan ha en nyttig effekt i vissa avseenden till en mycket begränsad kostnad.

Jag har, fru talman, inget yrkande, utan jag har bara velat göra det påpekandet, att skulle vi – vilket vi väl kommer att råka ut för – få sådana konjunkturpolitiska bekymmer även i framtiden, lär det inte gå att med familjepolitikens hjälp lösa någon del av dem riktigt lika enkelt i framtiden som den här gången.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Fru talman! Jag skall liksom herr Carlshamre begränsa mig till det område i åtgärds paketet som gäller den sociala sidan.

Jag vill inledningsvis erinra om att vi vid åtskilliga tillfällen i motioner och i debatter här i kammaren har sagt att familjen har en nyckelfunktion i vårt samhälle. Den situationen har emellertid förändrats avsevärt under årens lopp; genom urbaniseringen och strukturomvandlingen har kontakterna mellan generationerna minskat. Dessa faktorer, liksom bostadssituationen, har bidragit till att öka avståndet till anhöriga och försvårat kontakten mellan generationerna. Servicefunktioner som tidigare kunde handhas inom familjens ram måste därför i dag i stor utsträckning övertas av samhället. Det förhållandet, att båda föräldrarna ofta har yrkesarbete utanför hemmet, bidrar också till att öka kraven på samhälleliga insatser när det gäller barn tillsyn och andra servicefunktioner.

Det sker en ständig växelverkan mellan familj och samhälle. Men trots att stora förändringar har inträffat på det familjepolitiska fältet under årens lopp kvarstår åtskilliga brister som måste rättas till, om vi skall få fungerande familjeenheter och kunna ge såväl barnfamiljerna som våra gamla deras rättmätiga del av standardstegringen i samhället. För att komma dithän behövs direkta ekonomiska insatser, riktade till barnfamiljer och pensionärer. Dessa synpunkter har vi tidigare i är aktualiserat i den här kammaren – jag vill bara peka på en sådan sak som

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

vårdnadsbidrag.

Samhällets service har många gånger en minst lika stor betydelse som de direkta ekonomiska stödåtgärderna. Det är här också av vikt att skapa goda miljöer såväl i bostadsområdena som i skolan och i arbetslivet. Därigenom kan också många problemsituationer förebyggas och människornas harmoni och trygghet ökas.

Det är därför med tillfredsställelse som vi nu kan konstatera att vikten av att skapa bättre miljöer, inte minst för barnen, har uppmärksammats av regeringen i det här paketet, och i den föreliggande propositionen bl. a. kommit till uttryck genom det föreslagna anslaget för att åstadkomma en mera barnvänlig boendemiljö.

Givetvis är de insatser som kan göras inom ramen för detta anslag av begränsad omfattning med hänsyn till det, vill jag säga, enorma behov som finns av denna typ av åtgärder såväl inom de nybyggda betongförorterna som i det inre av många större städer. Det är dock glädjande att ett första steg nu tas, och det är vår förhoppning att vi skall kunna gå vidare i det arbetet.

De föreslagna förbättringarna av barnbidragen och bostadsbidragen hälsar vi givetvis också med tillfredsställelse. Men på sikt är det enligt vår uppfattning nödvändigt med en samlad översyn av dessa sektorer. Vi har i annat sammanhang motionerat om en plan för familjepolitikens utbyggnad, där bl. a. frågan om att göra barnbidragen värdebeständiga har tagits upp. De åtgärder som vi där var inne på kommer vi även i fortsättningen att hålla aktuella.

I propositionen framläggs också förslag om en förstärkning av samhällets servicefunktioner. Det gäller dels den sociala hemhjälpen, dels barntillsynen. Det är i båda fallen angelägna och välkomna åtgärder. Avsikten är att en utbyggnad av denna del av den offentliga sektorn skall bidra till en förbättrad service och samtidigt leda till att fler arbetstillfällen skapas. Med hänsyn såväl till arbetsmarknadssituationen som till det i många kommuner kärva ekonomiska klimatet är en höjning av statsbidragen till barntillsyn och social hemhjälp av mycket stort värde. Det har tyvärr varit så att man i många kommuner på grund av det ekonomiska läget har tvingats dra in på servicen till barnfamiljer och pensionärer i stället för att förbättra den. Det här har drabbat många hårt. Det gäller småbarnsföräldrar, som har fått bidragen till dagmammor indragna, det gäller pensionärer och andra som inte har kunnat få tillgång till social hemhjälp i den utsträckning som varit nödvändig för att göra det möjligt för dem att bo kvar i det egna hemmet.

Även om vi således välkomnar propositionens förslag i dessa delar har vi svårt att förstå det förnuftiga i att begränsa tiden för dessa statsbidrag så att de endast skall gälla under 1974. Visserligen kommer det att innebära en stimulans till en utbyggnad av verksamheten och en ökning av sysselsättningen under det närmaste året, men det ligger också en stor nackdel i förfarandet. Med tanke på den kommunalekonomiska situationen är det inte säkert att kommunerna efter 1974 kommer att klara av att bibehålla denna högre servicenivå. Om man då tvingas återgå till dagens nivå kommer det givetvis att av allmänheten uppfattas som ett svek från den kommunala myndigheten. Man kommer att fråga sig om

det över huvud taget finns någon planering bakom den kommunala verksamheten. Vi behöver inte ha mycket fantasi för att förstå hur de föräldrar som det ena året fick en dagmamma upplever sin situation, när de nästa år kanske får beskedet att "nu har vi inte råd med det här längre, så nu får ni ordna tillsynen själva".

Den ökade sysselsättning som blir följderna av de höjda statsbidragen kommer främst att innebära att det blir möjligt för fler kvinnor att komma ut i förvärvslivet. Det är i och för sig bra. Men då kan man konstatera att synen på den kvinnliga arbetskraften som en lättillgänglig arbetskraftsreserv fortfarande, i detta jämställdhetens tidevarv, tycks bestå inom regeringen. Resultatet av att de högre statsbidragen till social hemhjälp och familjedaghem begränsas till en ettårsperiod kommer med stor sannolikhet att bli att många kvinnor erbjuds arbete under 1974, och när det sedan inte finns tillgängliga ekonomiska resurser blir det för dem bara att sluta igen. Både de som kommer i åtnjutande av den ökade servicen och de som nyanställs kommer, om regeringens förslag om en ettårig höjning av statsbidragen går igenom, sannolikt i en svår situation när bidragen sänks. Det kan också leda till att många kommuner helt enkelt inte vågar göra satsningen med tanke på de konsekvenser som det kan medföra efter ett år.

Det har tidigare talats om arbetsmarknadsprognoserna för sysselsättningen, och det var ett ständigt förekommande ämne i valrörelsen liksom talet om att man måste öka den offentliga sektorn för att klara sysselsättningen. Jag är övertygad om att så måste ske, men hur går det ihop med förslaget, som regeringen nu framlägger, att man skall stimulera till vissa insatser endast under ett år.

Jag lyssnade med stort intresse till herr Knut Johansson i Stockholm. Han sade att det är bra att de borgerliga partierna instämmer i kravet på en sysselsättningsplan. Det är en ideologisk seger för fackföreningsrörelsen, sade herr Knut Johansson. Jag vill instämma med herr Knut Johansson i att det är en seger för fackföreningsrörelsen, men segern består i första hand i att fackföreningsrörelsen har förmått herr Knut Johansson att inse att en sysselsättningsplan behövs för att trygga rätten till arbete under åren framöver.

För att undvika de konsekvenser, som blir resultatet av regeringens proposition, har reservanterna föreslagit att höjningen av statsbidraget till 50 procent för den sociala hemhjälpen och för familjedaghemmen inte begränsas till ett år. När det gäller bidragen till familjedaghemmen kan jag, utöver de skäl mot en ettårig höjning som jag tidigare anfört, även peka på det orimliga i att familjedaghemmen, som många gånger är ett viktigt komplement till barnstugorna, efter utgången av år 1974 kommer att relativt sett få en sämre ställning än i dag.

Med dessa synpunkter, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 4 och 7 i finansutskottets betänkande nr 40.

Herr HALLGREN (vpk):

Fru talman! Vi kan konstatera att det s. k. välfärdssamhället fungerar på det sättet att de flesta lönearbetarna på sin lön inte kan försörja sina familjer utan måste ha samhällets stöd i olika former, även om de arbetar

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

åtta timmar om dagen.

Den del av produktionsresultatet som lönearbetaren erhåller räcker således inte till att köpa det nödvändigaste för familjens livsuppehälle, och det räcker inte heller till att betala hyran för en acceptabel bostad. Samhället måste gå in och ge stöd av olika slag.

Orsakerna härtill har vänsterpartiet kommunisterna påvisat vid flerfaldiga tillfällen. Vi har också påvisat andra vägar som väsentligt skulle förbättra livsvillkoren för dem som har det sämst i samhället. Men tyvärr har våra förslag i de flesta fall avstyrkts av en kompakt majoritet bestående av socialdemokrater och de borgerliga partierna. De åtgärder vi förordat skulle nämligen i hög grad inkräkta på det privata ägandet — på kapitalets profit — och sådana förslag kan helt naturligt inte vinna gehör i en församling som denna.

Fru talman! Jag skall kortfattat beröra några frågor som vänsterpartiet kommunisterna har tagit upp i motionen 2093.

Bl. a. har vi yrkat att barnbidragen skall indexregleras. Det är inget nytt krav från vår sida — det har ställts tidigare men som vanligt avstyrkts. Eftersom barnbidragen utgör en betydande del av barnfamiljernas köpkraft bör de i likhet med andra bidragsformer göras värdebeständiga.

Det kapitalistiska samhällets negativa verkningar — särskilt under de ständigt återkommande kriserna och konjunkturedgångarna ... drabbar i första hand barnfamiljerna, och de drabbar dessa hårdast.

De prisstegringar som redan inträtt och som kan väntas har urholkat och kommer att urholka värdet av barnfamiljernas samhällsstöd i form av barnbidrag. Det är därför av stort värde att dessa familjer får kompensation för denna värdeförsämring. Detta sker bäst genom att indexreglera barnbidraget som vi föreslagit. Jag yrkar bifall till denna del av vår motion, dvs. mom. 6.

När det gäller driften av barnstugor föreslås i propositionen en höjning av det statliga driftbidraget till daghem och gemensam barnstugeavdelning med 1 500 kronor per plats och år och för fritidshem med 750 kronor per plats och år. Vänsterpartiet kommunisterna har ansett dessa åtgärder otillräckliga. Vi har i vår motion — och även i tidigare motioner — föreslagit att staten även bör stå för lönekostnaderna för denna verksamhet. På så sätt skulle kommunerna avlastas denna stora kostnad. Kommunerna skulle då ges möjlighet att i en snabbare takt vidareutveckla denna betydelsefulla verksamhet. Dessutom ges det möjlighet att nå fram till lägre och mera enhetliga taxor. Detta i sin tur ger väsentligt flera möjlighet att utnyttja denna service. Jag yrkar därför bifall till denna del av vänsterpartiet kommunisternas motion, dvs. mom. 8.

I propositionen föreslås att storfinansen skall få ytterligare gåvor i form av 70 miljoner kronor till miljövärdande åtgärder. Vänsterpartiet kommunisterna har alltid bekämpat denna politik med gåvor och subventioner till storfinansen och starkt kritiserat den socialdemokratiska regeringen härför. Vi anser det givet att kapitalisterna själva skall stå för kostnaderna för återställandet av förstörd fritids- och arbetsmiljö. Vänsterpartiet kommunisterna har därför i motionen yrkat avslag på detta anslag, och jag vill bara helt kort yrka bifall till vår motion i denna

del, mom. 9.

Herr talman! Sedan kan jag inte underlåta att till förste vice talmannen, herr Bengtson, säga några ord i anledning av hans yttrande om klasskampens spökkammare, där bara kommunisterna – enligt hans mening – hör hemma. Jag vill upplysa herr Bengtson om att även aktiva centerpartister deltar i klasskampen mot kapitalet i detta klassamhälle, som herr Bengtson tydligen förnekar förekomsten av.

I de stora hamnarbetarstrejker som förekommit deltog socialdemokrater, kommunister och partilösa arbetare men även några centerpartister -- och aktiva sådana – i klasskampen mot det rika svenska redarkapitalet. Jag har full förståelse för att herr Bengtson inte känner till detta, eftersom kontakterna med arbetsplatsernas problem för honom tydligen är obefintliga. Men han har faktiskt några partivänner som står i arbetslivet, och de känner till klassamhället. De har också fått känna på verkningarna av detta. De har valt att aktivt delta i klasskampen mot klassamhällets orättvisor.

Borgare och kapitalister vill naturligtvis framställa klasskampen som en spökkammare. För arbetarklassen är den en livsnödvändighet.

Herr JANSSON (s):

Fru talman! Herr Gustavsson i Alvesta hade bekymmer för hur det skall bli med kommunernas vårdservice, när den period är slut under vilken extra bidrag utgår. Ja, vad man nu gjort är att stimulera kommunerna till insatser för barntillsyn och hemvård, och det kommer ju en statsverksproposition om en månad, så det behöver inte nödvändigtvis bli på det sättet att bidragsgivningen upphör. Det finns alltså möjligheter att ta upp den här debatten på nytt, och jag har förhoppningen att herr Gustavsson i Alvesta också kan vara med i det sammanhanget.

Nu har vi kommit ganska långt ifrån den ekonomiska debatten på grund av att talarlistan komponerats så att olika ämnen blandats med varandra. Jag skulle vilja säga ett par ord om priser och sysselsättning.

Man frågar sig naturligtvis varför priserna stiger, och man frågar sig varför priserna stiger mindre i vårt land än de gör i vår omvärld. Man frågar sig också om vi i vårt land kommer att hinna i fatt de prisstegringar som äger rum i andra länder. De här frågorna är brännande, och de är lätta att ställa men betydligt svårare att besvara.

I valrörelserna är emellertid alla svar raka och enkla – då är det alltid regeringens fel när priserna stiger, enligt oppositionens uppfattning. Men nu efter valet kan man väl ha en förhoppning om att de här frågorna skall kunna diskuteras litet mera sansat. Hittills har Sverige relativt sett sluppit ganska lindrigt undan de väldiga prisstegringsvågor som drabbat Europa i övrigt. Jag tänker på Danmark, Finland, Storbritannien och EG-länderna i stort. Och Japan har haft en prisstegring på 10 procent det senaste året. Vi har haft ca 7 procent.

Under tiden januari–oktober i år, dvs. under tio månader, steg enligt pris- och kartellnämndens rapport den allmänna prisnivån på varor i konsumentledet med 4 procent. Det talas så ofta om och klagas över de indirekta skatternas prishöjande effekt. Nu visar det sig att knappt 1

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

procent av prisstegringarna beror på höjda indirekta skatter. 0,5 procent beror på höjda handelsmarginaler och 2,5 procent på höjda leverantörspriser. Nära 1,5 procentenheter beror på höjda priser på olja och bensin. och sedan tillkommer prishöjningar på tjänster med nära 1 procent. Vi kan inte göra så mycket åt att priserna stiger på de varor som vi importerar. Om vi vill ha dessa varor, får vi betala vad de kostar. Svenska folket kan inte på något sätt komma undan det.

När vi klagat på att de varor som vi importerar ökar i pris, bör vi komma ihåg att priserna på våra exportprodukter också ökar kraftigt på de områden där vi så att säga är prisledande. Stora svenska exportvaror – trävaror, massa, papper och malm – ökar i pris, vilket drabbar konsumenterna utomlands. Det är naturligtvis fördelaktigt för de svenska exportföretagen, och det är bra för vår valuta. men det höjer också prisnivån här hemma. Stiger trävarupriserna i vårt land, stiger också byggnadskostnaderna.

Det kan ju vara rimligt att vi diskuterar möjligheten att bättre än vad som hittills har skett avskärma oss från tillfälliga eller spekulativa prishöjningar i fråga om varor där vi är självförsörjande. Det måste ligga något orimligt i förhållandet att vår ekonomi skall påverkas lika starkt, vare sig vi själva har varorna eller inte. På träområdet råder nu en situation som den jag beskrivit, där vi försökt avskärma den svenska marknaden från den fulla effekten av internationella prisstegringar. Jag vill hänvisa till vad de borgerliga representanterna i utskottet säger på s. 79: "Myndigheterna har uppenbarligen inte följt utvecklingen med den uppmärksamhet som krävts. Om man velat ha en rimlig effekt borde prisstoppet i fråga om dessa varor ha införts på ett tidigare stadium utan retroaktivitet."

De borgerliga har tydligen blivit överens med oss på den punkten. Det var de inte i våras, men nu är man från borgerligt håll beredd att stödja sådana här åtgärder för att hålla priserna i styr. Det kan vara någonting för regeringen att lägga på minnet för framtiden att man nu från borgerligt håll är med på dessa tongångar.

De argument som tidigare har anförts mot att använda prisreglering som ett vapen i kampen mot prisstegringarna har nu inte upprepats. Ingen röst har i utskottet höjts mot att regeringen satt i kraft de nya paragraferna i prisregleringslagen. Att lagen måste vara i kraft också under 1974 är det ingen som har ifrågasatt.

Det kan vara en uppgift för oss alla att hjälpas åt med att motverka att prisstegringarna går utöver vad som är nödvändigt. Det finns faktiskt utrymme för prissänkningar på den svenska marknaden, fastän många kanske inte tänker på det. Om man ser på de vinster som industriföretagen redovisar måste det där finnas utrymme för att sänka priserna. Vi kommer att få det besvärligt på det nya året, när redan inträffade prisstegringar på råvaror och halvfabrikat slår igenom på det som köps i affärerna. Så mycket aktsammare måste vi vara att inte utnyttja alla tillfällen till höjda marginaler. Prishöjningarna kan vara nog så bevärliga i alla fall för konsumenterna. Jag tror inte vi bör tveka att utvidga prisregleringen, om vi fruktar en allmän prisglidning utöver den som beror på stegrade importpriser. Enligt vad som nu sägs från borgerligt håll

bör regeringen fortsättningsvis få stöd för en kraftigare politik på detta område.

När det gäller sysselsättningsläget har den svenska ekonomin dragit i gång riktigt ordentligt under sommaren. Herr Johansson i Stockholm pekade visserligen på att svårigheter fortfarande finns inom byggnadssektorn, men i övrigt vet vi att efterfrågan på arbetskraft nu är betydligt större. Arbetslösheten är avsevärt lägre än i fjol vid samma tid. Antalet lediga platser har ökat och antalet varsel har minskat mycket kraftigt.

Vilken inverkan oljekrisen kan få på situationen, det är för tidigt att ha någon uppfattning om. Redan nu finns det tyvärr tecken på att företag som är mest i riskzonen vid en långvarig oljebrist, t. ex. bilindustrin, i alla fall drar sig för att fullfölja aviserade nyanställningar. Över huvud taget kommer vår arbetsmarknadspolitiska beredskap att ställas på utomordentligt hårda prov om oljekrisen blir bestående. Man får förutsätta att arbetsmarknadsstyrelsen arbetar intensivt med detta just nu.

Att få företagens efterfrågan att passa ihop med våra tillgängliga och möjliga arbetskraftsresurser är ett ständigt problem. Och problemet tilltar. Vi söker oss fram på flera vägar: utvidgad lokaliseringspolitik, intensifierad arbetsförmedling, omflyttning inom företagen med samhällets stöd, lagstiftning till skydd för äldre arbetskraft, intensiv utbildning osv. Vi har i dag att ta ställning till relativt stora belopp för att skapa arbete för människor som inte utan vidare kan få eller söka de arbeten som finns.

Mot denna bakgrund ger den principiella syn som förs fram i moderata samlingspartiets motion 2085 ett egendomligt intryck. Där framställs hela den verksamhet som samhället stöder eller bedriver som egentligen alldeles onödig. De selektiva insatserna skall begränsas till situationer där de generella inte ger erforderligt resultat, säger man i denna motion. Dessa uttalanden andas den inställningen att alla problem i övrigt löser sig själva bara man kan öka vinsterna för företagen. Vi vet ju att verkligheten är helt annorlunda. Det verkar som om moderaterna över huvud inte tagit del av debatten på arbetsmarknadsområdet om utslagningsprocessen, de regionala skillnaderna osv. Kan moderaterna t. ex. göra troligt att de arbetslösa byggnadsarbetarna eller folk i Norrlands inland skulle få arbete, om man sänkte momsens med t. ex. 3 procent, befriade arbetsgivarna från arbetsgivaravgiften i stödområdena eller vidtog andra liknande åtgärder? Tror man det, har man inte trängt särskilt djupt in i de aktuella arbetsmarknadspolitiska frågeställningarna.

Moderata samlingspartiet har ju nu i stort sett frångått sin motion i det berörda avseendet, men dessa tankegångar är ändå återgivna i det tryck som vi nu har att ta ställning till.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag uppfattar herr Janssons yttrande så att inte heller herr Jansson är nöjd med regeringens förslag att höjningen av statsbidraget till den kommunala servicen skall avse endast nästa år. Jag tolkar vidare herr Jansson på det sättet att man även i kanslihuset har kommit underfund med att detta förslag inte är bra och att man där är i färd med

att tänka om, så att vi kanske har att förvänta förslag till förändringar i kommande statsverksproposition. Det var ju glädjande att höra detta. Men varför vänta? Det finns möjlighet att ändra på propositionen redan i dag, herr Jansson, nämligen genom att rösta på reservationerna 4 och 7.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Jansson menade att moderaterna skulle varit emot prisreglering i våras. Jag uppfattar honom så att han närmast avsåg prisstoppet på trävaror. Jag vill bara påminna herr Jansson om att vi på vårt håll redan under våren mycket starkt tryckte på för att regeringen skulle vidta några åtgärder för att motverka den situation som var på väg. Vår skarpa kritik riktar sig just emot det förhållandet att man först avvaktade i fyra månader och sedan retroaktivt genomförde prisstoppet, vilket ställde till en förfärlig mängd besvärligheter för svenskt näringsliv på detta område.

Herr Janssons beskrivning är alltså orättvis och oriktig. Den nya prisregleringslagen genomfördes visserligen i höstas men man utnyttjade inte den möjligheten när den verkligen skulle ha behövts. Det var det som var det felaktiga i den socialdemokratiska politiken på det här området.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag är ju inte i den positionen att jag kan ställa ut några löften om vad som kommer att stå i en kommande statsverksproposition. Det hoppas jag att herr Gustavsson i Alvesta förstår. Herr Gustavsson andades en djup pessimism beträffande stimulansbidragen, som han befarade bara skulle vara ett år för att sedan dras in, varefter kommunerna ställs i den situationen att de skulle tvingas avskeda arbetskraft. Jag har en litet positivare syn på detta. Jag tyckte att det var lämpligt att påminna herr Gustavsson om att det bara tar en månad till dess att vi får möjligheter att ta ställning till den nya statsverkspropositionen. Då har vi tillfälle att på nytt diskutera dessa frågor.

Man behöver därför inte fortsätta att sprida den föreställningen att det nödvändigtvis skall bli så besvärligt för kommunerna i detta avseende. Vi får ju möjligheter att här i riksdagen diskutera detta på nytt. Jag föreställer mig att herr Gustavsson i Alvesta också då kommer att inta en positiv ställning. Till herr Lothigius vill jag bara säga följande. Från borgerligt håll och speciellt från moderat sida var man ändå motståndare till att använda prisregleringslagen när den diskuterades i våras och nu har man tänkt om på den punkten och vill driva på regeringen. "Ni har kommit för sent", säger man som vid så många andra tillfällen. Vi upplever det som en tillnyktring hos moderaterna att ni verkligen vill vara med om att på ett effektivare sätt använda de instrument som vi ändå har och kanske, om möjligt, skärpa dem för framtiden. Det noterar jag bara med tillfredsställelse.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag är medveten om att herr Jansson kanske inte har direkt mandat att tala å regeringens vägnar, men jag är övertygad om att han inte skulle uttala sig på det här sättet om han inte hade haft vissa

diskussioner med dem som håller i frågan.

Herr Jansson menar att jag var pessimistisk. Ja, jag utgick från vad som kan hända om regeringspropositionen går igenom. Herr Jansson anser att vi inte skall gå ut och säga så mycket. Men antingen måste vi tala om att beslutet är fattat i dag och får de här konsekvenserna, eller också — om vi skall vara mera optimistiska — får vi säga: Regeringen tänker om och det blir sannolikt förändringar vid vårriksdagen.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Fru talman! Vårt ställningstagande bygger på det faktum att man inte skall använda prisregleringslagen i onödan utan bara när man har mycket starka skäl. Nu såg vi att trävarupriserna hade gått upp med ca 75 procent och ändå vandrade vidare. Det var just då som myndigheterna borde använda sin möjlighet på det här området, men det var då man inte gjorde det.

Prisregleringslagen skall alltså användas med förstånd, och man skall inte rycka ut när situationen gör det onödigt.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag försöker ju beskriva situationen, herr Lothigius. När ni var motståndare i våras tyckte ni att det var onödigt att använda prisregleringslagen. Nu anklagar ni regeringen för att handla för sent när det gäller trävarorna. Samtidigt har ni i moderata samlingspartiet accepterat vårt resonemang när vi säger att det är nödvändigt att ha prisregleringen i kraft under hela 1974. Jag konstaterar bara på nytt att det har skett en tillnyktring hos moderata samlingspartiet. För herr Loghitius hävdar väl inte fortfarande att det var onödigt att tillgripa de här åtgärderna i våras? Jag förutsätter att han har anpassat sig även på den punkten.

Herr NORDSTRANDH (m):

Fru talman! I propositionen är det avsnitt som handlar om särskilda åtgärder på skolområdet så pass intressant att det förtjänar kommenteras. Avsnittet är intressant inte därför att det rör sig om ett särskilt stort belopp utan därför att de föreslagna penningkrävande åtgärderna har sin speciella karaktär och att de tagits med i just det ekonomiska stimulanspaket som bl. a. innefattar selektiva sysselsättningsinsatser.

Upprinnelsen till förslaget om de 30 miljonerna till särskilda åtgärder på skolområdet ligger otvivelaktigt i den uppvaktning som landets lärarorganisationer — äras dem som äras bör — gjorde för utbildningsministern i augusti i år, då de begärde 10 miljoner kronor detta budgetår för att bemästra vissa akuta problem i skolan, speciellt i storstadsområdena.

Lärarorganisationernas uppvaktning tog visserligen inte primärt sikte på förslagets sysselsättningseffekt; de ville främst mera allmänt förbättra arbetssituationen i skolan. Men det är ändå uppenbart att regeringen även beaktat sysselsättningseffekten vid utformandet av propositionen i avsnittet om åtgärder på skolområdet. Förmodligen var det därför som de begärda 10 miljonerna för innevarande budgetår blev 15 miljoner och

Torsdagen den
6 december 1973

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

därutöver utökades med 15 miljoner för första halvan av nästa budgetår. Skulle finansministern eljest, frågar man sig, ha lagt så mycket extra på skolväsendet, även om detta är i trångmål?

Det måste alltså väntade sysselsättningseffekter till för att man från regeringshåll antligen skulle medge att det inte är som det skall vara, speciellt på grundskolans högstadium, och att det också behövs pengar för att man skall komma till rätta med vissa missförhållanden. Vi moderater har ideligen pekat på att något måste göras, men vi har hittills talat för döva öron. Vi hälsar alltså den socialdemokratiska omvändelsen i fråga om den här delen av skolpolitiken med tillfredsställelse, vilken bevekelsegrunden än har varit.

Arbetslösheten bland bl. a. lärare, i och för sig mycket beklaglig och mycket besvärande, har sålunda haft det goda med sig att den drivit fram sedan länge efterlysta pedagogiska och organisatoriska åtgärder på skolområdet. Det förefaller därför naturligt att de nya insatserna, både av pedagogiska skäl och mot bakgrunden av den stora tillgången på utbildade lärare, i första hand får formen av en ökning av lärarpersonalen på det stadium där insatserna främst sätts in. Åtskilliga lärare som går arbetslösa – i detta nu 1 600 varav närmare 1 200 i teoretiska ämnen -- skulle därigenom få sysselsättning samtidigt som de kan ägna sig åt det som de är utbildade för, arbete för skolans bästa. Utbildade lärare är den bästa resurs skolan för närvarande kan utnyttja.

Jag utgår från att samma resonemang ligger bakom propositionens tal om att de föreslagna nya medlen skall kunna användas tämligen fritt, dvs. på det sätt som man ute i skolorna och i skolstyrelserna bedömer som bäst. Där torde man, som redan framgår av pågående överläggningar inom skolstyrelserna, prioritera åtgärder som förutsätter lärarmedverkan helt eller delvis. Siktet torde alltså i första hand vara inställt på lärarkrävande åtgärder också i kommunerna, som ju dessutom själva bidrar med penningtillskott.

Nu kan man givetvis fråga sig om de föreslagna resursförstärkningarna på 30 miljoner är till fyllest för att avhjälpa bristerna på grundskolans högstadium, om propositionsskrivaren möjligen skulle tro det. Självfallet räcker åtgärderna inte till. För det första får de därför endast uppfattas som en början, som en engångsinsats som sedan måste övergå i permanenta, kontinuerliga anordningar. För det andra kunde begynnelseinsatsen gärna ha varit större. Förslaget om en utökning på 5 miljoner ansluter vi moderater oss gärna till. Allt som kan göras till skolans bästa har värt stöd.

Förslaget om de 5 miljonerna har blivit, som finansutskottets ordförande ordagrant uttryckte det i debattens början, för magstarkt för socialdemokraterna. Ja, det skall tydligen inte mycket till för att en socialdemokratisk mage skall råka i olag. Med risk att göra ont värre ber jag att få instämna i de redan gjorda yrkandena om bifall till reservationen 9, innebärande just ytterligare 5 miljoner till åtgärder på skolområdet.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30

Meddelades att följande enkla frågor framställdes, nämligen

den 5 december av

Nr 365 Herr *Henmark* (fp) till fru statsrådet Odhnoff om vidgad rätt till bidrag till vård av utvecklingsstörda barn:

Avser statsrådet vidtaga några åtgärder för att trygga att bidrag till vård av utvecklingsstörda barn, som vårdas av fosterföräldrar, kommer att utgå i samma omfattning som till vård av barn, som vårdas av sina föräldrar, när ändring i lagen om allmän försäkring träder i kraft den 1 januari 1974?

Nr 366 Herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr kommunikationsministern om möjligheten för SJ att tillgodose ökad efterfrågan på trafiktjänster:

Anser statsrådet att SJ har tillfredsställande möjligheter att tillgodose den ökade efterfrågan på trafiktjänster som kan bli följden av inskränkningar i biltrafiken på grund av bränslebristen?

den 6 december av

Nr 367 Herr *Wirmark* (fp) till herr utrikesministern om höjning av kvoten för flyktingar från Chile:

Är regeringen villig att ytterligare höja kvoten för flyktingar från Chile?

Nr 368 Herr *Wirmark* (fp) till herr statsministern om åtgärder mot förföljelse av judar i Sovjetunionen:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit, eller är regeringen beredd att i nu aktuella fall vidta, för att motverka att anhöriga till judar, som önskar lämna Sovjetunionen, utsätts för förföljelse?

Nr 369 Herr *Gustavsson* i Nässjö (s) till herr försvarsministern om ständigt nattpermission för värnpliktiga:

Avser försvarsministern att medge ständigt nattpermission för de värnpliktiga vid samtliga militära förband?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 17.35.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert